

planinski vestnik 9 ¹⁹⁷²

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXII

Dr. Matjaž Kmecl	S prijatelji pod macesni	401
Dr. Slavko Tuta	Stebri	408
Dr. Biba Klinar	Se ne bova srečala	409
Ing. Stanko Dimnik	Mišelj in Vernar	414
Ciril Praček	Z desetimi Švicarji od Tamarja do Triglava	418
Mirko Kambič	Neurje pod Triglavom	422
Ing. Pavle Šegula	Preventiva, naša stalna dolžnost in naloga	425
Meta Rotovnik	Ne vem, zakaj bi hodila na goro	428
Jože Vršnik	Mačka in lisica	429
Vesna Manfreda	Prvo srečanje s Triglavom	429
Janez Strehovec	Nad Tamarjem	430
	Društvene novice	432
	Alpinistične novice	438
	Varstvo narave	442
	Iz planinske literature	444
	Razgled po svetu	446

Naslovna stran:
Jezersko
Foto: Joško Dolničar

Poština plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

V Modni hiši

v Ljubljani
in Mariboru

si lahko za šport in izlete
ogledate vrsto udobnih
modelov otroške, moške in
ženske konfekcije.

V modni hiši ne pozabite
tudi na praktične
pletenine, ki so primerne
za vse starosti in postave.

Kvaliteta materialov in
dosegljive cene
vam jamčijo ugoden nakup

Združeno železniško
transportno podjetje
Ljubljana

FERSPED

železniška spedicija
za tuzemski in
mednarodni promet

Uprava:

Moša Pijadejeva 39/II

s svojimi
poslovalnicami v
**Ljubljani, Mariboru,
Novi Gorici in Kopru**
prevzame vso skrb
o organizaciji in
prevozu vašega blaga

S PRIJATELJI POD MACESNI

DR. MATJAŽ KMECL

Te saxa loquuntur – O tebi govoré kamni!

1.

To je sentimentalna storija. Od Cankarja naprej je že med Slovenci navada, da smo kakšen dan malo bolj solzni: biti mora mračen, pust, gnil, zimski dan. Pravzaprav bolj mrak kakor dan – komaj se s težavo zarodi jutro, že se začne spreminjati v dolgotrajen, zaspan večer, ki s trkanjem vode po žlebovih kliče mnogotere spomine.

Ne gre mi iz glave: pred dnevi sem v časopisu videl sliko, ki se mi je zdela znana. Iščejo ljudi, ki bi vedeli, kam se je odpravil fotografirani mladenič – popolnoma neznano ime: komaj je prišel od vojakov, že je odrinil pod Špik nekam, noter Za Akom, Pod Srce. Kajpada, kam drugam: tam se še pase jesenski macesnovo-rjavi mir, kajti čas je že previsen, zima se ponuja, jesensko zlató naglo zgublja svoj lesk. – Podolgovat obraz, še zmeraj po vojaško obstrižen, značilna združba velikih, s hladnim leskom prevlečenih oči, polnih zbegane samozavesti, ter mesnatih ust; obraz, ki za zunanjo mirnostjo skriva mogočne notranje, mladeniške viharje (če pomislim na Jugovo sliko v Vratih, potem me od daleč spominja nanj).

Nekaj časa sem mozgal, od kod občutek znanstva, potem sem se hipoma spomnil: v soboto, iz službe grede, sem si šel po stari navadi ogledovat vreme v vremenarsko škatlo na Miklošičevi. Za vsak primer; če bi priložnost nanesla, da čez nedeljo vseeno kam skočim. Nič dobrega se ni kazalo: barometer je precej naglo padal, anticiklon se je sukal previsoko – nad Anglijo. – Tu sva se potem srečala. Spominjam se, da sem sprva zažarel od privoščljivosti, ko sem ga zagledal z nahrbtnikom pred takšnim barometrom. Potem je privoščljivost hitro zginila: nekaj zaradi tega, ker je začel delovati slovenski sentiment in sem se hipoma videl v njegovi koži – kajpada petnajst let nazaj, nekaj iz tiste znane hribolaške solidarnosti in medsebojne naklonjenosti, ki sta značilni za srečanja tujcev-prijateljev sredi nenavadnih gorskih odmakljenosti.

Kar se da prijazno sem mu pokimal in – priložnost je bila takšna – z glavo je pomignil proti barografu: »Slabo kaže.« Ni bil pripravljen na konverzacijo, skomignil je z rameni, ko da mu je to popolnoma vseeno, zamomljal z zadrgnjenim glasom – in to je bilo vse. Obmila sva se: on z mislimi najbrž že tam gori pod Špikom in Poncami, med Rigljico in Oltarji, poln skrbi, ali bo dobil kakšnega šoferja, jaz domov na Tabor.

V nedeljo se je napoved do pike uresničila: nizki oblaki, megle, dež, malo više sneg. Odlično, sem si rekel, veliko dela me čaka, takšno vreme pa je kot nalašč za to, da človek pospravlja za seboj.

– Čez nekaj dni potem tista slika v časopisu in z njo nelagoden, hkrati nekam pate-

tičen občutek, da sem morda bil med zadnjimi, ki je s fantom spregovoril kakšno besedo. Kajti mladi mož se je z Miklošičeve odpravil k tistim znanim prijateljem, ki prebivajo pod jesenskimi macesni, in jim je bogvedi kako ime: številni spomini, tolažba neuslišane ljubezni, odmevna tišina, osredotočenje vase, mile jesenske barve in po taninu dišeči zrak, debeli, kar se da stvarni, skoraj črni kozli med vsem tistim rvavkastim rumenjem, kakšna osamljena molčeča kavka, ki se še ni skrila v dolino in s svojim prhutajočim spreletavanjem izziva zimo, nekaj mravelj, ki z utrujeno naglico tvorijo zadnje igle na zimsko streho, grenkoba v ustih in sreča v pogledih. Vsi ti prijatelji so molčljivi in kajpada zvesti, že zelo dolgo niso videli svoje mestne srajce in snidenje je bilo močno, kakor je pač sleherno molčljivo snidenje. Bogsigavedi če potem v splošnem rajanju niso družno pozabili na sneg, če ni tudi sneg na koncu s svojo tišino prekril njihovega brezglavega veselja! Kozli so se še pravi čas potuhnili med ruševje, ruševci zlezli v svoje borovske labirinte, mravlje v velika zaobljena mesta, tudi kavke so morda še pravi čas prhnile navzdol, vse drugo se je poskrilo v fanta, on pa je s srečnim smehljajem zaspal – po dolgi in hrupni vojaščini – na preprogi rumenih macesnovih iglic, sredi modrikasto-oranžne tišine. Z njim vred bo sneg zasul vse številne spomine, tolažbo neuslišane ljubezni, osredotočenje vase.

V časopisu piše, da léta Za Akom helikopter, tudi miličniki in gorski reševalci so tam, ampak megla je gosta, nizka, sneg še zmeraj naletava: letošnji zgodnji, nenavadno vztrajni sneg, nagli konec jeseni.

– To je, česar se spominjam ta dan; nekako sentimentalno-otožno sozvanja z odurnim, celodnevnim zimskim mrakom. –

In se hkrati spominjam stoletne zgodbe o Mlinarjevem lovcu, bral sem jo v starem časopisu: strast mu ni dala, temu lovcu, miru, da ne bi še na Gospodov dan šel streljat v goro. Sredi črne teme ga je zarana s trkanjem poklical kompanjon, on pa kar za njim. Bila sta molčeča (vsi jagri niso taki!), nobene besede nista spregovorila, čedalje više sta rinila v skale. Ko pa je prvi rdeči zor legel čez svet, je nedeljski grešnik posumil v pristnost svojega tovariša – in res je ta pri priči zginil, spuhel. Bil je sam hudi, rogati, ta spodnji, ki je prevzetnega Mlinarja zvlekel na visoko steno, od koder ni bilo vrnitve. Za kazen, ker ni šel k maši kakor drugi ljudje. – Zavpil je na pomoč, pritekli so vaščani, njim na čelu fajmošter, molili so, lovec je vil roke v nebo, prinašali so lestve, ampak lestve so bile prekratke, molitev ni pomagala, vpitje ne zaleglo. Ko so bile gore najbolj škrlatno rdeče (Janez Majciger, ki je zgodbo zapisal, je vse to videl natančno naslikano na uljnaku), v tistem slovesnem trenutku je lovec Mlinar vsem na očeh razprostrtih rok padel z visoke stene. – Od takrat se stena imenuje Mlinarica.

Pasje, slepe, nerazumne človeške strasti! Kaj pomagajo fajmoštri z lestvami in miličniki s helikopterji, ko pa poprej brez razumnega vprašanja, slepo in živalsko drhte silimo za mogočnimi čustvi stiske ali oholosti, Freud bi rekel libida ali (samo)juničevanja.

Henrik Tuma, ta čudna slovensko-češka mešanica skromnosti in postavljaštva, askeze in uživaštva, večni ugovarjalec, pa bi morda dejal: ne to, niti libidinozne investicije niti smrt, marveč mogočna želja (prej kakor sla) po lepem je Mlinarja speljala za hudičem. Kajti kaj je lepšega, kakor v škrlatnem jutru, na obrisanem, studenčno čistem nebu ugledati senco divjega kozla in ga upleniti. To je, kakor bi uplenil najlepši trenutek in si ga za zmeraj položil pred noge. Ali pa utrgal najlepšo rožo in jo nosil za klobukom! Za zmeraj, kakor zatrjuje človekova otročja utvara. Ne hoditi mimo rož in se ne zmeniti zanje, tisto po Tumi ni pravo, zoper človeka je. Kajti človek se hoče zenačiti z najlepšim; kdo naj zameri njegovi primitivni utvari, da bo to zenačenje samo od sebe hodilo z njim za klobukom (vsem gorskim stražarjem v nepopisno togoto seveda)?

In tak – po Tumi – je bil najbrž tudi mladi mož z Miklošičeve. Z nagonom kot jesenska lastovica, z nemirnostjo lososa, ki spomladi odplava po rekah in gorskih potokih navzgor, ali jegulje, ki jo slepi, neznosni gon žene daleč v atlantsko srce,

ali pa z neugnano potovalno mrzlico medvedjega hlačarja, ki v dveh dneh obrede pol Julijcev in gurmansko obišče številne ostanke nekdanjih ovčjih čred, ga je odgnalo vsemu razumnemu nakljub za zmeraj uplenit najlepši trenutek, utrgat in za zmeraj zavreči najlepši pušeljc.

2.

Ampak nimam rad nagrobnih govorov. Naenkrat skozi sivo meglenost zablešči sončen macesnov dan. Kateri že?

Aha, tisti, ko sva s Kocino zašla.

Najbrž ni treba posebej poudarjati, da sva se najprej debele ure valjala na vrhu Malega Grintovca ko dva pujsa in se nastavljala soncu. Vsake toliko časa sva se malce vzdignila, da bi dol čez Zaplato vrgla privoščljiv pogled proti Kranju ali Ljubljani. To in ono mesto pa še marsikaj zraven je bilo potopljeno v brezupno debelo, umazano megleno nesnago. Kakor če bi pogledal z Učke dol po Kvarnerju: ljudje so le še umazane, prismojene ribe, ki se najbrž tam notri v tisti umazaniji čisto dobro počutijo, ki pa se jim, ubožčkom, niti sanja ne, kakšen zrak, kakšno nebo in kakšno toplo sonce je na razpolago tu zgoraj; kako fantastično užitno se je pod ščegetljivimi poznojesenskimi žarki praskati po golem popku in gristi jabolka! Torej, najprej je bilo tako! – Potem je čas vse to lenarjenje obgodrnjal, morala sva pobrati šila in kopita. Med visokimi šopi rumenih suhih trav, z udomačeno Kočno za hrbtom, s Storžičem in gosposko Julijsko družčino pred nosom sva se odpravila po tisti ruševnasti nepredvidljivosti in prostranosti, ki je iz doline za kopastim vrhom pač ni slutiti, proti Kališču. Pred grapo pod Kališčem sva zašla, malo prenizko in kajpada v brezupno dvometrsko ruševje.

Imel sem srečo, prej sem se skobacal ven. Opraskan in tepen sem si spodaj izbral čeden prostorček, od koder sem si lahko pošteno in udobno ogledal Kocinov boj z naravo. – In bilo je kaj videti! Stokilogramsko truplo je gospodarilo v tistem grmovju po svoje, marsikaj razen Kocine se je pri tem polomilo. Enkrat so gledale ven noge, potem glava s klobukom, potem spet glava brez klobuka; ko se je skrila tudi ta, je bilo nekaj časa slišati klicanje vseh hudičev na pomoč – pač v skladu s poganskim imenom, ki so ga temu možu bogvekdaj nadeli nekdanji plezalski tovariši, – nakar je priletel ven samo klobuk brez glave, po zraku pa ga je lovila anonimna palica; ko se je skrilo tudi to, se je oglasilo silno lomastenje in udiranje, kobacanje in premikanje, ruševje je valovilo na nepojmljivo velikih površinah hkrati; potem ko je bilo vsega konec in sem že pomislil na nesrečo, pa se je Kocinova glava spet živa in zdrava pokazala ven, pokrita s klobukom, in na ves glas zajodlala. No, sem si oddahnil, samo da še jodla, zanesljivo znamenje, da je cela ta poganska zadeva.

»Zdaj imaš prvenstveno, kakršne nisi imel svoj živ dan,« mu vpijem, »tu še ni plezal živ hudič. Zahodna Kocinova v Malem Grintovcu, stopnja svinjska in kosmata, za kozle!«

Ampak že ni več videti glave, en sam čevelj, obut na nogo, pleše marionetni ples nad ruševnato površino, spremljajo ga glasbeni učinki balkanskega izvora (skupaj sva služila vojsko daleč v Črni gori in oba natančno ločiva te reči). – Nebo nad Malim Grintovcem, jesensko modro-črno, se prešerno hahlja, kozli najbrž od kod z varnega skoz daljnoglede oprezajo in se od veselja drže za tolste jesenske trebuhe, ko vidijo vse te homatije.

Oh, Kocina! Zdaj na stara, trebušasta leta se gre prvenstvene igrarije! Kakor da ga še ni utegnila srečati pamet s tisto malce poniglavo pa zlato resnico, ki jo poznamo (če že od drugod ne) iz zaprašenih, suhih, pa modrih verzov Antona Debeljaka:

Iste dromedarske krivulje obzorja,
iste vratolomne slapove pogorja,
iste griče skromne, grmičevje gledam:
vedno drugačne!

Z napuhom pionirstva kroti igličasto trmo, kakor bi bil še pokovec, kakor bi bil še ves rdeče oblečen, mozoljast, zagnan, ovešen z zvenečimi koravdami klinov, okrašen z zabijaško macolico, vitek, tenek samopomemben, središče sveta, ki se ravnokar odpravlja gori jemat devištvo! — Kajti je v tej sli po prvenstvu, v strasti po poteh, ki jih še ni prehodila človeška noga, nekaj tiste kozlovske samopašnosti, ki se počuti varna in nenačeta le na nenačeti samici. Ali devištvo ali nič: strašne muke mora ta oholost trpeti, ko je devištva dandanes vse manj, ko so že vse Alpe pregošlane, pregošlali pa so jih največ redki specialisti-defloratorji; kakor samica namreč tudi gora zavrže krmežljave, prešibke, preželjne in hkrati premalo silne. Treba je biti močan, vztrajen, izurjen, trden in trdoživ, da premagaš vsa zoprvanja, ki jih kot orodje naravne odbire o n a nagonsko zoperstavlja erotičnim kandidatom. Pravim, nekaj takšne freudovske oholosti je v alpinistični mentaliteti. Zrel človek namreč natančno ve, da ukročena gora, prek katere so speljane céle steze, ki so jih magari preplezali že številni cepci (pa ni nobenega zavrnila!) ponuja enako slastne užitke. Morda so ti užitki drugačni, morda so daleč od tiste favnovsko-poželjive sladostrastnosti in burne zagnanosti, ki jo lahko vzburka le rosno-čisto devištvo, so pa zato enako neponovljivi in čudapolni.

Stare poti, ki jih niso teptali le piparji in skalaši, marveč že zdavnaj zdavnaj prej keltski pastirji, gorski možje dolinci-balarji, so zmeraj nove: življenje jih spreminja — tisto ob poti in tisto v nas. En sam trenutek v življenju ni drugemu enak: uglašuje ga drugačna izkušnja, polni drugačno čustvo, osmišlja drugačen razum. Kako je potem mogoče trditi, da hodimo po istih pokrajinah, ko hodimo po istih poteh? Kako je mogoče reči, da je tista ljuba stara steza na Jermanova vrata ista kakor zmeraj, če te tam zgoraj ob studencu začne streljaj proč pod Branino steno spremljati lisjak in koraka s teboj in te gleda sem čez tisti gruč, po katerem julija diši neznansko Sternbergovih klinčkov, če v svoji igrivi muhasti svetlobi ta lisjaček celo postane, kadar sam postaneš, dokler se igre ne naveliča in ne zgine med ruševjem? — Kako je mogoče reči, da je Poreznov vrh prav takšen, enako travnat in polnjen s starimi bunkerji kakor zmeraj, če pa ta čas, ko stikaš med travnatimi skalami na zahodni strani za alpsko kraljico (možino), skoraj stopiš divjemu kozlu na rep, kar je sicer že samo na sebi dovolj nemogoče, tako da se oba neznansko ustrašita: on, ker ne ve, kaj bi nad tistim zrakom, poraslim s travo, in ker se mu še zeha, ti, ker se bojiš, da te kam ne sune (celo slikati ga pozabiš, čeprav imaš aparat pripravljen in se zato pozneje močno tolčeš po glavi)? — Kako je mogoče reči, da je Krn takšen kakor zmeraj, če sredi maja gledaš onstran v trdo polarno zimo in tostran v pravo primorsko pomlad, v kateri se spodaj proti Kožljaku vse rumeni od avriklja in se že celo srebrna geranija pripravlja k cvetenju; če drugič gledaš dolgo, položno senco samega sebe na jesenskih meglah proti Vršiču in proti Vratom, okoli glave polepšano z nezaslužnim svetniškim sijem; če tretjič najdeš tam gori raztrgano ovco in velik jastrebski par, neizmerljiv, ko razpne peruti in odjadra nad dolinske globine?

Naj mi bo dovoljeno še enkrat izrabiti že sto in stokrat izrabljeno primero: gora je moškemu kot ženska. Najbrž tisti prvi, defloratorski stik nagraja s silnim samozadoščenjem, samozavestjo (če ne s pogubo kajpada, tudi to se dogaja), prave slasti pa bržkone mož užije na njej šele potem, ko to svojo samopotrjevalno projekcijo odpiše, ko se uspe povzpeti na raven preprostega, mnogoobličnega in mnogoternega soobstajanja. Kajti takrat mu bo odkrivala stoterne obraze: kakor ženska v zrelih letih; nikoli ne bo vedel, pri čem da je, zraven pa bo poln občutka tešljive varnosti (Ali pa si zadevo tako predstavljamo samo starejši, kajpada že malce onemogli gospodje?)

— Iz grmovja se pred mojimi očmi prikobaca Kocina, malo po štirih, malo po dveh, pa tudi po rokah in po glavi, raznovrstna vzklikanja svetnikom in hudičem mu še zmeraj polnijo usta.

Potem dan končujeva... saj res, kako sva ga že končala? Nekako nepomembno, menda se je nekam mudilo in sva tekla na vrat na nos dol v Preddvor.

Tako se mi za zaključek vsiljuje majhna montažna goljufija. Eden največjih koncev dneva, kolikor jih človek more doživeti, se ponuja iz druge spominske plasti. Sredi decembra je bilo na oni strani Storžiča, na Kriški gori. Vsa Gorenjska je bila natančno in temeljito obložena z debelim kocem, samo opoldne se je slišalo ven zvonjenje kakor od potopljenih zvonov in daleč doli je ljubljanska toplarna butala bel hribček iznad sivo-bele ravnine pod nebo. Bledo zimsko sonce je zgoraj, v Storžiču, še kar pogrelo, zdaj pa se je počasi vesilo noter za Triglav, ki je sivo-belo-rdeč težil pokrajino. Pri polnem soncu se je bližal mrak in tišina je postajala vse bolj rdeča, vse bolj motna. — Doma imam diapozitiv — najbrž barve niso čisto prave in tudi smreke stojijo nekako postrani, bil sem preveč vznemirjen in nisem natančno pomeril, ampak če je pol tistega res, si večkrat mislim, ko ga gledam, potem je nepredstavljivo. Bilo pa je dvakratno res in torej dvakratno nepredstavljivo; bila je ura, v kakršni so stari žreci hodili tja gor na Kriško goro molit boga.

Po tistem strmem bregu sva se spuščala proti Tržiču, ki je šumel izpod debele meglene nesnage. Bolj po riti kot po nogah, tla so bila zamrzla, in kmalu sva gojzere pomočila v belo, mrzlo, vodeno mleko. Takrat se je zazdelo, ko da sva se po dveh kraljestvih troglavega boga, izpod neba in s sončne zemlje, dotaknila njegovega tretjega kraljestva, podzemlja; odurnega, mračnega, hladnega. Z nogami sva za hip obvisela tam notri, z glavo še zmeraj na sončni zemlji, s pogledom v sinjih nebesnih visočinah, sredi katerih je čemela molčljiva rdečesiva božja senca. Trenutek zatem sva se začela potapljati, navzgor pa so brbotali samo še mehurčki spominov. Kakšno sranje ta tržiška megla! Kakšno sranje! Tako je bilo Uršiki, ko jo je povodni mož vlekel na dno Ljubljance!

3.

Prijatelj in priložnostni kompanjon v hribih Vladimir je imel gotovo miss Mary Poppins v mislih, ko mu je sicer nevajenemu glasno čustvovati ušlo: »Kakor pravljica!« — Bilo je poznojesensko jutro, po mračni grapi sva s Planje, iz Zadnjice, prilezla na tisto široko sedlo, ki se imenuje Čez dol, na nekakšno križišče številnih stez, od katerih je najbolj pohojena pač tista na Prehodavce. Prvo sonce se je izza Vršaca stisnilo k macesnom, da so zlato zasijali pred črno severno steno Špičja, po dolgem prepredeno s poliškiimi lisami novega snega, zadaj se je prijaznil enako posrebreni Triglav: skratka, bilo je res kakor v pravljici, kaj bi zgubljali besede.

— Miss Mary Poppins pa tako vsi poznamo: bila je ena najznamenitejših žensk v zgodovini človeštva. Izmislila si je namreč zelo preprost način prestavljanja v pravljice. Imela je zaročenca Alberta, ki je bil slikar (v resnici pa prodajalec vžgalic); ta je pravljico narisal, po želji seveda, prišla sta se za roko in — hop! — že sta bila v njej. Tam sta počela vsakršne čudeže in ga po mili volji fiksala, ko pa sta se ene pravljice naveličala, je zaročenec Albert samo poprijel čopič in narisal drugo. Tako sta vse življenje skakala skozi različne pravljice.

— Omenjeno gospodično je torej imel Vladimir v mislih, ko so mu ušle tiste besede. Kako preprosto se je namreč mogoče oktobra prestavljati v pravljice, ve marsikdo izmed naše številne planinske družčine. Samo malo manj cincanja, kapljica fantazije, dve jeitni pašteti s kosom kruha in jabolkom in pot pod nogami, pa je. Nobene gdč. Poppins ni treba (nujno) imeti za zaročenko! Če ni mnogo časa, v Pograjce; če si lahko privoščimo razkošje celega dne, pa recimo na zadnjiški Ozebnik, kakor midva to pot. — Ozebnik — za tiste, ki hodijo samo po božjih poteh — to je tisti kosmati hrib, ki dela napoto, da ne vidite v Trento, če se s Prehodavcev ozrete na ono stran.

Sicer pa nekakšen razgledni balkon sredi Julijcev!

Nekaj takega nad Trento, kakor Dobrča nad Gorenjsko, le da neznansko bolj ocvetličen: prava hortikultura razstava matere narave. — Okrog sebe se zasučete na vrhu in že zletijo mimo oči skoraj vsi Julijci — od prijazno rjavih zahodnih po-

bočij Triglava, severnega mraku Kanjavca, Vršaca, Špičja, Kaninovega sonca, Bavškega Grintovca do Mangrta, Jalovca, Travnika, Prisanka, Škrlatice in Gamsovca, ob katerem se za zaključek Zadnjica s Koriti v resnici pokaže vredna svojega imena: na najbolj umazanem in smrdljivem delu – skoz Luknjo – bi rekel Trentar – lahko zdaj zdaj kak Mojstranec sem čez pogleda.

S sedla sva jo kar poprek čez tisto pravljico ubrala na vrh in bilo je kaj videti! Ves svet sicer prestrt s kopreno jesenske opoldanske tišine, da so se tiste široke, zaobljene, oranžnorjave police, viseče s trebušov Ribežnov in Pelcev, imenovane tudi planina Veverica ali Na skali in še drugače, komajda razločile ven, pa vse hkrati naklonjeno in domače. Navzgor se je pogled hitro bistril, čistil, vse je prehajalo v tisti komaj predstavljeni dih nestvarne snovi, v kakršnega se julijski apnenec sicer spreminja le ob čistih, mirnih, jasnih večerih. Nobenega trdega prehoda med tlom in nebom, snom in stvarnostjo, besedo in tišino. Le nekaj kozlov bezlja navzgor po kršnatem robu, da se drobir sesiplje za njimi.

Oh ja, bi rekel, ko bi govoril, za takle dan se splača živeti, če že za nič ne!

Treba je res – Ljubljančanu – vstati ob štirih zarana in se potem po megli in temi prevažati sto in več kilometrov daleč preko dvesto in več ovinkov, da je človek na koncu čisto gnil, ampak kaj to! Ko končno avto prislonimo na staro bukev, stopimo v studenčni jutranji mrak, se pretegnemo, pošteno odščijemo (ni za gospodične bralke, pa spada zraven), se ozremo po vrhah zgoraj, kjer že sonce pelje pomaranče na trg, ko dosežemo ta trenutek, pravim, že natančno vemo, da prihaja dan, zaradi katerega se splača živeti. – Kakšen filozof, slovenski podeželski kozmopolit ali svetovljanski provincialec bi najbrž ob takšni umski in antični skromnosti zmrnil svoja velika učena usta, mene pa kajpak ta hip slovenska filozofija ne zanima prida. Ozrem se tja čez k Razorju in na Kanceljne, na rumene macesnove jezike, ki se stegujejo gor pod nebo, ali pa na strmo vrščačko steno (prav takšenle dan sem svojčas poležaval tam na vrhu in pljuval dol, okrog pa je žarelo od krvave krljike in gornika, od rumenih trav sredi globoko modrega zenita) in že je vsa filozofija daleč kot Šebrelje od Ljubljane. Zraven si mislim: bog jim požegnaj vsa obilna modrovanja, jaz sem zadovoljen s tistim, kar si je za nas izmislila Mary Poppins. Saj res: od kdaj že?

No, to si ni težko zapomniti. Vsaj od takrat, ko so mi vestne uradnice v ljubljanski bolnišnici že ob privozu napisale sprejemni formular s tisto kopijo več, ki je z njihove strani potrebna za brezhiben birokratski odpis državljana (da ne bi kasneje bilo nepotrebne delo). Ljubljanski zdravniki in sestre (zmeraj jim bom neskončno hvaležen) in pa čevljarstva potrpežljivost so me potem na moč dostojno zakrpali. – Skoz šest mesecev pa je ostajala v bistvu ena sama skrb in ta me je mučila vso tisto večnost, ki je bila zaznamovana z utežjo na nogi, z gispom in zvezanimi čeljustmi: ali se bo še dalo kdaj vzeti pot pod noge tja gor, in če se bo dalo, kdaj se bo dalo in koliko se bo dalo. Tisto bi šele bila prava potrditev bivanja in nekdanjosti: gibanje, sproščanje moči, čutenje, poslušanje in gledanje. Skrb se je vgnezdila med spomine (skoz okno se je bleščala dolga, lepa, suha, zlata jesen), do zadnjih podrobnosti jih je obnavljala, oživljala, zavijala v celofan norega hrepenenja. Hkrati se je vsak hip spreobračala v neznosno in nerazumljivo hysterijo: kaj če ne bo, ničesar več? – Je hudič: človek ceni in na novo doživlja vse od A do Ž, ko se mu zdi, da se vse od A do Ž podira, se neusmiljeno odmika v strašno naglo gosteči se mrak izginevanja; prej mu je vse kar se da samoumevno, razumljivo in vsakdanje. Treba je res zabresti v tisti »mejni položaj«, ki ga Jaspers nalaga človeku, da občutiš pristno eksistenco, avtentično bivanje.

– Tako sem se končno nekega aprilskega dne, ko so oblaki pomladansko radoživo skakali sem in tja nad hribi, ko je – kajpada čisto potihem – vse pokljalo od razpiranja brstja, ko so se vsevprek ženili ptiči in je zemlja šume odcejala zadnji zimski mraz, z berglo še odpravil na Sveti Lovrenc, na Pograjsko goro, na tisti »ljubi, med mnoge sanje vtikani hrib« (če malce oponašam Kugyja), ki tako samotni, mogočen, pa hkrati ponižen in krotek čepi nad veleslavnim Polhovim Gradcem. –

Najbrž tako velikega veselja in zadoščenja še nisem doživel, kot sem ga tistega cvetočega aprilskega dne. Po sončnih zidovih kmečkega Lovrenčevega domovanja na vrhu so se sem in tja spreletavale nagle sence, od zadaj je kakor ponavadi gledal dol čez Ratitovec zasneženi Triglav, vsi Pograjci s svojimi grapami in nekam čudaško razpostavljenimi domačijami so se živahno gibali v bežečih svetlih mrakovih, v nenehnem valovanju toplega spomladanskega zraka. – Od vzhičenja sem udaril z berglo ob turški zid in vzkliknil: »Še bo!«

Najbrž sem videti že nagravžen v svojem patosu, ampak bog pomagaj: kaj takega je mogoče samo doživeti, razumeti ne; – kako se iz ubijalske postelje vse rojeva na novo. Kakor bi oče bog svet spočenjali od začetka: ptičke in zemljo in opice in vsakršno golazen, dokler se ne bi po šestih mesecih tudi človek ne povzpел tja gor na Svetega Lovrenca. Neverjetno! Nepojmljivo!

– Sveti Lovrenc pa ni bil dovolj. – Kaj če ni ta kmečki svetnik dobrohotno poskrbel za tolažljivo utvaro?

Tako sem si maja izbral Krn, ta je že nad dva tisoč, pa še zmeraj pohleven. Zlezel sem nanj – to pot brez bergel – in rojstvo se je ponovilo: tisto pomlad so se kar naprej ponavljala rojstva, na vsakem hribu znova. S Krna dol sem bil že tako objesten, da sem se drsal po snegu; nekajkrat se mi je udrlo, skorja je bila ob skalah že na daleč votla, remontirana noga je zbolela, ampak tudi drsanje potrjuje obstojanje – ali naj se mu torej odpovem? Nemogoče!

Požvižgam se torej na filozofije, dokler z vsemi čuti, z vsem, kar sem, čutim, da sem. Minevanje nas zalezuje na vsakem koraku; moj bog, saj včasih ni treba biti ženska nad trideset, da bi to čutil! In dokler nas zalezuje, dokler ima kaj zalezovati, dobro, odlično!

Zato je treba loviti takšne dni, dokler smo. Prijateljevati pod macesni, z živimi prijatelji (Vladimir se ravnokar, tu gori, na Ozebniku, vztrajno in značajno baše s kurjo pašeto, čeprav je že vnaprej jasno, da bo bruhal; ampak kaj hoče, od doma je bil deležen dobre vzgoje, ki veleva, da je načeto konzervo treba pojediti do konca). Seveda so živi prijatelji lahko tudi kozli in drevesa, mravlje in volčini, po okusu pač: vendar jih je treba zaznavati, s slehernim trenutkom razvrščati v mnogotere albume spominov, jih kopičiti in barvati, pozabljati in na novo obujati, ubesedovati in uglašati, jih na tihem preklinjati in na glas hvaliti, pa tudi obratno, skupaj z njimi jodlati in molčati, ovohavati rože in zraven če že mora tako biti! – prazniti tudi pašetne škatle. To je, čemur se reče življenje!

Ozebnik pa je ta hip natančno sredi življenja. Le da ne more biti za zmeraj.

(– In tega fant, ki ga zdaj, na zimo, iščejo po časopisih, ni vedel.)

Če bi namreč hotel biti za zmeraj, bi hitro odmril v svoji negibnosti: postal bi spomenik, ki še nekaj časa mrtvo štrli v zrak, potem pa ga čas neusmiljeno, nikomur v skrb podre: nesmiseln mrtev spomin.

Kajti popolna utvara je misliti z mlinarjevim lovcom in nedeljskim izletnikom, da si lahko pravljico utrgamo in zatakemo za klobuk, odstrelimo in odnesemo domov. Miss Poppins je natančno vedela, da se pravljice kar naprej sušijo v vsakdan, da je treba kar naprej čuječno prežati za novimi čudeži in dogodivščinami. – Enaka in še mnogo hujša pa je bila utvara mladega moža z začetka te starije: ni si mogoče s prvim snegom kupiti večne družine ljubih starih prijateljev, h katerim se sicer nenehno vračamo – dokler nas noge nosijo, oči vodijo, sluh in vonj vabita: ko nas ni, tudi prijatelj ni več. Post mortem nulla voluptas.

* * *

– No, takšne misli obletavajo človeka na dan, ki je bolj mrak kakor dan – komaj se s težavo zarodi jutro, že se začne spreminjati v dolgo trajen, zaspan večer.

(Saj prinaša Planinski vestnik tudi epitafe za planinci, ki jim ne vemo imena?)

STEBRI

DR. SLAVKO TUTA

Štiri tesne stene in strop so svet mojega bivanja. Mračna celica je podobna grobu. Skozi majhno okno pod stropom silijo v notranjost prameni luči. Dele jih križi iz debelih železnih palic. Na mestu, kjer padajo na cementni tlak, bi lahko z naporom tudi bral. Toda kaj, ko nimam niti ure, s katero bi drobil čas. Branje je kot kruh. Tu pa tiskane besede ne dobiš, kruha pa včasih tudi ne dajo. Je pač zapisano v vseh priročnikih za trpinčenje ljudi, da je preiskovalni proces najbolj učinkovit, če nimaš ne enega ne drugega. Če ti pa še vodo vzamejo, ti v zameno privijejo močno žarnico, da ti ni treba počivati. Kaj bi s spanjem, saj nisi človek.

V tej luknji pa ni ničesar, niti kible. Res da niti ni kaj dosti potrebna. Ko ti je treba nekam, potolčeš na vrata in stražarju poveš, kaj te muči. Čakaš, čakaš, in ravno misliš, da bo v tebi vse odpovedalo, zarožljajo ključi v vratih in si rešen. Kako je potem vse lepše. Prameni skozi somrak in prazen prostor. Ti pa lahko pohajaš po sončnih vrhovih tvojih ljubih gora.

Tudi danes je verjetno sonce, sicer bi okoli mene ne bilo toliko svetlobe. Koliko dni že nisem videl sonca, ne vem. Čas se vleče z muko od zore do mraka in oboje zaznavaš, ker ti živci zaznavajo vse bolj občutljivo, kot se to zgodi navadnemu človeku. Ti pa v zaporu nisi navaden človek. Sploh nisi človek. Dolge so sekunde, vlečejo se in vlečejo, kot megla v brezvetrju. Kaj šele ure, kaj dnevi!

Pod oknom udarjajo pete stražarja. Ti mu zavidaš svobodo in sonce, on pa gotovo preklinja žalostno usodo, ki ga goni gor in dol z orožjem vedno na istem ramenu. Tudi on sanja, morda isto kot ti, le da tebe pri tem nihče ne moti, njega pa vsaka malenkost.

Najti je treba bilko, katere se oprimeš, potem že gre.

Tako sem prišel v svojih spominih do znanih krajev in ljudi.

* * *

Tisti, ki ga trpljenje spremlja na življenjski poti od detinstva dalje, dobro ve, kako globoke korenine ima lepota. Tisti, ki mu je vojna podirala streho nad glavo, ve, da ima groza za človeka enako globoke korenine. Ko sem otrok tekal po Tolminu in iskal zaklonišča, so nam visoko nad glavo pokali šrapneli. Včasih tudi ne tako visoko, če pomislim, kako naju je z mamo vred vrgel zračni pritisk skozi vrata v hlev pri Škojarju, kjer so ljudje na glas molili in se je potem iz luknje nad vhodom sipalo kamenje pred vrata. Z dneva v dan se je množilo groblje ob hišah, katerih strehe so kot pošasti zijale v nebo. Nekoč smo naložili na voz nekaj pohištva in perila ter stopili na begunsko pot. Kako huda je ta pot – pa čeprav greš v Cerknjo –, mi bo vedel povedati le tisti, ki jo je hodil.

Pa so stekle po Soči zadnje kaplje krvi, ko je bilo enajste ofenzive konec, in dobrih devet let mi je bilo, ko nas je vojaški kamion odložil spet v rojstnem kraju. Še večja revščina nas je obdala, toda bili smo spet doma. Sovražnih pogledov nisem videl, tudi mi ni nihče več zlomil sank, samo zato, ker so se begunske sanke peljale po klancu iz Zakriža.

Prišle pa so druge težave, še hujše. Iz leta v leto so se kopičile kot dolgovi zapitega kmeta. Iz podrtij so spet nastale hiše in Tolmin je bil v nekaj letih spet pokoncu. Toda okoli nas se je spreminjalo. Zdaj pa nismo bili več begunci, temveč tujci, mi in Cerkljani. Sovražnih pogledov je bilo vedno več pri nas in v Cerknem, ko so črne srajce pretepale naše fante in celo duhovnike, kot na primer Kodermaca, ali pa jih napajale z ricinusovim oljem, kot na primer dr. Serjuna, da se omejim samo na Tolmin. Danes je slabše, kot je bilo včeraj in jutri bo še slabše, tako je bilo pravilo. To, kar je bilo samo naše, se je počasi spreminjalo v to, kar je bilo samo tuje. Življenje brez perspektiv za mladega intelektualca je strahotnejše od vojne.

Vojna se namreč nekega dne konča. Kakšno dimenzijo dobi odmiranje narodne skupnosti pod pritiskom raznarodovanja, je vprašanje brez odgovora. Nobene teorije si človek še ni izmislil, čeprav si je omislil teorijo uničevanja po določenih zakonih, ki so jih pri nas zaščitile vrste oblasti in ki jih še vedno gojijo, morda za čas, ko bodo spet potrebni. Hude so moje besede, toda še hujše je to, da se o tem pri nas še vedno upravičeno govori.

Če je kdo vedrega duha, pa najsi se mu še tako slabo godi, je potem ta »kdo« gotovo gornik. Gore so tista sila, ki ga delajo vedrega, da se preriva iz težav v težave. Lansko leto sem v PV opisal, kaj vse je gornik počenjal, če je hotel biti ne le dober sin gora, temveč zvest svojemu narodu. Premaknem danes kazalec za novih pet let naprej, pet strahotnih, s krvjo in grozotami obloženih let za našo mladino, ki ima na bazoviški gmajni kamen s štirimi imeni žrtev. Dali so svoja narodu žrtvovana življenja in so danes simbol vsega najpopolnejšega.

Da je bila Primorska po tistih dogodkih, ki bodo nekoč snov naše narodne zgodovine in svojstven primer vsakega odpora, resnično pogorišče, je gotovo. Tak je bil leta 1931 občutek dr. Dekleve, ko se je vrnil na Ponso iz Trsta s pogreba svoje matere. Tak je moral biti naš občutek na Liparih, ko smo sanjali o naših domovih, sanjali o naših gorah. Zasnežena Etna, ki smo jo včasih videli z otoka, nas je spominjala Julijcev in naših smuških poti. Hrepenenje je raslo v bolečino.

Potem se je zgodilo, da sem vendarle zagledal naše pogorje od blizu. Vrnil sem se in se zagrizel v učenje, ob nedeljah popoldne pa sem s proseških paštnov, od koder se ti odpira svet od Nanosa proti zahodu, strmel v gore, ki jih vedno nosim v srcu. Ob počitnicah sem se zmuznil izpred oči večnih radovednežev iz ulice XXX Ottobre in se zatekel nekam v skalovje, da sem zadihal zrak, ki me je krepil. In sem se pogovarjal sam s seboj.

SE NE BOVA SREČALA

*O nebo, kronano z belo krošnjo dreves.
Pod obločnicami vele mesta
plešem v svetišču iz kamenja.
Orgle tulipanovih cvetov
molčijo pod zelenimi zvezdami narcis.
V gorah se ne bova srečala nikoli več.*

ZADNJI CVET

*Začetek dneva
na koži belega tigra
razpeti čez boben črne lave.
Jutro se rodi s soncem.
Človek se rojeva v blatu.
Zvečer hočem vzeti s seboj v dolino
zadnji vijolični cvet
z bezgovega grma oblakov.*

SKRITA LJUBEZEN

*V rožnatih peščicah cvetov
je skrita ljubezen
za čebele
za sonce
za korenine jablane
in za te.*

dr. Biba Klinar

Tako me je zaneslo nekoč tudi v Učjo vas, kjer je v Ojcingerjevi hiši preživeljal svoje počitnice starosta tržaških planincev dr. Julius Kugy. Še danes si ne znam odgovoriti, kaj me je prav za prav s tako neznansko silo vleklo k njemu. Mislim pa, da sta bila dva vzroka. Prvi je subjektivnega značaja in sicer beg iz vsakdanjosti. To sem občutil že deček, to občutim še silneje danes, ko se mi je teme pobelilo. Drugi vzrok pa je bila njegova tehnika v steni. Naj mi šestostopničarji ne štejejo v zlo, ker nisem nikoli v svojem življenju niti poskusil zasekati jelka v steno. Če ni šlo naravno, pa nič. Moj stric se je z največjo lahkoto poganjal po strehi tolminskega zvonika Device Marije na Ilovici (tako so namreč imenovali po starem farno cerkev v Tolminu) in vendar se ni nikoli imel za planinca, kaj šele za plezalca take ali take stopnje. Njegovi žebliji so držali kot tisti v steni, še bolj. Uživanje nevarnosti v steni za preprostega plezalca ni nič manjše, kot je za onega, ki rožlja s karabini po navpični steni, če ni še večje. Tudi previdnost in vzgajanje železne volje sta v isti meri potrebna ali pa še večja. Vsak po svoje.

Kugy je bil gospod v pravem pomenu besede. Nisem si predstavljal do takrat, da bi bil človek njegovih izkušenj in učenosti lahko tako preprost, kot je bil on. Prvi vtis, ki ga je naredil, je bil ta, da sem srečal prijatelja, ki sem ga že dolgo iskal in ki mi je bil potreben, kot sta potrebna dober oče in dober učitelj in ki mi je bil blizu kot sošolec ali brat.

Zato sta se kazalca na uri kaj hitro obračala, ko sva z mogočnim starcem sedela na Ojcingerjevi klopi v Učji vasi. Srkal sem njegove besede, kakor srka čebela nektar iz čaše opojnega cvetja. Zato mi za čas ni bilo mar.

* * *

Leta so tekla mimo mene v težavah, ko so me dogodki spet oropali za dve leti svobode in so gore spet postale samo hrepenenje. Živel sem sicer v Trstu, toda v zvezku, ki mi ga je darovala policija za ves čas kazni, je bilo zapisano, da ne smem iz mesta. Izjema so bile samo družinske razmere po presoji mojih angelov varuhov, ki so skrbeli za moje mirovanje. To se je sicer pri izpitih poznalo, moje srce pa je trpelo, kot trpi srce vsakega mladostnika, če mu odrežeš stike z najdražjim bitjem in mu srce prekipeva od ljubezni. Mojo praznino pa je le napolnjevalo nekaj lepega. Bili so to obiski v drevedu kraljice Helene, ki ga danes poznamo za Miramarskega in kjer je na številki 15 takrat stanoval stari dr. Kugy.

Ko sem pozvonil, se je na vratih vedno pojavila Pepina. Tudi Pepina je bila stara. Njena govornica jo je takoj izdala, da je z Opčin. Ker je bila zavedna Slovenka, je hotela vedeti vse, kar se mi je od zadnjega obiska dalje pripetilo. Kot vse naše matere, je tudi ona trpela v nemoči, toda trpela za vse nas in za vsakega posebej. Njene radovednosti bi ne bilo konca, če bi se ne bil oglasil močni gospodarjev glas: »Chi jera, Pepina?« (Kdo je bil, Pepina?)

Tedaj sem pritisnil na kljuko, pomežiknil Pepini, odprl vrata in dejal:

»No jera, no jera, xe!« (Ni bil, ni bil, je).

Dobil sem za odgovor:

»Caro amico« z značilnim pogrkovanjem, kot ga imajo Korošci.

Pogovarjala sva se navadno v tržaškem narečju.

Takoj nato je vedno odložil pero, zgrabil za pipo, jo s šilcem postrgal, stresel prah v pepelnik, jo naložil s tobakom, pritisnil s kazalcem v žekno, jo vtaknil v usta, podrsal z žveplenko po škatli ter vlekkel na vso moč, da se je oblak dima sprostil pod strop. Šele tedaj je uprl svoje sive oči vame in se nasmehnil. Prvo vprašanje je bilo vedno:

»Come vano i studi?« (Kako gre z učenjem?) Vedno sem mu moral povedati vse, kar še ni vedel. Je že tako, da se velik človek zanima za kaj majhnega, medtem ko majhen misli samo nase. Ko sva se nekoč razgovarjala o italijanskih univerzah, ki dajo le teoretično osnovo, v praksi si pa ne znaš po doktoratu kdo ve kaj pomagati, se je mož nasmehnil. Vprašal me je, če se mi sanja, kakšno delo so mu dali na tržaški sodniji, potem ko je moral na dunajskem vseučilišču za svoj doktorat opraviti kar dva rigorozna. Počakal je trenutek, potegnil pipo iz ust in dejal:

»Piegavo carta, cussi...« (Papir sem pripogibal, takole...) in nazorno pokazal, kako je moral pripogibati tiskovine. Nato je zadonel njegov smeh ha, ha, ha. Še vedno slišim njegove tri note C, G, Es od zgoraj navzdol.

V tem so se odprla vrata in Pepina je postavila na okroglo mizo pred naju pladenj in na njem kavo. Lepo dišeča je bila Pepinina kava, imela je vse tri odlike: bila je močna, vroča in zastoj.

Zdaj bo kmalu četrto stoletja, kar sem Pepino poslednjič videl. Rada me je imela, zato mi je darovala knjigo »Die Julische Alpen im Bilde«. Knjige nimam le zato rad, ker jo je napisal »njen gospod«, temveč tudi zato, ker je na njej Pepina napisala posvetilo: »Našemu zvestemu prijatelju v spomin na gospoda dr. Kugyja. 3. 2. 1948. Trst. Pepina.

Pa se povrnimo v takrat našo Učjo ves. Bilo je nekaj let po prvem srečanju s Kugyjem. Poletje 1936. Lepo je bilo zame tisto poletje, saj sem študije končal, kar sem s precejšnjim zadoščenjem povedal Kugyju, ki je spet sedel na klopi pred hišo. Še z večjim zadoščenjem sem poslušal njegove čestitke. Vlekel je iz svoje pipe. Kapa mu je silila na zatilnik in upiral je svoj pogled proti Lovcu ter me takole mimogrede vprašal, če poznam Jožeta Abrama. Povedal sem mu, da ga poznam le navidez iz časa, ko je bil župnik pri Sv. Luciji, da sem že slišal marsikaj o njem, bral da sem tudi nekaj njegovih sestavkov in da me je zaradi izvirnosti in globokega poznanja snovi še najbolj pritegnil opis, kateremu je dal sicer ime Bogatin, čeprav je vanj pritegnil še Trento in Zlatorogovo bajko.

»Saj, saj,« je pritrdil. »Ta me posebno zanima.« Takrat še nisem vedel za smisel njegovih besed. »Veste,« je nadaljeval, »morda ga boste kje srečali in mu ponosite moje prisrčne pozdrave, saj pravite, da greste na Gamsovke. Prijatelja sva že od davnih dni!«

»Moj Bog,« sem si mislil, »ta ima pa tudi prijatelje povsod, kamor stopiš.«

»Kaj ste se spet zmuznili vašim zaščitnikom?« me je pobaral.

»Tako je,« sem mu odgovoril. »To pa me je stalo kar cel strateški načrt in še pomoč dobrega prijatelja, ki me je z motorjem potegnil v Furlanijo. Tam je teh hudičev dosti manj kot pri nas,« sem dodal.

»Bravo, doktor,« me je pohvalil. Ne vem, ali za tistega hudiča ali zato, ker sem jo tako lepo zvozil.

Ker sem že pri tem, ne bo odveč, če povem, da nasilja Kugy ni trpel. Sovraštva sicer ni poznal, toda hude besede je vedno imel za tiste, ki so rabili silo, da so lahko vladali. Tako ga je hudo prizadelo, ko je slišal o umoru Dolfusa na Dunaju in pozneje, ko je bilo po zaslugi Nemčije Avstrije konec.

Moj prvi obisk je takrat veljal Kugyju, potem pa goram. Saj po pravici povedano je bilo to v meni že kar spojeno.

* * *

Že sedim nekje na Božji polici, ki se vije okoli Viša in čez stene Gamsove matere. To so stene. Prejšnji dan je vse tod okoli divjal vihar. Gledal sem ga iz kače Pellarini. Srebrne niti so vezale stene nad kočjo in grmenje od Lovca sèm se je prepletalo s tistim, ki je prihajalo z Nabojsovega sedla dol. Z upravnikom sva stopila pod napušč lesene kočje, da sva laže spremljala grozljivo sproščanje glasov po skalah. Zdelo se nama je, da se tudi zvok pomika po Božji polici s tisto previdnostjo, ki jo je Comici zastavil v svoje divje plezanje po deviških policah. Pellarinijeva kočja je bila tedaj zelo skromna. Zato je bil tudi napušč zelo reven in bolje se je bilo umakniti v notranjost. Bradatega upravnika je tudi bolj zanimala vsebina kjantarice, ki jo je bil tisti dan prinesel iz Učje vesi.

Vihar se je umiril in jasno jutro se je zmotalo iz megle, ki je ovijala ostenja.

Oblezel sem, dokler se sonce ni prevesilo na kaninsko stran, že kar lepo število žlebov, se spuščal v globeli, pa se spet potisnil na zelenice in se opijal z lepoto Zahodnih Julijcev. Nič mi ni bilo žal čutarice vode, ki je smuknila iz oprtnika in veselo zdrsnila po mokrem žlebu. Saj je bilo snega na pretek. Ko sem prišel na

sedlo Mrzle vode, me je utrujenost zavedla, da sem se zleknil po topli travici, ki je rasla na široki polici, in zadremal.

Predramil me je hlad zahajajočega sonca in ni bilo kaj čakati. Začel sem se spuščati po razkopanem širokem žlebu pod Trbiško škrbinico. Tiste dni prej so imeli alpinci manevre in oddelek gorskih topničarjev je prav do sedla izdelal mulatiero, da so po njej zvekli v ostenja nekaj gorskih topičev. Lepa, celo udobna je morala biti še prejšnji dan hoja v dolino. Toda v nevihti se je vode po žlebovih nabralo za dobro strugo. Kolikor pa ne zmore voda, zmore grušč in krona vsemu je, če se takemu pridružijo še debela iz mostičev, ki so jih vojaki uporabili za pot. Po takem sem kobacal in kobacal in nikamor nisem prišel. Sproti sem se zaganjal v vojaške traparije. Končno sem se pa znašel v Gornji Krmí. Čudovita steza te pripelje prav pod Višjo grapo, ki z Mojzesa ali tam okoli pobere toliko vode, da jo je v suši kar dovolj, kaj šele po takem nalivu. Tam sem okusil, kako je voda dobra stvar, če jo stradaš samo en dan, pa čeprav si hudo žejo tolažil s snegom. Sneg pa ni prav nič prijeten niti v želodcu niti v ustih. Jezik je vedno suh, kot če bi ga na ražnju obračal.

Od tega potočka do kočice Corsi ni daleč. Stezi se pridruži kar dobra pot od Kostrunove špice sèm. Nisem si še dobro ogledal obrisov Kaninskega pogorja, ko sem že zavil za vogal kočice.

Tistega večera me je čakalo prijetno presenečenje. Pri majhni leseni mizi pod gankom sta sedeli dve črni postavi. Ker je ena ravno v hipu, ko sem se pojavil, izrekla besedo v slovenščini, sem pozdravil po naše.

»Od kod pa, od kod?« pobara starejši.

»Iz hudičeve riti,« je bil moj odgovor, ker sem bil debelih skal in hlodov čez glavo sit.

»Ho, srepena, nikar tako grdo ne govori. Midva se hudičeve riti prav nič ne bojiva, pa tudi tebe ne, ki si iz nje prišel, zato pa prisedi.« Izpraznil je kozarec, ga natočil do roba in mi ga porinil na vogal mize. V hipu sem sedel in ko sem strastno pretakal furlansko črnino po grlu, sem šele opazil, da sta v črne pelerine zavita gospoda po vsem videzu duhovnika.

In če bi tega ne bil razumel, bi me bil na to opozoril očetovski nauk sivega gospoda na levi, ko je rekel:

»Za božjo voljo, kako da ne poskrbiš, da bi še ob dnevu zlezal na varno?«

»Kaj hočete,« sem ugovarjal, »saj sem že nekoliko doma med temi vrhovi. Da pa ne bosta radovedna, kdo sem, vama moram povedati, da sem po rodu, po mišljenju in po hribovski trmi Tolminec,« in dodal še priimek in ime.

Joj, kako sta me bila vesela! Da sta o meni že mnogo slišala, ni bilo čudno, saj sem bil od leta 1928 v večnem sporu z oblastjo. Palumbo, Trentadue, Favazzi, Perla so bili tudi njuni »prijatelji«. Oba sta bila »nezanesljiva«. Starejši gospod na levi je bil Jože Abram, župnik v Pevmi pri Gorici. Držalo se ga je ime Trentar, ker je bil ta njegov psevdonim, njegov sosed pa profesor Anton Rutar, do leta 1931 tudi ekonom v semenišču v Gorici. Takrat so ga bili zaprli in konfinirali, ko pa so ga izpustili, ga škofija ni več potrebovala: zatekel se je k prijatelju Abramcu.

Tega srečanja ne bom nikoli pozabil. V hipu smo bili kakor stari prijatelji. Pa saj smo se imeli radi že davno, preden smo se srečali.

V Posočju je bilo ime Jože Abram ali Trentar znano posebno med planinci, kogar je v letih po prvi svetovni vojni zaneslo v dolino z namenom, da pojde na Triglav, je stopil do Abrama na Most po planinsko izkaznico SPD. Koliko jih je napisal in kot tajnik podpisal? Kdo ve? Kolikim je tako omogočil, da so stopili na vrh, po katerem hrepeni vsak Slovenec.

Pogovarjali smo se globoko v noč. Zdelo se je, da smo se dolgo iskali in da smo se na pravem mestu našli. Pogovarjali smo se tudi o Kugyju, ki smo ga vsi trije dobro poznali. Tista noč je bila noč miru in veselja. Gore so v naša srca vlile svojo tajinstveno moč. Pod nami je tekla dolina od Rajbeljskega jezera čez Nevejo in se prevesila v Reklansko dolino. Čarobna luč je objemala gozdove in pašnike pod nami. V harmonijo je stopila globoka ljubezen do našega trpinčenega naroda.

Naslednje jutro smo se že kar zgodaj odpravili pod Gamsovke in po žlebu na sedlo Mrzle vode. Tam smo se oddahnili, saj je Abram tisto poletje stopal že v dvainšestdeseto leto in je bil precej bolan na srcu. Ko smo se posedli okoli nahrbtnika, iz katerega je Rutar potegnil še kar precejšen zavitek hrane in polno steklenico vina, je Abram začel takole:

»Kugy piše novo knjigo in je mene zaprosil za opis Bogatina, ki ga je Goriška Mohorjeva objavila leta 1927. Ti bi pa lahko priskočil na pomoč,« se je obrnil proti meni.

»Kaj imam pa jaz pri tej zadevi?« sem mu skočil v besedo.

»Počakaj, srepena tolminska, da pridem do kraja,« se je namrdnil Abram. »Kugy vendar ne zna slovensko!«

Z jezika mi je ušel kar iskreni »zlodej«. Ker pa me je Tone Rutar izpod obrvi čudno pogledal, sem besede, ki so imele slediti, pomešal s slino in jih požrl.

Abram se je nasmehnil in dodal:

»Če pa Kugy ne zna jezika, ni še rečeno, da mu ne smemo pomagati, saj stopimo v svetovno planinsko literaturo. Si ali nisi Slovenec?«

»Sem,« je bil moj odgovor, »ampak jaz nemščine ne znam toliko, da bi mu vaše delo prevedel, kot se spodobi.«

»Jaz tudi ne,« je dejal. »Ti boš prevedel v italijanščino in ne dvomim, da se boš potrudil, on pa bo uporabil tvoj jezik, da bo prevod še boljši. Še nekaj. To bi moral narediti čim prej. Kugyju se mudi. Za tvoje delo seveda ne dobiš počenega groša, kot tudi jaz ne; toda Slovenci bomo s tem prispevkom nekaj pridobili. Premisli in zmeni se potem z njim, saj sta oba Tržačana.«

Konec je bil seveda tak, kot je Abram želel, in iz tistih časov hranim nekaj Kugyjevih dopisnic. Nagrada mi je bila prijateljstvo Jozе Abrama, ki je trajalo žal le še dobri dve leti. Umril je v Ljubljani leta 1938. Nagrada so mi bili lepi popoldnevi v Kugyjevi delovni sobi potem, ko sem prevod že končal in sem tudi že bil v Trstu v službi. Naučil sem se pri njem marsikaj, kar mi je v življenju prav prišlo.

Leta 1938 je izšla njegova knjiga »Fünf Jahrhunderte Triglav«.

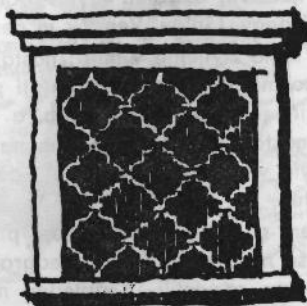
Če je knjiga nato razburjala nekatere planinske pisatelje in planince v Ljubljani, je pa le prav, da je knjiga napisana.

Stiki pa, ki sem jih imel s temi starimi planinci, so mi še danes v veliko veselje, kot so mi v veliko veselje gore. Dajejo mi moči, ko živci trpijo.

* * *

Grda stvarnost se je vrnila v mojo celico.

Prameni so se nekoliko premaknili. Pred oknom tolče stražar s petami ob tlak. Tesne stene in strop so moje obzorje. Kolikokrat bo sonce vzšlo, da se povrnem med gore? Čakanje je velika umetnost, toda težka je preizkušnja. Zato pa je potem življenje še lepše. In življenje v gorah še lepše.

MIŠELJ IN VERNAR

ING. STANKO DIMNIK

Mišelj (2350 m) in Vernar (2225 m), čuvarja nad Velim poljem, si mežikata prek te visoke planšarije in s Triglavom v ozadju dajeta svoj poudarek panorami, edinstveni pod Triglavom. Oba vrhova pa sta preblizu Triglava, da bi ju poleg viharjev in gamsov obiskovalo tudi še kaj planinskih popotnikov. Toda njuni imeni ostajata vendarle v spominu skoraj vsakemu planincu, tako posebni sta, nenavaden prizvok, nekakšen tuj glas imata, posebno še Vernar.

Kajpak sta imeni povzročili že dosti ugibanja in pisanja in zadnji, ki se je lotil imena Vernar, dr. Henrik Tuma, v Imenoslovju Julijskih Alp leta 1929, ga je kar prekrstil v VIRNAR, češ, ime so mu mogli dati samo pastirji s planine spodaj po izvirku v Vernarjevem vznožju. Tuma je namreč pojasnjeval naša gorska imena v prepričanju, da so vsa nastala iz slovenskih ust. Tako preoblikovano ime pa se ni prijelo, ostalo je pri Vernarju.

Kaže, da sta obe imeni, Mišelj in Vernar, zelo stari, da sta predсловski in da bom bližje resnici z domnevo, da sta prišli do Slovencev po ustnem izročilu rodov skozi tisočletno preteklost. Namreč, pred leti sem našel¹ v starem zemljevidu Tirolske z leta 1604 zapisano ime Gross Verner v Ötztalski alpski skupini nad znamenito dolino v Vintschgau, nekdanjim vstopom v Notranji Norik. Sicer v starem zemljevidu ni jasno razvidno, mar velja zapis Gross Verner za današnje ime ledenika Gepatsch Ferner ali za vrh nad njim Vernagt Spitze (3431 m). Pri tem sem se spomnil, da pravijo Nemci ledeniku v splošnem Gletscher, v alpskem svetu pa je zanj živ tudi še izraz Ferner in celo tudi Firner. Vsa ta imena so iz osnov Vern-, oziroma Fern, in so na Tirolskem v zvezi z ledeniki. Tudi naš Vernar ni daleč od Zelenega snega, ledenika pod vrhom Triglava, nekoč pa se je ta ledenik celo izlival v Krmo mimo Vernarjevih obronkov!

Nato sem precej let razmišljal o Mišelju in Vernarju, katero ljudstvo ju je utegnilo krstiti? In kdaj? V kateri dobi zgodovinstva? In kakšen smisel bi utegnila imeni imenska povezanost z ledenikom? Stikal sem po prodih, zapuščini Triglavskega ledenika, napenjal misli v davne čase prvobitnega železarstva, prisluhnil govoric starih geografskih imen in – nemara bo le nekako tako prav, kot poskušam v temle spisu razložiti. Lahko, da bodo poklicni strokovnjaki še kaj več dognali, nemara tudi popravljali, a v glavnem ne more biti dosti drugače.

* * *

Alpe so bile obljudene že pred tisočletji, lahko si mislimo, da prav zgodaj, kajti miroljubna ljudstva z dokajšnjo stopnjo civilizacije in kulture, toda brez prave vneme za vojskovanje, so se umikala v gorovje pred ropanjem, ubijanjem in lovom na sužnje. Nasilje. Taka previdna ljudstva, oziroma njihov bolj ogroženi del, so bila pri alpska ljudstva Ligurov, Etruščanov, Galov, Vendov in nemara še drugih.

Potem jim je v zavetju gora teklo življenje v miru; nastajala so gorska selišča, steze in tudi tovorniška pota, da so mogli kramarji barantati pridelke in izdelke gorjanov za žito, olje in drugo, kar jim je manjkalo v gorah, a jim je bilo za življenje potrebno. Tedaj so v Alpah nastajala geografska imena vrhov, dolin, krajev, kajti potrebna so jim bila za razvid v pokrajini, torej kot kažipot, pa tudi kot opozorila na preteče nevarnosti ob potu.

S takimi starimi gorskimi imeni so si staroselci nehote pisali košček svoje zgodovine iz tiste davne preteklosti, ko so nastajala zgodnja geografska imena. Saj, če jih bodo strokovnjaki zbrali, jih primerno razvrstili in osvetlili, ne samo z jezikovne strani, marveč tudi ustrezno po njihovih imenskih posebnostih, po geološki presoji tal v njih

¹ V Zeitschrift des d. u. öst. Alpenvereines, 1907, str. 1–14.

nahajališčih, po predurku glede možnosti za rudarjenje, železarjenje itd., po presoji tistega kraja najbrž še z zgodovinske in še kakih drugih strani, bo prišlo na dan marsikaj iz življenja očetov zgodnjih geografskih imen.

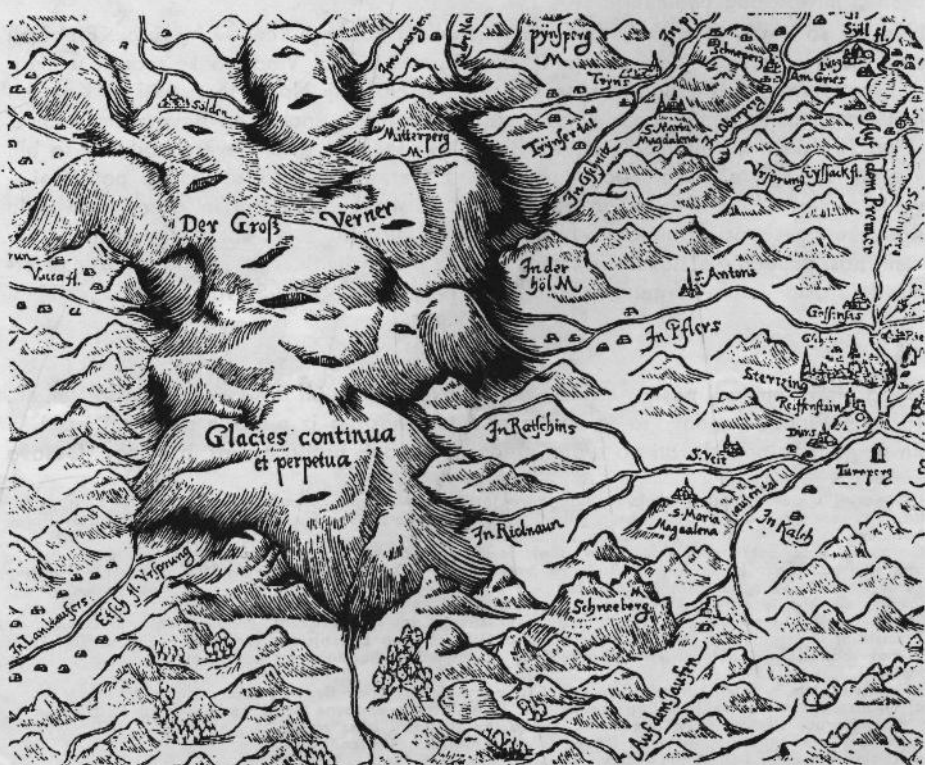
In kateremu ljudstvu bi mogli pripadati tisti očetje imen? Vemo, da so najmanj geografskih imen nam zapuščala osvajača ali celo roparska ljudstva, imena so dajale največkrat trgovska ali sploh tista ljudstva, ki so bila s svojo dejavnostjo vezana na menjavanje bivališča ali na potovanja v območju gorá in vodá.

Tako ljudstvo, v bližini Alp, so npr. bili Etruščani, pomorščaki, trgovci, kulturni ustvarjalci, visoko razviti strokovnjaki za pridobivanje in obdelovanje kovin, predvsem še zelo uspešni železarji že v stari dobi železa. Znamenja so, da jih je prav železarjenje in trgovina vabila tudi na del naše današnje slovenske domovine že v predkeltški dobi. Toda najbrž ne v gorovje Julijcev, temveč verjetno le v Posočje (nemara so od njih imena: Medana, Fojana, Kozana ipd.), na Kras po les in oglje ter po obrežju morja k solinam. Taka prihajanja Etruščanov so bila sprva najbrž bolj po gospodarski potrebi in manj iz strahu pred preganjalci.

V četrtem ali petem stoletju pred n. št., lahko da tudi prej, so se zapisali skoraj po vsej Evropi z geografskimi imeni iz osnov Tur-, Vend- in Venet- (najbrž) keltsko ljudstvo Turov in keltsko-baltsko-slovansko ljudstvo Vendov.² Geografska imena po njih so medsebojno pomešana. Potemtakem kaže, da so tudi Turi in Vendi živeli medsebojno pomešani ali vsaj v bližnji sosesčini, čeprav so bili Turi gorjansko ljudstvo in Vendi pa prebivalci ob okljukih rek, v dragah na zalivih morja ali jezer in na višjih sredi močvirij. Turi so bili napredni živinorejci, rudarji, kovinarji in železarji.

² Strokovnjaki v tujini so sprva bili mnenja, da so bili Vendi Slovani, kasnejši jezikoslovci se pisali, da je to ljudstvo bilo keltsko-baltsko-slovansko. Pred desetletji so pričeli Nemci trditi, da so bili Vendi samo keltsko-baltsko ljudstvo. Dr. Janko Grampovčan, temeljit poznavalec starih jezikov in njihove zgodovine, se je poglobil v litavski in latvijski jezik in našel nad 200 slovanskih besed v njih, toda pripominja, da je to le majhen del besedi od vseh, ki bi jih bil utegnil še najti, če bi delo nadaljeval. (Berilo in béarla, 1958, str. 37-47).

Ledenik Gross Verner na zemljevidu iz leta 1604. Danes se imenuje Gepatsch Ferner pod vrhom Wildspitze (3784 m) v Oetzalskih Alpah nad dolino Vintschgau. Zanimiva so še imena: Am Giers, Syll Fluss (Zila), Turnperg, Kalch

Nasprotno so bili Vendi predvsem zelo razviti poljedelci in prizadevni trgovci; oboji so se torej lepo, dobro izpopolnjevali po svoji dejavnosti. Tako Turi kot Vendi niso imeli svojih držav, niti ne kraljev in ne svoje vojske. Bili so pripravljeni samo na obrambo, Turi z utrdбами v gorovju, Vendi z zavarovanji ob vodah ali močvirjih. Živeli so v družbeno gospodarskih skupnostih pod vodstvom domačih veljakov.

Ime Turi, nemško Taurisken, vzhodnjaško Tauri, je dobilo ljudstvo nemara po njihovih utrdbah s stolpi;³ toda zgodovinarji jih največkrat ne navajajo po tem imenu, marveč kar po različnih imenih njihovih plemen, tako pač kot so jih zapisavali nekoč kronisti. Posebno močno so bili Turi naseljeni na Turinškem (Thüringen), potem v Alpah okrog Visokih in Nizkih Tur, nadalje v kantonu Thurgau v Švici, zelo gosto na današnjih slovenskih tleh in bolj redko v Franciji. Na Zasavje, na Goriško, na Dolenjsko in Štajersko so se Turi doseljevali v drugem in prvem stoletju pred n. št. kot begunci iz Turinškega in okolice⁴ zaradi močnih navalov Germanov.

Vendi so se v Evropi naselili nemara sprva v pasu od Vinete, mesta na koleh na blatnem obrežju Baltika, do Venete, mesta na koleh v lagunah Jadrana. Trgovci, pomorščaki in čolnarji so potem pluli po rekah, jezerih in morjih Evrope in barantali z živili, s soljo, s platnom, z železnim orodjem in orožjem, usnjem in še čim drugim z ljudstvi vse Evrope. Oni so vozili z ladjami in čolni z britanskimi otokov kositer, baker, cink, svinec in drugo čez Kanalski preliv do Rena, in po njem do Bodenskega jezera, ki se je takrat po njih imenovalo Lacus Venetus, in naprej s tovarniškimi konji čez Arlberg na Dravo ter po Savi in Donavi na vzhodno Sredozemlje. To je bila važna evropska prometna žila, po kateri je teklo življenje več tisoč let in je bila v svojih zadnjih stoletjih za Slovence posebno usodna. Vendi so ustanovili Norik, veliko, tisočletno, družbeno gospodarsko skupnost Turov in Vendov po alpskem prostoru, po velikem delu prigorij osrednje Evrope in na jugu po svetu do obrežij Jadrana. Na jugu so vstala od njih geografska imena rek, npr. Piave, Livenza,⁵ Judrio in krajev Venetia, Grado, Trst, Devin in še dosti drugih.

Norik sam si ni pisal kronike o svojem bogatem prispevanju človeštvu, poročila o njihovem gospodarstvu in slavnem noriškem jeklu so jim pisali rimski zgodovinarji, pesniki in gospodarstveniki.

Nemara so Vindi odenek ljudstva Vendov, krvni potomci Vendov in Turov. Prebivali so v povirju in zgornjem porečju Donave in Rena. Tudi Vindi so se morali umikati pritisku Germanov v vzhodne Alpe in pa tudi v Notranji Norik, torej tudi na Koroško in Gorenjsko. Po njih imamo polno geografskih imen, enakih na Bavarskem, v Švici in na Tirolskem kot tudi pri nas. Vindi na Bavarskem in sploh severno od Alp so bili v prvih stoletjih n. št. že močno pomešani z Germani ter kolikor toliko potujčeni – v Notranjem Noriku, to je na vzhodnem Tirolskem, Koroškem in gorenjskem delu Kranjske pa so ostali nepotujčeni še v šestem stoletju n. št., ko so tja prispeli Slovenci, naši pradedje s slovenske strani, in se z njimi zlivali. Tako so nastajali v severnih delih Alp Vindo-Germani, v Notranjem Noriku pa Vindo-Slovani!

* * *

Geografska imena v naših Alpah kažejo, da so v glavnem naša dediščina po Vendih, Turih in Vindih, vendar vsa ta imena niso tudi nastala iz njihovih ust, kajti i oni so jih utegnili že podedovati od svojih prednikov iz dob bronu, bakra in kamna. Gotovo

³ Primerjaj izraze za turn = stolp v indogerm. jeziki: hrv. toranj, nemško Turm, ital. torre, fr. tour itd. To besedo »turn« smo Slovenci gotovo prevzeli neposredno od staroselcev in ne posredno prek Nemcev!

Gospa F. S. Copelandova, prvi lektor angl. jezika ljubljanske univerze, mi je nekoč omenila, da je ime ljudstva Turov lahko nastalo tudi po besedi tur = bik pragovedi. Če to drži, potem je ljudstvo Turov živelo v še zgodnejših stoletjih, na kar kažejo še nekatera druga znamenja. Tudi Valvasor trdi tako in se sklicuje na stare pisce (II. knj. str. 85–110).

⁴ Tako lahko sodimo po geografskih imenih, ki kažejo pot iz Turinškega do nas. Npr. Grasslupp na Turinškem, Grossenlupnitz na Zg. Štajerskem in Grosuplje na Dolenjskem. Več rek Saale na Turinškem in pet vodč Zala na Slovenskem. Saalfeld na Turinškem in Saalfeld na Koroškem. Podobnih primerov je dosti.

⁵ Po litvanjskih in latvijskih besednih primerih v knjigi dr. Janka Grampovčana sodim, da je: a) Livenza: latv. liet in litv. lieti = slov. lieti. V letih prve svetovne vojne sem spoznal to reko in je v resnici prava livnica, to je hroudurnik – kako lep strokovni izraz za hroudurnik!

b) Reka Piave, primerjaj pri nas: Pijava Gorica, Pijavec, Pijavice.

c) Trst iz Tergeste: litv. turgus = slov. trg; latv. turgaviete = slov. trg, trgovec.

Mišelj vrh, 2350 m

Vernar v snegu

Foto Ferdo Premru

so i planšarstvo v Alpah že tudi Turi podedovali od starejših ljudstev, in mi po Turih. Pojasnilo za imeni Mišelj in Vernar je treba iskati torej v keltskih narečjih, malo je verjetno, da bi se našlo v latvijskem ali litvanjskem jeziku.

Glede imena Mišelj je rešitev kaj preprosta po naslednjem preudarku. Kaže, da so bili Kelti enobožci, čeprav zgodovinarji največkrat pišejo drugače, ker zamenjajo keltske priprošnjike, torej naše svetnike, z bogovi. Imena nekaterih naših vrhov, npr. Meja (tudi Mija ali Maja), Mohor (Magur), Mihèl (Mig) ne pomenijo keltskih božanstev, temveč le priprošnjike. Tak priprošnjik je bil tudi Mihèl, zaščitnik pastirjev in pašništva. Nad planino Velo polje so mu dali ime Turi in to ime je potem teklo iz roda v rod do Slovanov, tem so ga končno galsko izgoitali Turi v svoji narečni izgovarjavi. To je v narečju, katerega ostanki so se ohranili v Bohinju in še več po Koroškem, Tirolskem, Švici, a v Franciji pa je ta izreka sploh doma; Francoz izgovarja Michèl = Mišèl. Poleg vrha Mišelj nad planino Velo polje imamo v Julijcih še nekaj primerov vrhov po Mihèlu, zaščitniku pastirjev, npr. Miščovec nad pašniki Konjščice. Prvotno se je imenoval Mišèvc, to je Mihèvc, kartografi pa so mu izmaličili ime.

Krščanstvo je nekatere bolj znamenite, močno ukoreninjene keltske priprošnjike celo kar prevzelo. Tako tudi Mihèla, saj pastirstvo in kovaštvo sta bila v tistih časih najbolj ugledna poklica. Postal pa ni svetnik, temveč arhangel in dobil svetniški pridevek sveti, torej: sveti Mihael ali v geografskih imenih kar Šmihèl. Mišelj nad Velim poljem, ki je izgovorjen francosko in še nima svetniškega pridevka, dokazuje s tem svojo več tisočletno starost. Po Slovenskem imamo nešteto Šmihèlov nad nekdanjimi pašniki, prav njihov svetniški pridevek kaže, da so zapuščina že krščanske dobe. Ljudsko pravilo: »Ob Šmihèlu mora živina s planin v dolino«, je veljalo že pred tisočletji staroselcem, kot velja še danes našim prebivalcem v gorah.

Keltska narečja vsebujejo dosti besed in imen iz osnove »vern-«. Pisal sem prijatelju dr. Janku Grampovčanu, praktičnemu poznavalcu keltskih narečij, za mnenje glede pomena imena Vernar. On ni planinec in pobleže mu nisem opisal razmer okrog

Vernarja. In glejte, kaj mi je odgovoril: »Vernar v gaelščini: Zemlja, kopno, tlo... smrtni strah, grob, smrt, propast. Smatram, da je to mitološki pojem!«

Vernar je torej bil pastirjem Turov z Velega polja opozorilo na nevarnost zaradi ledu ali snega, če že ne ledenika, ob njegovem severo-vzhodnem vznožju, tam pa je držala pot v Krmo. Pastirji Turov so tovarili z Velega polja sir, skuto in kože lahko v Bohinj in naprej na trg v Trst ali Oglej, lahko po ovinkih čez Pokljuko k Savi, toda najbolj donosna in najbližja jim je bila pot skozi Krmo, čez še ozko Savo pod Dovjem in prek Karavank k Dravi.

Po Dravi pa je takrat tekla znamenita evropska prometna diagonala: Ren–Alpe–Drava–Donava, tam je bilo življenje, tam je bil trg.

Kramarji in čolnarji so se morali od časa odpočiti, najesti in spati; to so storili na določenih postajah. Na takih postajah pa so bile štacune in taverne;⁶ to so bile trgovine in gostišča, kjer so kramarji in živina lahko jedli in se naspali. Tam se je dalo zato najbolje zabarantati sir, skuto, kože in še marsikaj drugega.

Izrazi: barantati, kramar, štacuna, taverna, mešetar so zapuščina Vindov; še danes so deloma živi v jezikih tudi še drugje po Evropi, npr. na Bavarskem.

Z DESETIMI ŠVICARJI OD TAMARJA DO TRIGLAVA

CIRIL PRAČEK

Tiste dni je vladala v dolini huda vročina in tudi goram ni prizanesla. Vreme je že dolgo držalo, zato me je skrbelo, če bo še ostalo. In res se je med tednom sprevrglo.

Švicarji so prišli natanko, kakor so mi pisali. Nasploh sem opazil, da so zelo radi natančni. Če smo se zmenili, da bomo vstali ob štirih zjutraj, ni bilo nobenih težav s prebujanjem; če smo rekli, v sredo bomo v tej in tej koči, smo bili tam ne glede na dež.

Z Jesenic smo se potegnili ob osmih zjutraj v nedeljo z avtobusom do Rateč. Na poti proti Tamarju so jih močno zanimale planiške skakalnice, posebno nova, ki se ponša s svetovnim rekordom. Za nedeljo je bil v načrtu prihod do koč v Tamarju. Okrog poldne smo prispeli do koč in smo imeli nato časa na pretek. Zato smo šli tudi do izvira Nadiže.

V ponedeljek je bil na spisku vzpon na Jalovec po Hornovi smeri. Skrbelo me je, kako bo šla vsa skupina tam čez, kajti toliko navez je le nekoliko nevarno.

Vstali smo ob polštirih in oskrbnik se je zelo pomujal z zajtrkom. Švicarji so nosili vso opremo s seboj, niso računali s tem, da bi lahko dobili hrano na postojankah. Imeli so zelo težke oprtnike, skoraj pretežke za plezarijo. Pozneje so ugotovili, da bi iz enega centra lahko opravili vse tiste ture z lahkimi oprtniki. V dveh urah smo dosegli vstop pod Jalovcem. Sonce je pripekalo že pod vstopom uničujoče. Kaj bo šele v steni?

Razdelili smo se po navezah. Dobil sem Marijo-Lizo Schreiber in Jürga Bruhina v navezo, oba že nekoliko navajena plezanja. Drugi so se navezali po dva in dva, bilo nas je za pet navez.

⁶ Pred sedemdesetimi leti je mojim bratom in meni pripovedoval moj ded po očetu v Jaršah ob Savi, takrat sem bil v prvi realki, kako je vozil iz pristanišča na Ljubljanci v Zalogu žito in koruzo s parizarji v Trst, nazaj pa špecerijo. Štiril do šest dni je potreboval za tja in nazaj. Prenočeval je s sosedi v tavnah, je rekel in pojasnil: »To so tiste oštarije ob velikih cestah, ki imajo velik nastrešek. Pod nastreški smo pustili parizarje, konje smo postavili v hlev; v tavnah smo se najedli in spat smo šli na seno. Na straži pri parizarjih smo se ponoči menjavali.« Leta 1857 je stekla železnica od Ljubljane do Trsta; tedaj je bil konec te romantike.

Upravičeno smo se bali, da se bo prožilo kamenje, zato smo plezali počasi in previdno. Vse bolj je pripekalo sonce. Kljub zgodnim jutranjim uram. Suh zrak je pil vlago iz teles. Gledal sem ovce na nasprotni strani na Malem Kotovem sedlu. Iskale so senco in tiščale glave pod skalo. Šele pozno popoldne, ko smo bili že nad oknom, so se ovce speljale v dolgi vrsti s sedla na pobočje Travnika.

Do Kegljišča smo napredovali razmeroma hitro. Od tu dalje je šlo počasi, še posebej skozi Hornov kamin. Veliki oprtniki so nagajali plezalcem v ozkih prehodih in na previsih. Izplezal sem težko mesto v kaminu in jim pomagal z vrvjo, ki jo je Jürg pričvrstil na klin in jim je rabila za prijem. Tolikšno število plezalcev hkrati v isti smeri potrebuje tudi več klinov in tako sem pustil v steni kar osem klinov. Vrh Okna smo bili ob treh popoldne in predlagali so, da se umaknemo iz stene, če je možno, tako da ne bi šli na vrh. Iznad Okna se lahko umakneš po policah v levo in prideš nad Jalovčev ozebničnik. To smo tudi storili.

Zanimiv je dialekt teh Švicarjev iz Züricha. Kadar govore med seboj, težko razumeš besedo. Smisel stavka boš težko ujel. »Haš ho« je odmevalo med stenami, če je kdo pozval gornjega tovariša naprej. Zanimalo me je, kaj naj bi pomenilo to »haš ho«. In zvedel sem, da pomeni »kannst kommen«, vrag ga pocitraj!

Približno podobno »predelane« so bile vse nemške besede v njihovem govoru. Pri pogovoru z menoj so nemščino popravili. So odlični tovariši, preprosti in skromni gorniki, zato tudi kljub številnim navezam ni bilo nesreč. Veseli so in živahni fantje, neprestano so se šalili, če je bil čas in prostor za to. V Oknu smo se oddahnili in nato pohiteli po bližnjici iz stene. Po stezi proti Trenti smo prišli do močnega studenca, kar je izzvalo splošno veselje. Tu smo namočili dehidrirana telesa in v eni uri dosegli lovsko kočo. Pričel nas je priganjati mrak. Še dve uri hoje smo imeli pred seboj do Poštarske kočice. Utrujenost od dnevne vročine in od dolge poti se je pollaščala vseh. Nimaš izbire, naprej, samo naprej, kakor da ne bo konca. Vsake lepe stvari je enkrat konec, tako tudi te. Pred Poštarico, v resnici nekako pol ure pred kočico se je pokazal mesec izza Kanjavca. Velika žareča krogla, tedaj jo je človek že osvojil, se je počasi plazila izza skalovja. Čudovit pogled. Sedli smo kraj pota in opazovali edinstveno dogajanje.

V koči nas je čakala odlična večerja in še bolj zaželena pijača, radenska in ribez. To dvojce so najbolj obratjali. Na mizi se je nagrmadilo precejšnje število steklenic. Vodja grupe je odločil, da je naslednji dan počitek. Le kdor prostovoljno želi plezati, bo šel z menoj v severno steno Mojstrovke.

Samo trije so se odločili za plezanje: dva mlada plezalca, Jürg, Bruno in Suzi, zastopnica ženskega spola.

Lagodno smo se vzpeli na Vratca in naprej pod steno. Pozno smo vstali, šele ob polosmih, toda dostop je blizu in smer ni dolga. Ob deveti uri smo vstopili, Suzi v moji navezi, onadva skupaj. Vstopili smo v kamine, plezali prvi del po kaminu in sprednji del po razu in na koncu prešli zopet v kamin, ki je v svojem izstopnem delu prav zanimiv. To je bilo prijetno plezanje, ves čas v senci, tudi skala ima manj gruščica kakor Jalovec. Z Jalovcem Švicarji niso bili zadovoljni, izmučila jih je vročina in jezil grušč. Izplezali smo opoldne in se lenobno sprehodili do vrha. Izredno so bili veseli te prijetne plezarije, ki je bila živo nasprotje Jalovcu. Tu so plezali vsi trije brez nahrbtnikov, le jaz sem ga nosil s seboj, kajti nikoli ne več...

Na vrhu je bil popoln mir. Sonce je ravno prav grelo, zaradi višine kar prijetno, nobena sapica ni hladila. Uživali smo predvsem v počivanju in v razgledu. Pozno popoldne smo odtelovadili zadnji del po znanem gruščnem plazu do Tičarice in do Poštarice.

Šaljivec Jürg (to je bil drugi Jürg, ne oni iz moje naveze v Jalovcu) je imel takoj gručo okoli sebe in delal skomine s pretiranim opisovanjem lepe plezarije v senci in brez oprtnika. Jürg je čudovit fant, vso pot prek Julijcev je skrbel za dobro voljo družbe s svojo nenavadno duhovitostjo. Znal je na pamet celotni televizijski reklamni program, ki ga je citiral po cele ure skupaj, ali karkoli podobnega iz televizije ali iz gledališča. Vedno je držal vso družbo pri dobrem razpoloženju.

V sredo smo imeli v načrtu vzpon na Prisojnik po jeseniški poti, nadaljevanje po jubilejni skozi zadnje Prisojnikovo okno in naprej do Pogačnikovega doma.

Zgodaj zjutraj sem se zbudil in pogledal na vreme, slabo je kazalo. Po zajtrku se je vлил dež, zato smo šli nazaj v postelje. Ob sedmih je dež ponehal, pričelo se je jasneti. Zaradi slabe vremenske napovedi smo se odpravili po južni strani Prisojnika proti Pogačnikovemu domu. Sprva nas je grelo sonce, nato so se začele zgrinjati temne megle po kraljestvu Trente. Sem in tja se je plazila nalahna meglica po grebenih in dobivala vedno več in vedno nove družice. Ni trajalo dolgo, in že so bile stene turbno črne, izginjale so v megli in se zopet odprle. Vse bolj črno in grozeče je postajalo. Usedli smo se in počakali na počasne. Po poti se nam je bližal samotni turist.

»Od kod pa?«

»Od Pogačnikovega doma.« Zvedavo nas je gledal in verjetno slabo ocenil naše planinske sposobnosti.

»Veste, tam više gori je plaz, kratek in zelo strm, kar dosti dela sem imel, da sem prišel čezenj.«

Plaz več ali manj, to mi je bilo zelo malo mar, toda možu nisem hotel jemati veselja, zato sem ga vprašal, kje približno je tisti nevarni plaz.

»Proti vrhu, paziti morate, je zelo nevarno.«

Tisti dan smo prečili že več plazov, nevaren je po svoje vsak ali pa nobeden, če znaš stopiti. Tistega zelo nevarnega nismo našli.

Ko je mož odšel, se je kmalu vлил dež. Sprva posamezne kapljice – nato vse več in več in končno prava ploha. Vtaknili smo glave pod skale. Nato sem šel raziskovat okolico in končno našel velik previs. Tam smo se zbrali, zadonela je gorska pesem, tudi la Montanara je bila vmes, vrgli so karte in ko je po dobri uri dež prenehal, smo šli naprej. Nismo hodili pol ure, ko se je zopet pričelo zlivati z vso ihto. Med stenami v Razorju je bilo kot v pralnici, megle so nas zagrinjale in odstirale, zopet smo sedeli pod velikim previsom, Jürg je deklamiral televizijski reklamni program. Del ekipe z vodjem Seilerjem je šel naprej, večji del je obsedel za dve uri na varnem in suhem. Dež ni hotel odjenjati, zato smo vstali in v eni uri »preplavali« do Pogačnikovega doma. Oskrbnik drži železno disciplino. Če si še tako moker, se moraš na hodniku sezuti, pustiti čevlje v veži in hoditi v opankah po domu, če jih imaš. Reči moram, da je bil z menoj zelo dober, dal mi je svoje opanke in dovolil, da sem sušil cunje v kuhinji. Švicarji so zelo pohvalili kuhinjo. Deževalo je še vso noč in s presledki tudi naslednji dan. Sklenil sem, da gremo popoldne čez Sovatno v Vrata. Točno ob treh, kot smo se zmenili, je dal vodja znamenje za odhod, čeprav je prišla nevihta do vrha in zraven je še treskalo prav po triglavsko.

Treskanje je zadeva, ki mi niti najmanj ni všeč. Nimaš obrambe, znaješ se kot volk nasproti orlu. Izločen si že vnaprej. Priporočil sem razdaljo kakor na plazovitem svetu. Če bo že koga oplaznilo, bo samo posameznika. Prihuljeno smo hiteli skozi težke kaplje, nič nam ni pomagal nylon, veter je bil premočan. Dobro uro je treskalo in grmelo. Hitro smo se spuščali čez Sovatno in dalje po gozdu proti Aljaževemu domu. Počasnejši so zaostali. Že na ravnini je pritekel Jürg za nami in povedal, da je malo za nami v gozdu padel na korenini Ernst tako nerodno, da si je močno poškodoval nogo. Vso društvo sem poslal naprej, trije pa smo odhiteli v kočo po reševalne stvari. Vzel sem Kramerjeve opore za imobilizacijo noge in sekiro, da bi naredil nosila. Imobilizirati ni bilo treba, ker so to že sami naredili, le nosila so bila potrebna. Naredil sem jih iz drobnih bukev in nato smo nosili težkega Ernsta do doma. Seveda smo preprijemali, saj nas je bilo dovolj. Skoraj je prišel na poziv tudi Kobler z jeepom in odpeljal Ernsta v jeseniško bolnico na pregled k dr. Vilmanu, ki je ugotovil, da si je Švicar zvil nogo na mestu, kjer so ga operirali, in predpisal tri dni popolnega mirovanja. Naslednjega dne sem mu naredil lesene bergle, da se je lahko gibal sam, brez tuje pomoči, ker na nogo ni mogel in ni smel stopiti. V petek smo ves dan delali vreme. Jürg, Marija, Liza, Suzy in jaz smo odšli prav do vstopa v bavarsko smer, pod skalaško in pod Jugov steber. Popoldne smo vadili na skali za kapelico. Tako nam je minil petek mimogrede.

V soboto je bilo vreme zjutraj v redu. Ob štirih smo odšli iz doma proti steni. Želeli so plezati nemško smer in Zimmer-Jahnov izstop. Plezali so v štirih navezah, vodja Seiler je ostal z Ernstom v domu.

Šlo je kar v redu, v dveh urah smo bili na nemškem stolpu, v petih urah vsi na vrhu pri slovenskem stolpu. Smer jim je bila zelo všeč, z zanimanjem so si ogledovali ogromno steno. Posedeli smo pri izstopu pod slovenskim stolpom na tisti znani ploščadi, kjer je vklesanih mnogo neslavnih imen in poleg njih tudi znani rek: »Imena luda nalaze se svuda.«

Še vedno sem obsedel na tej ploščadi z nekim notranjim zadovoljstvom, tihim in prijetnim, kadarkoli sem prisopihal s snežišča nad Zimmer-Jahnov do sem. Če v steni ne moreš jesti, potem ti tu gotovo tekne. Zadovoljen sem bil, ker je bilo skrbi konec. Devet nas je plezalo in to ni majhna odgovornost. Posedeli smo dalj časa in opazovali Bernarda in Žagarja v »Ladji«, kako premagujeta zadnje previse. Potem smo opazovali vrsto na grebenu Triglava, ki se je vila proti vrhu. Megle so pričele zastirati razgled. Odšli smo proti ledeniku in čezenj na Kredarico. Goste megle so nas nagrinjale od časa do časa. Ker smer poznam, smo hodili brez skrbi.

Da Kredarici je bilo seveda polno. Mi smo imeli rezervirane postelje v dveh sobah in tako ni bilo težav.

V nedeljo smo v tričetrt ure dosegli vrh. Bil je ravno na meji meglenega morja. Uživali smo ob gloriiji, kar ni pogost pojav. Švicarjem je bil znan iz knjig, doživeli ga pa vsi še niso. Bilo je hladno, kaj kmalu smo se odpravili nazaj v kočo in od tam v dolino Vrat. Megle so se razvlekle, toplo sonce nas je vse bolj grelo na poti v dolino. V mrzli Bistrici smo ohladili razgreta telesa in ponovno občudovali orjaško razsežnost stene.

Mirno je šumela Bistrica in pohlevno oblizovala skale med bukvami in grmovjem na svoji lepi poti. V tem edinstvenem gorskem svetu, kjer je korak iz življenja v popolni mir tako kratek, je Bistrica kakor življenje: s srebrnim pobleskom, v šumnem pretakanju med sončnimi žarki in smaragdno senco zelenih borovcev te vabi in prepričuje, da je svet res lep.

OPREMA, PREHRANA, AKLIMATIZACIJA NA MAKALU 1971. Makalu 1955 in Janju 1962 sta dve francoski ekspediciji, ki sta dali osnovo francoski ekspedicijski opremi, pravi udeleženec na Makalu 1971 Jean Paul Paris (La Montagne dec. 1971). Makalu 1971 je bil v tem pogledu korak naprej. Bilo je jasno da takega stebra ni mogoče preplezati v mokasinih iz kaže severnega jelena. Šotori tipa »Makalu« niso mogli stati na majhnih ploščadah, treba je bilo računati celo s tem, da tudi takih ne bo in da bo treba ploščadke narediti. Bodo šotori-kolibe (tente cabane) zdržali rafale vetra? Imeli so malo časa za pripravo, zato so se pri marsičem zadovoljili z izboljšavo obstoječe opreme. Razvoj tehnologije je seveda tak, da ni nič nemogočega. Odločala bo pač etika, kje se tehnologija pri izboljšavanju himalajske opreme ustavi. Japonske naveze so na grebenu v Manaslu za 50 m visok prag v višini 7000 m porabile 30 svedrovcev, 100 m proti zahodu pa so imeli lažji prehod. So imeli prav? Kaj je prav, se sprašuje francoski avtor.

Do tabora 2, 5800 m, so Francozi napredovali v dosedanji osebni opremi. Tu pa so se preoblekli v nov tip zaščitne obleke, ki se je nenavadno dobro izkazal. Spodnja obleka je doživela nekaj sprememb, med drugim so imeli triko z ovrtnikom iz »termoelektrične« tkanine, srjaco iz jerseyja, zelo gosto pleten pulover in majhne puhaste jopiče »Huascaran«. Vrhnje puhaste hlače so bile iz popelina, ki bolje diha kot najlon. To je prišlo prav, kajti trup je v primeru vročine – do te pa čez dan večkrat pride – lažje prezračiti, hlače pa brez sezuvanja čevljev ni možno menjati. Kaj pomeni prihraniti samo ta napor in čas ki je zanj potreben! Na spodnji jopič so oblekli po potrebi še enega večjega, prav tako puhatega, opremljenega s kapuco. Ta je imel vrsto notranjih in zunanjih žepov. Gornja obleka je bila iz novega blaga, podobnega popelinu, vendar sintetičnega, z imenom tapnyl. Tapnyl naj bi varoval pred vetrom, za varovanje pred mokroto jim je šlo manj. Kraj vrhnje obleke še ni bil popoln, vendar je blizu ideala. Imeli so vrsto rokavic, volnenih, svilenih, usnjenih, vendar se niso mogli ubraniti, da bi se jim zjutraj ne zanohtalo. Velikih puhastih se skoraj niso dotaknili, saj v njih ni mogoče delati z vrvmi in drugo tehniko. Imeti bi morale poleg palca prost vsaj še en prst. Pri čevljih so vzeli za osnovo tip Galibier

Našega popotovanja je bilo konec. Skupaj smo šli iz Vrat do Jesenic in se poslovili... »Haš ho« je zamrl v naših stenah, nadaljeval se bo v Dolomitih, kamor so odpotovali moji varovanci in res dobri tovariši iz Švice. (Isto pot je v »Les Alpes« 1972/1. opisala švicarska avtorica, članica te skupine. O tem bomo še poročali. Op. ured.)

NEURJE POD TRIGLAVOM

MIRKO KAMBIČ

Pred leti sem se odpravil na Triglav, da bi si nabral nekaj panoramskih motivov za zbirko slik, ki sem si jo bil zamislil pod naslovom »Naše gorske reke«. Dinamika vode in pota gorskih rek so se vezale kot srebrni trakovi z mojim modrovanjem o življenju in me pritegovale z magično močjo.

Pozno popoldne sem stal na Triglavu in strmel v ožarjeno Rež in Rjavino. Odsevi nizkega sonca so obarvali skale rožnato rdeče, da so se bleščale v tonih ameriških kanjonov. Barvit prizor, nenavadno očarljiv, vendar sumljiv za vse prijatelje lepega vremena. In res, ponoči se je močno pooblačilo, zjutraj pa smo z Doma na Kredarici stopili v sodro, pomešano z deževnimi nalivčki.

Ko so padavine za hip prenehale, sem jo hitro ubral navzdol proti Vodnikovi koči. Bil sem ravno na Konjskem sedlu med Triglavom in Vernarjem, ko se je iz divjih, črnih transportov urnih oblakov, ki so drveli iz Bohinja proti Karavankam, tik nad mojo glavo nenadoma zabliskalo. Potem je treščilo, da me je kar privzdignilo. Sledilo je še nekaj bliskov in divje grmenje je našlo desetere odmeve. Zdelo se mi je, da se je ves topovski ogenj usmeril ravno na prehod iz Velega polja v Krmo. Ta artilerija pa ni streljala od daleč, temveč je šla kot potujoča oklepna kolona tik nad menoj in spotoma silno užigala.

»Desmaison – severna stena«. Treba je bilo izdelati čevlji, primeren za tako višino in za plezanje, če že ne elegantno, pa vsaj učinkovito. Posrečilo se jim je izdelati čevlji, ki je tak podplat imel, obenem bil topel, opremljen z vsemi najboljšimi materiali od podplata do kolena, uporabili so celo material za potapljaški kombinizon. Kljub temu so trije udeleženci v višini 8300 m ozebli, ne hudo, vendar toliko, da so jih ozeblino pri sestopu ovirale. Tak čevlji je tehtal 6 do 6,8 kg (par). Kaj pomeni obuvati in sezuvati tak škorenj!

Tente-cabane, šotor – kolibica, platnena hiška! Vedeli so, da mora biti kompakten, odporen zoper veter, obenem pa stabilen na majhnem prostorčku. Dve protislovni lastnosti. Armatura tega šotora predstavlja trapezoidni paralelepiped, na katerega se namesti platno, ki armatura popolnoma ovije, zadrigne se pa na »podu«. Streha je ravna, nepremočljiva in trdna tudi pri visokem novem snegu. Znotraj je v šotoru na armaturo pripet svilen velur z mnogimi žepi. Tak tip šotora je boljši od tipa »Makalu«, prenese veter nad 100 km/h in dolgotrajne viharje. Tehta 6 kg. Seveda ni popoln. Platno je zelo gosto, kondenzacija v notranjosti ni prijetna. Zelo lahko je sestaviti po dva šotora v enega za 4 osebe. Zelo skrbno so izbirali zadrgo – če nimajo velikih zob in če niso vsite v najlon, utegnejo postati za plezalca trpljenje, lahko tudi katastrofa. Umetno podnožje za šotor so k sreči imeli s seboj, ne da bi jim bilo treba poseči po njem. Podnožje je sestavljivo in gre v vrečo visoko 1,50 m s premerom 0,30 m, tehta pa 17 kg, čeprav so zanj uporabili le lahke kovine. Za gorivo so izbrali mešanico metana in propana in to tako, ki se je izkazala tudi v višini 8100 m pri -20°C , kjer so na prostem topili sneg. To mešanico (30% propana) so uporabljali tudi za svečavo, za kurjavo in za spajanje.

V baznem taborišču so pripravili višinske enote za dve osebi: šotor, spalno vrečo, pnevmatično ležišče in zaboj s kuhinjsko opremo, svečavo in gorivom. Te enote so bile potem ves čas na razpologo v taboru 2 za naveze, ki so opremljale smer. Plezalski material je bil klasičen, vendar najboljše kakovosti. Moderne tehnike – vrtalnih aparatov i. p. niso jemali s seboj, nekaj svedrovcev so imeli za primer, če bi morali uporabiti umetna podnožja za šotore. Imeli pa so s seboj 540 klasičnih klinov

Divja moč narave me je zbudila iz neke dolgotrajne vsakdanje otopelosti, ki se je zavemo šele, ko se zgodi nekaj nenavadnega in nepričakovanega, pa se spremenimo iz nevtralnega opazovalca v prizadetega udeleženca. Oči so se mi približavale skupaj z bliski neba, grom je izzval vesele vzklike in korak mi je poskočil v maršu bobneče kanonade. Nisem se več počutil osamljen, temveč združen z dinamičnimi elementi narave, ki so me sprejeli v svojo sredo. Strele se nisem bal nikoli v življenju, ker slabih izkušenj z njo nisem imel. Nekoč sem v Ljubljani sredi noči, ko se je razdivjala nevihta, stopil k oknu, da bi ga zaprl. Ravno sem stegnil roke, da bi prijel za polkna, ko me je preplavila silna luč in mi je ušesa prestrelil ostri udar eksplozije. Strela je udarila v zvonik sto metrov od mene. Iz teme se je za hip izluščila podoba mesta in silhueta vitkega zvonika, ki je prejel bleščeči dar neba. Takrat sem prevzeto vzkliknil: »Krasno, čudovito!«

Toda pod Vernarjem ni bilo nič več čudovito in krasno, temveč divje, grozeče. Bliski so imeli mlade, množili so se in se oblizovali v grozeči temačnosti kot zmajevi jeziki. Kaj če kateri skoraj tudi po samotnem, dvonožnem pritlikavcu? Grom je po prvem tresku postal skoraj nepretrgana bobneča melodija. Iz prvih debelih kapelj pa se je vtil slap vode, kot bi se oblak pretrgal ob dotiku s skalnim robom. V hipu sem bil premočen. Pozneje sem se smejal tistim modnim oblikovalcem, ki pod varno streho in ob svetlem soncu ter pomladanskem vetrčku oblikujejo planinske dežne plašče.

V naliivu sem pohitel, da bi si našel zavetje. Toda kje naj bi ga našel? Skalovje je bilo brez previsov, drevja na srečo ni bilo. Nahrbtnik je bil v hipu poln vode in zbal sem se za fotografsko opremo, ki sem jo bil le za silo zavil v nekakšen polivinil. Kaj, če se strela povabi na fotografiranje v sam nahrbtnik? Že sem nameraval vreči vse skupaj za prvo skalo, vendar sem rajši zdrvel po stezici, ki drži pod strmimi stenami Vernarja proti Vodnikovi koči. Pa sem prišel iz dežja pod odtočno cev nešteti žlebov. Z leve strani so drli potoki voda in mi lili naravnost na rame, za vrat, za pas in v čevlje. Ob vsakem koraku sem moral tvegati in skočiti v hudourniške slapiče. Za hip sem pogledal, ali sem še obut ali morda bos, kajti zunaj in znotraj je bilo enako mokro in hladno.

Prihital sem ravno do previsov in zajed pod Vernarjem. Še košček poti ob strmi steni in že bi zagledal Vodnikovo koč. Tedaj je tik pred menoj zažvižgalo, se ostro

in so uporabljali vse vrste, klasične dereze, dvanaajstenke, in množico vrvi, 7 in 9 mm, za opremljanje smeri. S kisikovimi aparati so imeli težave, čeprav so izbrali najboljše. Z maskami je pa vedno težko, ker z njo ne vidiš, kam bi stopil, in pri plezanju skoraj ne pride v poštev. Vendar brez kisika ne gre, četudi so z aparati še take težave. Tehnologi bi morali tu še marsikaj storiti, četudi so danes na razpolago šerpe, ki prinašajo aparate nad 7000 m. Francozi svetujejo jemanje kisika ponoči vse od 7500 m naprej in nekaj rezerve za zadnji naskok. Boljše rešitve v aparatih so že na pohodu, kisik ne bo komprimiran, pač pa bo nastajal s kemično reakcijo. Izboljšanje maske se ne premakne, nobena firma se za to ne potruži, pač ne nese.

Aklimatizirali so se Francozi imenitno že z dolgim pohodom na bazo in kasneje po pravilu »zob na žagi« (vzpon in sestopanje). Štirje so prišli na 8000 m brez kisikovega aparata z 20 kg na plečih, eden pa celo do 8320 m. Poleg sistema »žage«, to je sistematični pristopi in sestopi, vedno višje in nižje, vse do baze, je važno za aklimatizacijo kakor jemanje kisika pri bivakiranju v višini nad 7500 m. Brez glavobolov, nespečnosti, in bolečin v grlu pa seveda ni šlo. Appetit pa so ves čas imeli vsi dober. Slednje pa je za moralo zelo važno. Paragot je za intendanco postavil načelo: Nič ne sme manjkati, ne kvalitete ne kvantitete. Firma Nestlé je poskrbela za zadnje izdelke biofiliziranih živil, pestrih, lahkih, lahke priprave, izvrstnega okusa. V taboru 2 so si lahko postregli z nestržkom iz obmorskih sadežev, v taboru 5 z zelenjavno omleto. Obroke so pripravili že doma in jih zavite prinesli vse do uporabe v taborih. Embalaža je tako pomenila 8 % teže. Bremena s težo 30 kg so naredili v Parizu in jih v teži 12,5 ton direktno prepeljali v Kathmandu.

Seveda ključ do uspeha kljub vsemu še vedno ni v opremi in hrani. Še vedno največ odleže psihična priprava in volja do zmage.

BHUTAN, DEŽELA DEVIŠKIH LEDENIKOV. V »Les Alpes« (1971/4) je izšel članek z gornjim naslovom, povzetek po knjigi iste avtorice, Blanche G. Olschak iz Züricha. Knjiga ima podoben naslov, samo zajema več: Bhutan, dežela skritih zakladov. Članek

odbilo, znova ponovilo svoj grozeči zategli »iu« in odžvižgalo proti Velemu polju. Obstal sem in se hitro sklonil. Naslednji hip se je pesem ponovila v zboru. Kaj takšnega še nisem niti slišal niti videl. Naliv je sprožil v stenah Vernarja grušč in poslal v globino množico kamenja vseh oblik. Odbijalo se je od polic in skal, se drobito in množilo v drobce ter žvižgalo čez stezo v globino. Skokoma sem se pognal proti previsom nad potjo in se skrtil pred točo kamenja in pred nalivom v temačno vdolbino. Nekam črno in zoprno je bilo tam, toda vsaj za hip varno. Treskalo je še vedno in spomnil sem se da si strela rada poišče mokre skale in jame, ker je tamkaj največ napetosti za odziv na klic od zgoraj.

Čakanje nam občutek časa raztegne, pa bi le rekel, da sem vedril kar celo uro. S previsnega roba je tekla voda v gostih curkih, onstran pa je bila zavesa naliva, ki se je zdaj gostila, zdaj redčila in mi odpirala dovolj mikaven pogled z mojega izjemnega razgledišča. Za hip sem skočil na ogleda. Kamenje je prenehalo žvižgati, toda čez stezico ob strmi poti, ki bi jo moral prehoditi, je tekel močan slap in mi zapiral pot.

Vsaka reč ima svoje meje, so rekli že stari Rimljani. Gost, mirnejši dež, ki je hitel kot zadnja straža za glavnino neurnih čet, je pomenil, da je nevihti prodor v Savsko dolino uspel.

Poskočil sem in kmalu sem bil v Vodnikovi koči, sredi vesele družbe, ki me je sprejela kot povodnega moža. Toda koči sem dal slovo po hitrem postopku. Nataknil sem kljub mrazu kratke planinske hlače, ki so bile od rezerve še najbolj podobne suhemu tekstilu, oblekel čez to zdelani dežni plašč in jo napol oblečen, z vso mokro ropotijo na hrbtu, ubral proti Pokljuki. Bil sem podoben raztrganemu, cunjastemu oblaku, ki je ostal po nevihti nekje nad Vojami.

Mraz me je priganjal, da sem lovil toploto s hitro hojo. Dež je vztrajno drobil in po hudem prejšnjem nalivu se mi je zdel ljubek spremljevalec.

Še v Vodnikovi koči sem skrbno pregledal fotografski aparat in ga mehko pobožal. Dobro, da ga nisem pustil na Konjski planini. Stara ljubezen, zvesta naveza! Tudi on mi je bil zvest. Nekaj posnetkov me še danes spominja na neurje pod Triglavom.

sta opremila Ursula in August Gansser, Švicarja, ki sta imela srečo voditi odpravo v to skrivnostno deželo, ki je zdaj postala tudi članica Združenih narodov. 47 000 km² meri, od teh jih je rodovitnih le malo. 800 000 prebivalcev naseljuje in obdeluje visokogorske doline, ločene z visokimi prelazi. Do nedavna je bil Bhutan svetu zaprt, čemur je v svojem srednjem veku, avtarkično gospodaril, se opiral na budistično kulturo, sam sebi zadoščal in bil očitno zadovoljen s svojim položajem. Skok v tehnično dobo mu je omogočila razvojna pomoč Indije, obenem pa je postal še važnejši zaradi lege med dvema kolosoma, Indijo in Kitajsko. Sicer pa ga dobro poznajo le Angleži in Švicarji. Za slednje je to sanjska dežela neznanih gora in orjaških ledenikov. Na severovzhodu dežele se dviga Čomolhari »gospodarica božjih gora«. Tu se začenja mejna veriga gora dežele Bhutan: Tsering Kang – »ledenik dolgega življenja«, Masa Kang, 7200 m nad Layo, naseljem na višini 3800 m. Masa Kang je ime plemena Masang, predzgodovinskega izvora bhutanskih plemen. Ime poteka iz pozabljenih šamanskih časov, ko gore niso bile prestoli bogov, marveč bogovi sami. Masang je praded Gesarja, junaka azijske pripovedke. Slave ga kot osvajalca Centralne Azije in verujejo, da bo vstal od mrtvih, če bo njegovemu ljudstvu trda predla. Na zahodu je prelaz Pāmā, imenovan tudi Lotos ali Lahki prelaz, prastar prehod za karavane iz severa na indijski jug, iz tibetske doline Čumbi in Phari Dzong na prelaz Lotos in od tod v dolino Paro, kjer se je za vse popotnike začel »rajski vrt na jugu«, kakor so imenovali Bhutan: rododendron seže tu prav do višine 3500 m. Drugi prelazi v Bhutanu so višji, do 5000 m. Eden od njih je že zunaj vzhodne meje. Tam gre pot skozi Tavang, postala je v svetu znana, ker je po njej bežal sedanji dalai-lama iz Tibeta v Assam preko črte NEFA.

Najvišji vrh v Bhutanu je 7500 m visoko Kangkar Pünsum »Ledenik treh bratov«. Ime naj bi spominjalo na mirno sožitje Bhutancev, Tibetancev in plemena Mōnpa. Vse severno pobočje Bhutana je ena sama veličastna pustinja ledu in skale, večji del domačinom neznan, geološko pa jo je na več ekspedicijah raziskal prof. A. Gansser. Čomolhari je doslej edini obiskani vrh v Bhutanu, l. 1938 ga je opisal F. Spencer – Chapman. L. 1970 se je za Čomolhari pripravila indijsko-bhutanska odprava. O njej

PREVENTIVA, NAŠA STALNA DOLŽNOST IN NALOGA

ING. PAVLE ŠEGULA

Preventiva pomeni preprečevanje nezaželenih dogodkov, za organizatorje planinskega gibanja predvsem preprečevanje nesreč v gorah, ne glede na izkušnost tistih, katerim se primerijo.

Preventiva je v bistvu najcenejše, najučinkovitejše zdravljenje. Če nam uspe preprečiti nesrečo v njenem izvoru, smo dosegli največ, kar je sploh mogoče. Žal v tem primeru nimamo dokaza, da smo uspeli. Nesreče ni in le v izjemnem primeru bomo slišali priznanje: »Če bi ne bil poslušal opozorila, bi me na poti zatekla nesreča« ali podobno. O uspešnosti brez disciplinirane in načrtne statistike, brez anketiranja širših krogov planincev, takorekoč ne moremo govoriti. Lahko jo slutimo, verjamemo v svoje početje in vztrajamo v svojem prizadevanju.

Priznati moramo, da večidel tudi sami ne vemo, kaj naj bi počeli v okviru preventivne dejavnosti. Cela v vrhovih organizacije so to pogosto nejasne stvari, tako da zavestna preventiva komajda obstaja, njeni nosilci pa so neredko tovariši, ki se že poslavljajo od resnega dela.

V krogih GRS ločimo različne, strokovno usmerjene skupine.

Postaje so operativa, ki gre tja, koder se pojavijo potrebe. Rešuje, pospravlja ranjene in mrtve ter skrbi, da bo vsak čas sposobna za akcijo.

V okviru vodstev postaj in komisije vzgajamo instruktore na vseh ravneh, vodnike lavinskih psov in pse, skrbimo za napredek zdravstvene službe, za nabavo in vzdrževanje dobre opreme, za stike s tujimi organizacijami. Formalno obstaja tudi preventiva, za katero pa se ne puli nihče in od katere praviloma nihče ne terjaja odgovora, ko mine leto.

Kako si zamišljam učinkovito, smotrno delovanje preventive?

Mislím, da gre tu predvsem za zgled, za vzgojo, h kateri prispevamo tako osebno z obnašanjem, z govorjeno in pisano besedo, z mrtvo in živo podobo, z organizirano šolo, z vključevanjem drugih sredstev za obveščanje.

je pisal tudi bhutanski kraljevski bilten »Kuensel«. Podporočnik Čaču je zapisal: »Za nas je 7320 m visoki Čomolhari zelo sveta gora, saj tam biva boginja Jo-mo Lhari. Večina Bhutancev veruje, da na ta vrh človek nikoli ne bo stopil. Gorjanci mislijo tako zagadeli, ker gore igrajo v našem življenju tako veliko vlogo. Tudi jaz sem zrasel v tej veri in sem vedno mislil, Čomolhari je sveta gora, nihče ji ne bo stopil na teme.« Kljub temu se je mladi oficir čutil počaščen, ko so ga izbrali za odpravo, posebno še zato, ker je kralj odločil, da odprava ponese na vrh kip Bude, ki so ga blagoslovili lame iz Timphuja, obenem pa zastave Bhutana in Indije. »Kakor družina smo romali k boginji,« piše dalje Čaču in res so 14. aprila postavili bazo v višini 4950 m, štiri dni nato tabor 1 v višini 5700 m, 21. aprila tabor 2 na 6900 m. 23. aprila so startali na vrh. Čaču piše: »Najprej sem malo pomolil...« Po nekaj dneh so bili 100 m pod glavnim vrhom. »Nekaj se je zganilo v meni,« nadaljuje poročnik, »mahoma sem vedel, da ne bom prišel na vrh, preveč sem bil povezan z izročili svoje domovine, zato sem se odločil odstopiti. Pregovarjali so me, da to ni nič slabega, če grem pomoliti k boginji na vrh, saj gremo vsi gor kot romarji, saj naš namen ni gori vzeti njeno svetost, so mi govorili.« Čaču pa se ni dal pogovoriti. Četvorica je prišla na vrh, nato so skupno s Čačujem sestopili v tabor 2. Druga naveza ni prišla na vrh, prišlo je do neurja, v katerem je izginila. Čaču je svoj spis končal takole: »Še bom šel v gore. Tako dobre so. Občutiš njihovo svetost. Če si tam gori, postaneš drug človek, nekako čistejši, obide te nekaj svetega.«

Ali ni ta beseda mladega oficirja značilna za nenadni skok njegove domovine v novi čas? Gospodarska pomoč Indije po l. 1948 redno doteka, prvih 300 milijonov rupij je šlo za ceste, drugih 355 milijonov za petletko, od l. 1971 dalje pa za šolstvo, kmetijstvo in lahko industrijo. 300 milijonov je Indija poklonila brez pogojev. S stališča zahodne proizvodnje je Bhutan res nerazvita dežela, saj ekstenzivno gospodarji z vodno energijo, poljedelstvom in živinorejo. Sicer pa je za svoje potrebe dobro živel, intenzivnost niti ni bila potrebna. Vodo uporabljajo za namakanje riževih polj, ki segajo do višine 2800 m in riža pridelajo toliko, da ga lahko zamenjavajo za sol in drugo blago s Tibetom. V višini 1200–1600 m zore banane, limone, pomaranče in

1. Vzgoja z osebnim zgledom

Opozoriti je treba na zgleden način življenja in dela planinca, nakazati tiste navade in prijeme, ki ustrezajo oceni: ta človek hodi varno in zanesljivo, vredno bi ga bilo posnemati. Vzorno je lahko marsikaj:

– zmerno življenje, zmerno uživanje hrane, skrb za počitek, zgodnje vstajanje in leganje k počitku, kadar smo v gorah in doma,

– skrb za telesno spretnost, razgibanost in stalno vzdržljivost, kot posledico nenehne dejavnosti in ne občasne, stihijske aktivnosti,

– preprečevanje popivanja in ponočevanja doma in v planinskih postojankah, da bi obiskovalci gora prespani in čili, z ranim dnevom odhajali na svoja pota,

– tako obnašanje in ukrepanje, ki v kritičnih okoliščinah spodbuja in vabi k premišljenosti, ki ne popularizira nesmiselnih junačenj in nepremišljenih tveganj.

Zgledov je, seveda, še poljubno mnogo, poskrbeti moramo, da bo sleherni izzvenel resnično v smislu pravila: »Delaj, kakor te učim in kakor delam jaz.« Lažna moralala: »Poslušaj, kaj te učim, ne delaj tako kakor jaz!« v preventivni dejavnosti odpade. Dvoličnost ne vodi nikamor.

2. Vzgoja z občili javnega obveščanja

Tisk, radio, televizija, predavanja z diapozitivi in brez njih, filmi so takoj za osebnim zgledom najmočnejši pomočnik v preprečevanju nesreč.

V tem okviru moramo zasledovati več ciljev:

– stalna, načrtna vzgoja državljanov po skrbno pripravljenem dolgoročnem programu: ciklus poljudnih, poučnih, lahko razumljivih sestavkov v javnih in drugih občilih, zlasti v šolskih in mladinskih glasilih, po možnosti v okviru šolskega programa na naših šolah vseh stopenj, vsehvi VSTK;

– občasno seznanjanje s pomembnimi dogodki in komentiranjem: ugotovitve ob nesrečah, analiza in stvarne ugotovitve vzrokov brez olepšav, obsodba neprimernih postopkov, pohvala posebno pozitivnih dogodkov, zlasti hvala za pomoč v sili, pohvala za smotno ukrepanje v nevarnosti, pohvala za velike, načrtno dosežene uspehe itd.;

– stalno seznanjanje z dogajanjem v gorah: novičarstvo, kratke novice iz življenja planincev in organizacije v domačih in tujih gorah, s poudarkom na nevarnostih hoje in gibanja v gorah, zapisi in prispevki s poti po gorah v tisku in radiu, delo odprav in podobno;

– uvajanje tekmovanj – kvizov iz znanja na planinske teme: splošno, usmerjeno na vprašanja iz varnosti in posebnih veščin, teoretično in praktično s podeljevanjem

orehi brez posebne nege. Gradbeni material dobivajo v bambusovih in iglastih gozdovih. Ovce, koze in jaki dajejo deželi dovolj mleka, mesa, volne, usnja in roževine. Razvita je domača obrt, posebno tkalstvo in pletilstvo, znan je bhutanski papir, proizvodnja mečev, ščitov, zvonov in srebrnih predmetov. Železo kopljejo na dnevnem kopu, že v 15. letu so delali viseče mostove na železnih verigah. Naselja in mesta so znana po svoji uglašenosti z naravo. Tudi nove stavbe v glavnem mestu Timphu postavljajo s svojo staro tehniko iz kamna in lesa. Les vežejo brez žebeljev. Z novo cesto so prišli tudi novi ljudje in to ne samo indijski inženirji in tehniki, ki grade svoje ceste iz Ladakha do črte NEFA. Vsaj 6000 tujih delavcev se je zaposlilo pri razvojnih delih, 10% prebivalstva. Bhutan ni več dežela, kjer bi osamel turist utegnil najti svoj »Sangri La« – že ga prepezajo žice, elektrovi in telefoni, po deželi hrume jeepi in helikopterji, odprto je že tudi letališče. Mladina ne nosi okoli vratu amuletov in potovalnih oltarčkov kakor nekoč, danes je na vrsti transistor, ki sprejema ob lepem vremenu tudi Lhaso, ta pa seje propagando v vseh jezikih in dialektih z geslom: »Nazaj v materno kraljestvo«. Bhutan je imel na čelu države previdnega moža z imenom Uryyän Vangčuk, soglasno izvoljenega kralja, ki je v soglasju z Anglijo začel odpirati vrata v Bhutan. Njegov nečak, do nedavna kralj Dorje Vangčuk je bil nesporna avtoriteta prav zato, ker se je avtoriteti odrekel. Odrekel se je pravici do veta, na njegov predlog so ljudsko skupščino oklicali za suverena, ki ima pravico odstraniti kralja, če ta dela proti blaginji ljudstva. Kljub prirojeni toleranci pa modernizacija Bhutana vendarle ne gre gladko od rok. Zatika se pri turizmu, ki ga tudi pospešujejo. Do l. 1921 je prišlo v deželo vsega 13 angleških diplomatskih misij. Šele v l. 1952 so prišli turisti iz Švice, ZDA in Anglije, večji del kraljičini znanci, dalje japonski botaniki, angleški biologi in švicarski geologi. S stališča tibetologije je Bhutan zares »dežela skritih zakladov«, dežela prastarih spomenikov, prastarih običajev, šeg, obredov in simboličnih plesov, dežela samosvoje arhitekture in slikarstva, ki ima svojo šolo v Bumdahu, in še marsičesa, kar je vredno, da se ohrani tudi v mlino modernizacije.

značke za varno, pravilno, tovariško ukrepanje in s praktično nagrado. Tekmovanja so lahko lokalna po društvih in šolah ter javna. Na ta način je možno aktivirati velike skupine, jih angažirati k rabi učbenikov in člankov v glasilih ter tako prispevati prek večje splošne kulture k večji splošni varnosti.

3. Vzgoja v duhu planinskih šol

Vsa planinska vzgoja vodi k vsestranski večji učinkovitosti planincev. Posameznikom omogoča, da globlje in učinkoviteje spoznavajo in doživljajo gore. Z vzgojo o pravilni hoji v gore, o pravilni opremitvi, varnostnih ukrepih na poti, orientaciji, prvi pomoči, plazovih in drugih nevarnostih gora, spoznavanju gora in njihove zgodovine se hkrati vzgoja samostojen planinec, ki bo znal pomagati sebi in drugim in ki bo redkeje kot neuki turist zašel v težave, se jim izognil, še preden pride do njih.

Planinske šole marsikje še ne žive in ne delujejo, manjka sredstev in pripomočkov, manjka vzgojnih kadrov. V takih okoliščinah so postaje GRS lahko nosilci pripravljalne dejavnosti, ki organizirajo, financirajo ali sofinancirajo občasne vzgojne akcije, kot so npr.:

- **raba derez in cepina** (pouk in vzgoja o hoji z derezami in cepinom, pomožna sredstva, padci in prestrazanje padcev na snežiščih);
- **kaj nosim s seboj v hribe** (oprema in hrana; prikaz s podatki o možnosti nabave, uporabe, izposoditev itd.);
- **hoja v skupini** (posebnosti hoje v skupini, skrb za najšibkejšega, vodja skupine, pomočniki, začelje).

Teme so v bistvu poljubne, razen nekaterih bistvenih, vedno znova pomembnih in važnih. V dogovoru z vzgojitelji planinske šole in skladno s programom preventive vsaka postaja na svojem območju ali tudi drugje skrbi za uvedbo akcij, se po potrebi poveže z AO in drugimi organi PD ali s skupinami zunaj PD.

Ta del preventivne dejavnosti je v bistvu metoda osebnega zgleda. Zavoljo širšega okolja in možnosti razprave na kraju demonstracije pa ima širši vpliv in v splošnem večji učinek kot nevsiljivo vzgajanje z zglednim obnašanjem posameznikov.

4. Vzgoja s posebnimi akcijami

Akcija z namenom preprečiti nesrečo ali odpraviti vzroke, zavoljo katerih bi lahko prišlo do nesreče, je v sklepu preventive neposredno učinkovito dejanje. V ta namen je GRS lahko zlasti učinkovita z naslednjimi ukrepi:

- sodeluje z markacijskimi odseki ter v ta namen načrtno obvešča in nadzira stanje poti, opozarja na okvare, obnavlja, skrbi za kažipote in podobno. Čeprav to ni njeno delo, je GRS zaradi mobilnosti svojih članov in pripravnikov še zlasti poklicana za aktivno pomoč pod geslom: »Dobra pota – varna pota.« K obveščanju o stanju poti s svojim ugledom in avtoriteto lahko igraje pritegne tudi laike, planince in turiste. Svoje obveščevalne točke daje na voljo za sprejem obvestil;
- blokiranje in zapiranje nerabnih poti, zlasti stez in pozimi smučišč, če jih ogrožajo plazovi. Markiranje posameznih smeri, umetno proženje plazov in usposabljanje poti;
- opozarjanje na posebne dogodke z obvestili v radiu in TV, časopisju, ustno in z drugimi sredstvi ter z vsemi možnimi pripomočki na postajah žičnic, v planinskih kočah, domovih in turističnih centrih sploh: nevarnost plazov, slabo vreme, prezašedenost domov in koč, obveščanje o zapiranju in uporabnosti koč itd.;
- sodelovanje v varnostne in zaščitne namene pri različnih akcijah PD, MO in AO z absolutno odgovornostjo in pravicami za primer, da je treba zavoljo nevarnosti prenehati akcijo ali ukrepati v primeru nesreče: masovne akcije – odpoved ali prekinitev v slabih okoliščinah itd.

Vsako preventivno akcijo, pa naj bo še tako nepopularna zaradi ukrepov ali dogodka samega, je treba združiti z ustrezno akcijo v občilih za javno obveščanje. Prizadevati si moramo za združenim učinkom več ukrepov hkrati, izogniti se sleherni kričavosti, željam po cenjenih učinkih in prozornim propagandnim prijemom.

5. Vzgoja z letaki, učbeniki, filmi

Izsledke daljših obdobij z rezultati analize, dosežke v znanju domačih in tujih strokovnjakov je treba bodisi v krajših povzetkih bodisi v obliki učbenikov, vodnikov ali primerno oblikovanega beletrističnega planinskega čtiva izdati v cenjenih izdajah. V ta namen si prizadevamo:

- da sodelujemo s planinsko založbo in z drugimi založbami ter samostojno ali v sodelovanju z drugimi pisci obdelamo vsa pomembna vprašanja o varnosti hoje in gibanja v gorah. V ta namen je zlasti treba tesno sodelovati z obstoječimi planinskimi šolami ter prispevati k njihovi učinkovitosti;
- več prizadevnosti je posvetiti pripravi filmov in diapozitivov na temo varnosti v gorah ter vsako leto organizirati nekaj samostojnih predavanj za javnost.

6. Povezava z drugimi organizacijami

V preventivni dejavnosti ukrepamo samostojno v okviru danih nalog, vselej pa stremimo, da k lastnim akcijam pritegnemo druge organizacije ali pa se sami vključimo v dejavnost drugih organizacij.

* * *

Izkazalo se je, da že vsako dobro organizirano delo prispeva k večji varnosti planincev v gorah, preventiva torej v osnovnih prvinah že obstaja in že učinkuje. Nujno je, da se njenega pomena zavemo v vsem obsegu in jo v sklepu splošne aktivnosti GRS razvijamo do strogo načrtnega dela po koledarju akcij za širše in krajše obdobje.

NE VEM, ZAKAJ BI HODILA NA GORO

META ROTOVNIK

Hodila je ob reki in iskala bele kamenčke.
Morali so biti čisto beli.

Bela tišina je padla z najvišjih vej neba. Gozd je bil poln smrti. Veter je divje mršil drevesa. To je bilo edino gibanje. In v trenutkih pred padci so se klicale ptice. Preden sem se rešila ljudi, sem strmela skozi okno. Stekleno odmaknjena sem zrcalila sivino.

Na zadnji postaji sem ostala sama. Že je veter nosil ledene kristale. Odtihotapila sem se mimo oken na konec doline. Utruženo sem se vzdignila h gori. Moj svet je bil star od življenja. Hotela sem ga uničiti ali pa napolniti. Najprej pa ga vreči vetru in uživati ob razbitinah.

Skrila sem roke, obraz pa sem nastavila vetru. Globoko je požrl jok vej. In se uprl starim hreščečim zvokom. Toda to je bil jok upornih. Bil je dovolj topel, da je raztopljal mraz.

Stopala sem globlje v goro. Veje so že skrile dolino. Samota me ni več sproščala. Nekaj upora je še bilo v očeh, toda obstajal je kot nujnost. Morala sem se nekako rešiti divjih vej in mraza, ki se ni več raztopljal. Postajala sem drugačna od vej. Gora je rasla nad dolino in jo skrivala. Dvigala se je v nebo, vsa bela je odmetavala megle in se vedno bolj pogrezala vanje.

Vse živo se je poskrilo. Obračala sem se za redkimi drevesi. Brez vej na njeni strani so se tresla od sunkov. In nisem bila drevo. Vlakna so se sprijemala v ledeno gmoto. Začutila sem, da nočejo več boja. Hotela so proč, v mehak pokoj negibnosti in popolne predanosti. Spodaj je bilo mnogo dreves. Jaz pa sem morala verovati v smisel obstaja enega bitja in ohranitev šibkega izgubljenega človeškega sveta.

Bila sem pajek v prazni zaprti sobi. Pajek plete mreže iz kota v kot. Vedno hitreje, z naporom obsedenca, ki sluti, da mora pred smrtjo vse izpolniti. In potem se odpro vrata. Ubijejo ga z vsemi mrežami vred.

Začela sem padati. Dolge sence vetra so se daljšale. Potem sem klečala na zemlji. Bila je sovražno mrzla. Porivala me je naprej, začela sem verovati v ogenj. Plapolal je z roba vsega sovražnega. Vstajala sem iz senc in spet padala, toda verovala sem v ogenj in tekala iz kota proti robu. In preden so se odprla vrata, sem stala na robu. Za praznimi zidovi človeškega bivališča so počivale mrzle sence gora. Zastrmele so se vame. Prižgala sem mnogo sveč. Odmaknile so se na kamniti prag.

Bila sem dan od vsega, toda to je bil dan vetra in samote. To je brezčasnost, raztegnjena na človeka. Človek je navajen urejenega dneva in pokončne hoje. Vsi predmeti okrog njega so lahko njegov. Jaz pa nisem dobila gore. Prižgane sveče so podile temo na moj obraz. In brezčasnost je bila zdaj plapolajoča, skoraj neznatna toplota in samota in moja žalost. Kot da sem seme obsojeno na smrt, pa me vseeno kar naprej polagajo v zemljo. Usmilila se me je tišina. V njej sem pozabila na nado-sežno goro. Ko me je zbudila, sem se vzdignila od sreče. Gora je bila odkrita in dolina je bila rešena. Ptice so sedale na rob. Sonce je risalo čudežna znamenja.

Ta brezčasnost svetlobe je naselila vame tiho pričakovanje življenja. In nisem bila več mrtvo seme.

MAČKA IN LISICA

JOZE VRŠNIK

Drugod je bil smrtni ples že v najlepšem ritmu (1939), mi smo pa v šotorih, res da v popolni pripravljenosti, vendar še mirno pričakovali razvoj dogodkov. Čas smo si krajšali s pogovori. Tovariš, ki je bil lovec, je pripovedoval:

»Bilo je v pozno jesenski noči. Ščip na jasnem nebu je obseval pokrajino in mirna brezvetrna noč je bila zelo hladna. Sedel sem pod kozolcem in čakal zajca. Kakih dvajset metrov vstran na trati je ob krtini čepela mačka in čakala krta ali miško. Bilo je, kakor da se je čas ustavil in z njim vse življenje, le hlad je postajal še občutnejši. Nekam sem se zamislil, morda sem malo zadremal. Ko sem se spet zavedel, sem pogledal okrog po trati. Par metrov za mačko se je plazila lisica prihljena k tlom. Prednje noge je imela iztegnjene naprej, zadnje je počasi, neslišno vlekla pod sebe. Pripravljala se je na naskok. Prav v zadnjem trenutku je mačka začutila nevarnost. Bliskovito se je vrgla na hrbet, in lisica ji je v naskoku priletela naravnost v zobe in kremplje. Živ klobčič se je zakotalil po trati. Iz klobčiča se je slišalo renčanje, pihanje, hropenje, stokanje, skratka tak peklenski hrup, da so mi lasje vzdigovali klobuk. Koliko časa se je klobčič vrtel z vso brzino, ne vem. Meni se je zdelo zelo dolgo. Pri tem sem pozabil, da imam puško čez kolena. Zdajci se je klobčič razpolovil in lisica je pobegnila proti bližnjemu gozdu. Mačka je napravila za njo še par skokov, in še nekajkrat jezno pihnila, potem pa odšla na kozolec počivat.«

»Navadno v takih primerih odloča lisica, tu je odločila mačka. Morda je bila to mlada lisica, morda tudi ne, videl sem pa, česa je zmožna stara mačka,« je končal lovec.

PRVO SREČANJE S TRIGLAVOM

VESNA MANFREDA

Sedim ob oknu in gledam košček svinčenosivega neba, ki ga ne zakrivata stolpnici. Dežne kaplje rosijo po steklu in kot solze tiho polze. Tako žalostne so, a prav one mi prebude spomin na tiste tri dneve, ki so mi prinesli toliko sonca, radosti in nepopisne lepote...

Bilo je že pozno popoldne. Zareče jesenske barve gozda so začele toniti v mrak, ko so naši koraki rožljali po nasuti cesti v dolino Vrat. Do Galerij smo prišli, ko se je že popolnoma stemnilo; skale v temi in hlad, ki je vel od njih – vse je bilo tako skrivnostno.

Vsi smo bili zatopljeni v svoje misli. Nenadoma pa se je iz teme izluščila črna gmota triglavske stene. Nema in ponosna je stala pred nami, mogočna v svoji samoti. Strmela sem vanjo in čutila, kako se mi v prsih budi spoštovanje, globoko spoštovanje pred veličastjem te skalne gmote. Bila sem tako majhna, tako nebogljena.

Nemiren spanec me je kmalu zagrnil v svoje sanjsko oblačilo. Zdelo se mi je, kot da me je stena uročila.

Ognjenordeči rob Stenarja, ki se je risal na jasnem jutranjem nebu, me je predramil: kot da bi nevidna roka prižgala kres, ki je z rdečimi zublji lizal skalnate vrhove, jih vedno bolj zajemal v goreč obroč, dokler niso vzplamteli od vrha do tal.

Dolina Vrat z Aljaževim domom je ostala globoko pod nami. Vrh Triglava se mi je zdel kot obljubljena dežela, kjer bom dala roko soncu in zvezdam; noge so hitele, da bi bile cilju vsako minuto bližje.

Pot je zavijala mimo ostrih robov, ki so se bočili nad prepadi. Nevarnost priteguje kot dober ali zli duh – kdo bi razločil, hujša je, bolj nas prevzame, in sredi neusmiljenega boja za obstanek in za zmago pozabimo na vse. Ko zmagamo, si ne lastimo v neumnem ponosu, da smo pokorili naravo; smo le polni hvaležnosti, da se nas je narava usmili, nas ohranila in nam odkrila del svojih nepozabnih lepot.

Noge so prestopale s skale na skalo, roke so se oprijemale klinov in vrvi. V nas je bila ena sama želja: kvišku, kvišku. Od časa do časa smo se ustavili, oddahnili in uživali ob pogledu na skalnati svet, ki nas je obkrožal; končno pa so oči vedno obstale na triglavskem vrhu.

Popoldne smo prispeli do Kredarice. Veter nam je sušil potne obraze in tesno zaviti v vetrovke smo občudovali valovito skalnato morje, ki nam je ležalo pod nogami. Nevidna sila nas je vlekla na vrh. Čutila sem, kako mi srce razbija v prsih – prevzelo me je vznemirjenje v zavesti, da se mi bodo sedaj izpolnile sanje. Toliko sem že premišljevala o Triglavu, toliko načrtov, ki naj bi me popeljali na njegov vrh, je propadlo, zdaj pa je kipel tik pred menoj, visoko v modro nebo. Triglav ni bil več hladna skala; moje sanje in želje so mu vdihnile del moje duše, vsadile v njegovo hladno telo del mojega srca. Triglav je bil živ in me je vabil k sebi. Duh se mi je širil v silnem spevu

»Sklad na skladu se vzdiguje
golih vrhov kamen zid;
večni mojster ukazuje:
prid zidar se les učiti!«

Jeklene vrvi Aljaževega stolpa so škripale v sunkih vetra, ki je divjal čez vrh. Nisem ga čutila; s široko razprtimi očmi sem vpijala vase nepozabno lepoto: vsa panorama gora na zahodu je bila oblita z rdečo-rumeno svetlobo zahajajočega sonca, ki se je nad nami prelila v sinjino večera, vanjo pa je izza belo-modrikastih vrhov na drugi strani neba vzhajal srebrni mesec. Pred našimi očmi se je veličastni žar dneva počasi potopil v spokojno nežnost prihajajoče noči in sonce je pobožalo mesec za pozdrav in slovo obenem. Modrina, ki jo je oklepal rumeno oranžni venec gora, se je nato razlila čez vse nebo. Čutila sem, da se je zgodil eden izmed velikih čudežev narave, ki ga v vsem svojem življenju morda ne bom nikoli več videla. Bila sem srečna, tako neizmerno srečna...

V temi smo se začeli spuščati nazaj na Kredarico. Mesečina se je poigravala pred našimi nogami in nam ljubeznivo osvetljevala pot. Omamljena sem korak za korakom zapuščala vrh, ki mi je odkril več, kot sem si kdaj upala želeti.

Prebujal mi je radost, ponujal spoznanje, da je življenje neprecenljivo bogastvo, ki nam poleg trpljenja poklanja tudi lepoto, ki jo moramo obdržati v sebi, da se v trenutkih in obupa spet naseli upanje v naših srcih.

NAD TAMARJEM

JANEZ STREHOVEC

V poloblačnem, povsem mirnem in po nočnem deževju opranem jutru zapuščava z Maticem prijetno kočo na zelenih poljanah v Tamarju. Dobro založena s številno in kar pretežno plezalno opremo hitiva po prijetni gozdni poti proti Slemenu. Še nizko nad dolino in temnimi borovimi gozdovi se v grapi, pokriti s snegom, ločiva od zložne speljane markirane poti in zavijeva strmo navzgor v globoko osrednjo Traviško grapo. Nekje visoko za strmimi stenami čutiva mehko svetljenje zgodnjega sonca na prisojnih rebrih trentarskih gora. Daleč, daleč za naju so mehke oblike travniških slemen nad senčnato dolino Trente. Strma, kakor veličasten spomenik masivna, devetstomerska stena Travnika vstaja pred nama. Namenjena sva na mogočen, do takrat le enkrat preplezani steber desno od Aschenbrennerjeve smeri. Prek sipkega, sem in tja s travnatimi lisami prepredenega gruča doseževa temačni začetek. Prek zložnega spodnjega dela sva prilezla do velike police, kjer se loči smer po stebru od »peharja«. Desno od naju se začenja gladka, črna plošča, ki brani dostop do globokih kaminov v spodnji tretjini stene. Matic si dobro uredi stajišče, sam pa se počasi in kar preveč spoštljivo spoprimem z najvišje ocenjenim detajlom. Kljub številnim poskusom ne morem zabiti nobenega klina, potem pa nekako po neznatnih razčlembah dosežem zarjaveli klin prvopristopnikov, od koder pa kar hitro odplezam na varno stajišče. Kamini nad nama so maslni in algasti. Posebno izstop pred gredino naju vražje preseneti, vendar je Matic kar hitro prek.

Po nekoliko lažjem svetu potem naglo plezava levo navzgor proti črnemu previsnemu pasu. Na eni redkih udobnejših polic leno zleknen varujem Matica, ki divje čisti krušljiv previs visoko nad mano. No, Matic pa zdajci pozabi name in kar mirne duše zadega izpuljeno skala. Prileti mi naravnost v nogo pod bokom. Bila je seveda težka in udarec nemarno boleč. Na srečo ni bilo hujšega in navzlic bolečini nadaljujem s plezanjem. Ko sva že visoko v sredini stebra, naju čaka drobna polička. Matic prepleza še izpostavljen previs in že misliva, da je vse »ta težko« za nama. Zato se po lažjih prijetnejših raztežajih hitro ženeva proti žarkom poletnega sonca.

Po kratkem počitku in malici iz suhih sliv in glukoze zapplezava v zgornjo tretjino stene. Prijetno, manj zahtevno plezanje prekineva pred navpično ploščo že čisto blizu vrha. Pozno popoldansko sonce že ugaša in dolga, spokojna senca gora zatemni

zeleno dolino pod nama. Z veliko težavo se Matic vzpenja po resnično zahtevni plošči in potem ob previsu v prostem plezanju doseže lažji svet. No, sam potem kar hitro sledim napeti vrvi in se na stojišču prepričam, da sva res tik pod vrhom. Še nekaj lažjih raztežajev po krušljivih, toda ne zahtevnih grapah naju privede na vrh. Kar naglo se silna devetstometrski stena prevesi v zložne, sem in tja od strele razsekane grebene. In potem se vsa orjaška gora sprosti svojega ponosnega severnega pročelja v ne preveč strmih peščinah in travnatih pobočjih, ki se nekje spodaj dotaknejo dišečih gozdov v dolini Soče.

Mrzel večerni veter naju prepodi s prijetnega počitka na vrhu gore. Gosta večerna megla zavija vrhove domačih gora. Precej utrujena, toda srečna in zadovoljna hitiva prek dolgih grebenov proti Mali Mojstrovki. Malo pred vrhom v nočni megli utone večerna svetloba. Matic sicer nekaj govori o sestopu prek Mojstrovke v Tamar, meni pa je seveda bolj všeč sestop na Vršič in skorajšnje pivo v Erjavčevi koči. No, Vršič je veliko bližji in lažje dostopen, zato se urno zapodiva do Vratc in po dolgem gručastem plazu do začetka ceste.

Po prijetni noči v novem meglenem jutru zložno turistično sestopiva prek prijetnega Slemena nazaj v Tamar. Izpolnjen načrt! Praznina? Ne, že med vzponom na najbolj zaželeni vrh si plezalec že omisli nov vrh, nov cilj, težji, lepši in višji. Vedno znova in znova, saj je še toliko lepih, prekrasnih vrhov nad zadimljenimi dolinami naše vsakdanjosti.

* * *

Zopet hitim v Tamar. Tokrat z Macem. Muhasto julijsko vreme se je ustalilo in tokrat se od večernega sonca ožarjene stene drzno pno k fantastičnemu modremu nebu. Po večernem klepetu se končno le odmajamo na prepotrebno spanje pred zahtevnim vzponom.

V prijetnem sončnem jutru, kar nič zgodnja nisva, se mlačna in zaspana vzpenjava pod severno steno Šit. Še neponovljena smer JLA desno od velike zajede je najin današnji cilj. Kar pozna sva za tako steno. Že prvi raztežaji od gredine nad velikim strehastim previsom so zelo zahtevni in naju pošteno vprašujejo. Plezava z enojno vrvjo, drugo imava s seboj le zaradi morebitnega spusta, ker se samo z eno vrvjo ne bi mogla popeljati prek dolgega, večmeterskega stropa v spodnjem delu smeri. Strma, slabo razčlenjena poč nad gredino se konča s previsom in potem v drobnih poklinah hiti nekam v levo. Prepričan sem, da gre smer v levo, zato se nekaj časa zaganjam v zasigano poklino, potem pa nejevoljen pristanem pri Macu, ki gre poskusit v desni previs. Posreči se mu in prek težkega mesta doseže lažjo prečnico. Strma stena v nadaljevanju nama postreže z zelo zahtevnimi mesti v počeh in v zelo težkih prečnicah v tem rumenočrnem previsnem odlomu. Na vrhu dolge, naporne zajede se Mac poda v težko, kočljivo prečnico, ki teče proti lažjemu, bolj razčlenjenemu svetu smeri Pavle Jesihove. V zgornjem delu Šit se ta smer stakne s smerjo JLA. Varujoč na drobnem, neznatnem stojišču z zavistjo opazujem na skalah ležeče kibice globoko pod nama. Nekaj sto metrov naju loči od njih. No, Mac se kar hitro potruji prek zadnjega težkega raztežaja in me varuje nekje visoko zgoraj. Klini, ki jih je Mac zabil, pa mene žal ne držijo. Drug za drugim se mi pulijo in ko se ves izčrpan obesim na zadnji »rešilni« klin, se mi izpulji še ta. V hipu me vrže iz previsa in z zadnjimi močmi se komaj še ujamem na slabih razčlembah na vrhu polmeterske strehe. Ne morem verjeti, da mi je prav na koncu stena tako zagodla, da skoraj nimam druge možnosti kot pasti za vso dolžino prečnice. To pa se lahko za naju oba konča tam nekje spodaj na belih peščinah melišča. Pa vendar človek v takih primerih le najde še tiste poslednje atome moči, ki ga rešijo kot že tolikokrat poprej. Z velikim naporom in s »šivalnim strojem« z visoko frekvenco se le nekako povzpnem na streho in potem po navpičnem svetu dosežem Maca, ki sploh ne ve za moje pustolovščine v prečnici. Še nekaj lažjih raztežajev in visoko zgoraj, kjer se stena poleže, doseževa lažji svet. Na vrh se nama zaradi pozne ure sploh ne da, zato začneva po prijetnih policah, ki se simetrično odpirajo pod nama, sproščeno sestopati proti plazu pod Jalovcem. No, malo pred meliščem pa vseeno spet razvijeva vrv in se prek strmega skoka popeljeva do prodišča.

V hladnem, prijetnem mraku hitiva po meliščih in gozdu nazaj proti koči. Daleč za nama pa k temnemu poletnemu nebu kipi gladka, strma stena. Zopet se godi vse po starem. Koča, prijatelji, hladno pivo. Med številno družčino odkriva tudi Kalarja in Vakslna, ki sta zopet preplezala nekaj novih centimetrov v še nepreplezanem delu Šit.

Opisana vzpona sta:

1. Smer po stebru Travnika IV–V, VI, 1. ponovitev. Plezala Matija Maležič in Janez Strehovec.
 2. Smer JLA v sev. steni Šit V, VI, A₂, 1. ponovitev. Plezala Brane Komac in Janez Strehovec.
- Oboje julija 1968.

DRUŠTVENE NOVICE

IN MEMORIAM

PROF. DR. MAKS WRABER
14. maja 1972

Tudi »Planinski Vestnik« in z njim vsi ljubitelji naših gora ne smemo molče mimo prof. dr. Maksa Wrabra, ki nam ga je smrt tako nenadoma ugrabila. Saj so komaj utihnile njegove tako pretehtane in jasne besede o varstvu okolja, ki smo jih slišali iz naših ekranov. Tudi črnilo se je komaj posušilo na pismu, ki ga je dr. Wraber kot vodja jugoslovanske delegacije pri Mednarodni komisiji za varstvo alpskih predelov C. I. P. R. A. (Commission internationale pour la protection des régions alpines, Internationale Alpenkommission) naslovil na predsednika te mednarodne organizacije dr. W. A. Plattnerja: »neposredno je ogrožen eden najlepših gorskih predelov doline Soče, pri Kobaridu naj bi se zgradila hidroelektrarna! V imenu jugoslovanske delegacije in v skrbi za ta naš edinstveni lepi naravni spomenik vas prosim, obrnite se na najvišje predstavnike oblasti Socialistične republike Slovenije! Saj je prav CIPRA poklicana in zadolžena, da ostane alpski svet lep, nepokvarjen, da se ohranijo

edinstvene naravne lepote, ki imajo narodni ali celo mednarodni pomen: Soča in njena dolina pa je po izjavah naravoslovcev in poznavalcev pokrajn tako mednarodna znamenitost (tako npr. dr. Julius Kugy), celo najlepša rečna dolina v vsej Evropi...« Kmalu za tem pismom se je dr. Wraber zahvalil predsedniku te mednarodne komisije za tehtne besede, ki jih je dr. W. Plattner naslovil na Izvršni svet SRS in so imele brez dvoma tudi

svoj vpliv. Dr. Wraber je v skrbi za ta naš biser v začetku oktobra lanskega leta, ko je ta komisija zasedala v Teslinu, seznanil s sliko in besedo delegate in udeležence vseh šestih alpskih držav – Francije, Italije, Švice, ZR Nemčije, Avstrije in Jugoslavije – z dolino Soče in nevarnostjo, ki ji grozi s hidrocentralo pri Kobaridu. Čeprav mu je usoda vzela njegovo prodorno besedo za vselej, bo njegovo svarilo kot skrb za lepoto naše domovine ostalo ob dr. Wrabru zapisano za vselej. Tudi opozorilo nam vsem, da se borimo z dr. Wrabro vneto dalje ne le za ohranitev Soče, temveč za varstvo vseh naravnih lepôt, ki jih naša ožja domovina nima malo.

Toda dr. Wrabru moramo biti hvaležni tudi kot izrednemu poznavalcu naših gozdov, gozdnih združb, ki pokrivajo naša slovenska tla. Kamorkoli naj se že vzpenjamo na Julijce, na Karavanke, na Kamniške planine, na Pohorje ali na Kras, nas bo vodila pot preko gozdov, katerih sestav je zapisan v eni izmed 100 in več razprav, ki jih je napisal dr. Wraber. Ko bomo kot gorniki, kot varuhi naših gorskih lepôt, vzeli v roke pravkar izdano »Zelena knjigo«, se bomo tam ob prebiranju seznama njegovih razprav tudi prepričali o neprecenljivem deležu, ki ga je doprinesel ta naš neumorni znanstvenik-fitosociolog k naši in mednarodni znanstveni zakladnici. In kot tak poznavalec ne le naših gozdov, temveč vsega našega rastlinstva, je v to delo, ki obravnava ogroženost okolja v Sloveniji, zapisal te-le lepe misli:

»Zelena rastlinska odeja, ki pokriva Zemljo, je njen okras in njeno varstvo. Rastlinski plašč čisti in obnavlja zrak, lomi silo vetra in ureja podnebje, napaja studente in čisti vodo, daje hrano in zavetje premnogim živalim in človeku. Pod rastlinsko odejo so nastala tla in pod njo se stalno obnavlja rodovitna plast zemlje, ki je hraniteljica življenja in njegova prvobitna podlaga. Tako se v rastlinstvu spočenjajo in se z njim vzorčno povezujejo zrak, voda in zemlja, od rastlinstva pa so življenjsko odvisne živali in tudi človek sam...« Brez gorskih gozdov, brez zelenih alpskih trat, brez zelenja in cvetja bi tudi naše planine ne bile tako lepe...

Zaradi teh velikih kvalitiet, posebno pa še zaradi zavzetosti za ohranitev lepôt našega alpskega sveta, za ohranitev naše prelepe gorske doline, ki ji daje življenje Gregorčičeva »krasna hči planin«, ime dr. Maksa Wrabra ne bo nikdar zbledelo.

Dr. A. Polenc

PLANINSTVO V ZASAVJU

Delovanje posavske ali zasavske podružnice Slovenskega planinskega društva je zelo pestro. Podružnica, ki je imela svoje sedeže v Sevnici, Zidanem mostu, v Krškem, se je v zadnjih letih spet preselila v Sevnico, kjer je svoje delo tako uspešno začela.

Z gotovostjo lahko trdimo, da je bila v Spodnjem Posavju kot prva postavljena Hausenbichlerjeva lovška kočica na Mrzlici in sicer leta 1899. Kaj pa je pobudilo v prvih letih našega stoletja šolskega upravitelja na Razboru, Blaža Jurka, da je začel graditi planinsko kočico na Lisci, lahko le bolj ali manj ugibamo. Vemo, da se je tedaj tudi na Spodnjem Posavju močno razmahnil schulverein, s postojankami v Celju, Laškem, Brežicah. Jurko je dobil prvo učiteljsko mesto na Razboru že leta 1879. Bil je velik narodnjak, prehitel je alpenverein, ki je imelo namen na Lisci zgraditi (nemško) planinsko kočico. V nekaj tednih pa je Blažu Jurku uspelo, da je zbral potrebna denarna in materialna sredstva in postavil leseno kočico na vrhu Lisce. Slovesna otvoritev novozgrajene Jurkove kočice je bila v nedeljo 21. avgusta 1902. z velikimi slovesnostmi in udeležbo slovenskih in hrvaških planincev. Ob prvi obletnici je bila na Lisci že velika slavnost z veselico, čez dve leti pa so bila na Lisco z Brega, Zidanega mosta in Rimskih Toplic pota že markirana.

Leta 1905 so zasnovali v Litiji in Sevnici odbore za postavitev samostojnih planinskih društev in 29. junija 1905 je bil v Sevnici že shod za ustanovitev Posavske podružnice, ki je pozneje obsegal sodne okraje Laško, Sevnico, Kozje in Brežice. Prvi njen načelnik je bil notar Veršec, prvi tajnik pa vse do vojne Blaž Jurko. Prihodnje leto 11. februarja 1906. je bil občni zbor društva v Rajhenburgu, 19. marca 1907. pa v Brežicah. Nato so se vrstili občni zbori in planinske veselice tudi po drugih krajih tega območja. Ohranjena so tudi imena darovalcev in članov podružnice iz let pred prvo vojno. Med njimi so bili učitelji, železniški uradniki, poštni uslužbenci, zdravniki, notarji. Med vojno o podružnici ni zapisov, leta 1921 pa je znova zaživela in je imela spet svoj sedež v Sevnici. Do leta 1926 je število članov planinskega društva narasčalo. Množično so začeli obiskovati kočico na Lisci Hrvti.

Leta 1926 so na občnem zboru prestavili sedež podružnice iz Sevnice na Zidani most in tukaj so nato planinci začeli zbirati sredstva, da bi zgradili večji in ustrežnejši planinski dom na Lisci. V kratkem času so zbrali za takratne čase veliko vsoto denarja, nad 100 000 dinarjev, in začeli z zidavo doma. 19. junija 1932 se je slavnostne otvoritve planinskega doma udeležilo okoli tri tisoč planincev, med drugimi se ga je udeležil tudi predsednik Hrvaškega planinskega društva Pasarić.

Z otvoritve Jurkove kočice 1902. Z desne druga in tretji sta mati in oče avtorja tega članka Jožeta Zorna

Posavska podružnica je začela ustanavljati po letu 1928 tudi druge planinske kočje na svojem področju Najprej je prenovila in opremila s štirimi ležišči tujsko sobo na Kumu. Leta 1929 je bilo odprto planinsko zavetišče na Šmohorju nad Laškim, dobilo je eno sobo s štirimi ležišči. Ob otvoritvi nove kočje na Lisci, ki je imela tri gostinske prostore, tri manjše spalnice, večjo spalnico s šestimi posteljami ter skupno ležišče, je bila razširjena tudi Jurkova kočja, ki je dobila še en prostor, tako da je imela odslej dve sobi. Vse kočje Posavskega planinskega društva so bile odslej tudi redno oskrbovane.

Poleg prvega graditelja kočje na Lisci in velikega pobornika slovenskega planinstva, Blaža Jurka, imajo za predvojno rast posavske podružnice veliko zaslug profesor Orožen, nadzornik Ljudevit Stiasny, postajenačelnik za Zidanega mosta, Alojzij Baša, restavratore Majcen, založnik Umetniške propagande v graščini na Rudi pod Lisco ing. Uhlir, posebno pa šolski upravitelj iz Loke Andrej Gostiša, ki je po Jurkovem vzoru stalno obiskoval Lisco, skrbel za dober razvoj Jurkove kočje in dajal največjo pobudo za dograditev nove planinske kočje na Lisci.

Od te dobe dalje je bil dom na Lisci še bolj obiskovan, člani so hoteli napeljati še elektriko in zgraditi vodovod. Jeseni leta 1939 je zares dobila Lisca tudi električno luč, napeljavajo vodovoda pa je onemogočila druga svetovna vojna.

Od leta 1943 dalje je bila Lisca pod stalnim nadzorstvom partizanov. Na Lisci so se med vojno nahajali občasno tudi bolnica, kurirska postaja in radijska oddajna postaja. Čez Lisco so vodile kurirske partizanske poti. Čez Lisco na Lovrenc in Lokavec do Gračnice je šel pohod XIV. divizije. 28. junija 1944 so bili partizani prisiljeni, da so zaradi nevarnosti pred Nemci obe kočji požgali. Ostali so samo betonski podstavki. Oskrbnika domov Lojze in Ivanka Škrab iz Loke sta rešila le nekaj inventarja. Spominske knjige so najbrž vse pogorele.

Na občnem zboru Posavske podružnice 26. februarja 1939 so poročali, da je imela Lisca odličen obisk, zavetišče na Kumu da bo podružnica odstopila planinskemu društvu Trbovlje in da je v gradnji kapelica na Lisci. Za načelnika je bil izvoljen Andrej Gostiša, dosedanji načelnik Alojzij Baša pa je postal častni član društva.

Zadnje predvojno poročilo obsega delovanje podružnice do 10. marca 1940. Iz tega vzemo, da je bila podružnica razdeljena na tri sektorje: Laško, Sevnica in Zidani most. Sevnica je organizirala planinsko rajanje, na Lisci je bila slavnostna obletnica doma in posvetitev kapelice, Laško pa je ustanovilo mladinski odsek, na Šmohorju pa so začeli graditi novo kočjo.

Takoj po vojni so Posavska podružnico obudili k življenju Krčani. V Krškem je tudi imela prva poveljna leta svoj sedež. Med prvimi poborniki za obnovitev postojank na Lisci je bil Jože Košorak, takrat ravnatelj gimnazije v Krškem. Podružnica je pod vodstvom takratnega predsednika društva Tončka Čebularja začela znova graditi Jurkovo kočjo. Do leta 1949 so se krški planinci s prostovoljnimi delom in prispevki kolektivov na novo postavili Jurkovo kočjo. Na občnem zboru 6. junija 1948 pa so začeli hkrati graditi tudi nov planinski dom. Tudi ta dom so zgradili posavski planinci s prostovoljnimi delom in podporo kolektivov in podjetij iz Krškega, Sevnice, Brežic in Radeč ter s prispevkom Planinske zveze Slovenije. Do konca leta 1954 so v novi dom, po predsedniku Tončku imenovan, napeljali tudi elektriko.

Leta 1958 je bila na Lisci velika medobčinska proslava ob 40-letnici KPJ. S pomočjo političnih organizacij, sevniške občine, novomeškega in celjskega okraja so zgradili 4 km dolgo pot od Sel na Lisco. Slavnostnega zborovanja in otvoritev ceste se je 4. julija udeležilo nad tri tisoč ljudi.

V letih 1961 in 1962 so nekatera podjetja iz Sevnice za svoje delavce postavila v okolici Tončkovega doma počitniške hišice, jeseni 1963 pa so začeli kopati järke za vodovod s Sel na Lisco. Vodovod je bil končan v enem letu, voda pa napeljana tudi v počitniške hišice.

Na občnem zboru leta 1968 sta podružnica in Planinska zveza Slovenije sklenili s konfekcijo »Lisca« iz Sevnice pogodbo, po kateri je prevzela »Lisca« Tončkov dom v zakup, da ga dogradi in poveča, nato pa spet vrne svojemu lastniku. Ker je sedaj Tončkov dom znatno razširjen, postavljen kot moderni gostinski obrat, odprt 4. julija 1970, se je Posavska podružnica lotila nove naloge in dogradila za potrebe svojih planincev Jurkov dom.

Od ustanovitve Posavske podružnice SPD pa do začetka druge svetovne vojne so bili načelniki podružnice: prvi je bil notar Veršec, za njim B. Kunej (zabeležen 1907.), nato pa okrajni šolski nadzornik Ljudevit Stiasny. Ko je bil sedež podružnice premeščen iz Sevnice na Zidani most, je bil izvoljen za načelnika postajni načelnik Alojzij Baša, za njim pa za načelnika Andrej Gostiša.

Prvi poveljni predsednik podružnice je bil Tonček Čebular (kar 14 let), od leta 1968 pa vodi podružnico ing. Vinko Sadar.

Prvi častni član društva je postal I. 1924 Ljudevit Stiasny, drugi pa leta 1939 Alojzij Baša. Po drugi vojni ima podružnica šest častnih članov: Ing. Henrik Čmak (1954 l.) (za zasluge pri gradnji doma), Boris Vuksan (1957 l.) (sodelovanje med hrvaškimi in posavskimi planinci), Gašo Mesesnel (1959 l. gradnja doma), Tonček Čebular (1962 l.), Vitko Jurko (1966 l.),

Blažev sin, organizator in propagandist, Jože Košorok (1971 l.) pobudnik in organizator novih koč.

Po podatkih, ki jih hrani Posavska planinska podružnica v Sevnici sestavi Jože Zorn.

OBCNI ZBOR PD RUŠE

Na občnem zboru za l. 1971 – 18. marca 1972 – je zaslužni predsednik društva inž. Josip Teržan najprej podal kratek pregled zgodovine PD Ruše, ki je ob svoji 70-letnici prejelo »Bloudkovo plaketo«. Društvo je svojo 70-letnico zelo lepo proslavilo pri Arehu v duhu znamenitih ruških planinskih taborov. Jubilejno prireditvev so dopolnili z razstavo planinske fotografije v novem ruškem salonu. Razstavo Fotokluba PZS je obiskalo ca. 700 obiskovalcev, 344 pa jih je sodelovalo pri izbiri najlepše fotografije. Rušani so za 70-letnico organizirali tudi pohod na Mt. Blanc. V Rušah so zasadili brezov gaj – 114 brez za 114 naših planinskih društev. Počastili so tudi spomin Ivana Obrovnika, Toneta Grušovnika in Domena Šolarja, Rušanov, ki so se v gorah ponesrečili.

Društvo ima svoje poverjenike v vseh petih tovarnah, v Selnici in v Limbušu. V zadnjih dveh letih je članstvo nekoliko nazadovalo, imajo 704 člane, ki so plačali članarino. Med temi je 160 mladincev in 303 pionirje. Postojanko na Arehu vključujejo v zimsko športni center Mariborskega Pohorja. Načrti so že narejeni, čez noč pa to seveda ne bo šlo. Vsekakor velika naloga društva za osmo desetletje obstoja.

Mladinski odsek je organiziral več smučarskih izletov – na Komno, Golte in seveda na Pohorje, na Zelenico, na Usankarico, udeležil se je tudi pohoda po poti Djure Đakovića, Pohorskega memoriala in letnega zbora na Tojzlovem vrhu. Bili so tudi na Durmitorju – nagrada PZS, na Triglavu in v daljnih Prokletijah. Tu jih je vodil Vlado Ribar iz Zrenjanina, imeli so gosta Andrzeja Skwirezyskega iz Krakova. V njihovi kroniki pa so še drugi tabori in izleti: Jezersko, Jalovec, idr. Imeli so tudi planinski mladinski ples. Vodniški tečaj sta opravila dva člana, planinsko šolo, ki jo vodi Stane Poglajen, je obiskovalo 24 mladincev. V republiški orientacijski ligi so se izkazali pionirji in mladinci. Na Tuzlov vrh so poslali kar 8 ekip, na Jelovico 3, kjer so mladinci že drugič osvojili pokal. Prva mesta so dosegli na Durmitorju, na Nanosu in na Snežniku. Na Snežniku so dosegli prvo mesto njihovi pionirji in mladinci. Med seboj imajo Nandeta Auerja, v orientaciji res pravega mojstra.

Število mladincev in pionirjev v PD Ruše narašča. Imajo tudi skupnico v Limbušu in na Gimnaziji Miloša Zidanška. Njihov mladinski vodnik in inštruktor Poglajen je napisal v »Planinah ob meji« 18-letno

zgodovino MO PD Ruše. Res ima nekaj pokazati! Odsek vodi tov. Andrej Povšek. Na občnem zboru so društvu izvolili nov odbor. Inž. Josip Teržan, dolgoletni predsednik, duša ruškega planinstva, je breme preložil. Za predsednika so izvolili inž. Rafka Razpeta, inž. Josip Teržan je podpredsednik, Darko Juhart pa tajnik. V raznih odborih, komisijah in poverjeništvih pa sodelujejo desetine planinskih osebnosti.

OBCNI ZBOR PD RIMSKE TOPLICE

Iz poročila predsednika tov. Danija Škornika za l. 1971 je razvidno, da se je društveni odbor močno posvečal gospodarjenju s kočjo na Kopitniku, ki že dobiva podobo pravega planinskega doma. Delajo z lastnimi sredstvi, od občinske skupščine Laško so dobili 3000 din podpore. Organizirali so 5 izletov, mladinski odsek taborjenje, imeli so tri predavanja. Imajo 272 članov, 163 odraslih, 42 mladincev in 67 pionirjev, naročnikov PV je 16. Močno jih stiskajo finančni problemi, saj razmišljajo o tem, kako bi končali dela na koči z zbiralo akcijo pri članih. Zato se bolj malo udeležujejo planinskih sestankov, ker vsak dinar vložje v planinski domek, ki so ga sami zgradili. Pričakujejo pomoč od PZS, od občine pa vsaj dotacijo v višini prometnega davka, ki ga plačujejo...

18 mladincev je vodil načelnik mladinskega odsega Branko Gračner v Triglavsko pogorje, sam pa je bil z inž. Ojsterškom na Grossglocknerju, slednji je bil tudi na Gross Venedigerju in na Wilder Kaiserju. Trije člani so bili na Jalovcu in so svoj vzpon tudi filmsko dokumentirali. Na Raduhi je bilo 10 mladincev, 20 pa na Golteh in na Veliki planini. Delaven je bil tudi markacijski odsek, ki ga vodi tov. M. Podbreznik.

USTANOVNI OBCNI ZBOR PD TOMOS

Želja, ki je bila že leta navzoča med ljubitelji gora v kolektivu tovarne TOMOS v Koprju, se je končno uresničila. Po skrbnih pripravah in zadovoljivem odzivu na anketo med zaposlenimi, smo 15. junija 1972 sklicali ustanovni občni zbor in sprejeli sklep o ustanovitvi PD TOMOS.

To je že tretje planinsko društvo v Koprju. Razveseljivo je, da se prav iz sončnega Primorja, ki je precej oddaljeno od gora, odziva vedno več ljudi na mamljivi klic, ki vabi v tišino, mir in lepoto slovenskih planin.

Občni zbor je s kratkim nagovorom otvoril tov. Vlado Cvetko. Po sprejemu dnevnega reda smo poslušali poročilo pripravljalnega odbora. V imenu UO Planinske zveze Slovenije je nato pozdravil tov. Bučer.

Z veseljem je pozdravil ustanovitev PD TOMOS tudi predsednik meddruštvenega odbora Primorske tov. Janko Fili. Za njim je spregovoril tov. Lovrečič, predsednik PD Koper.

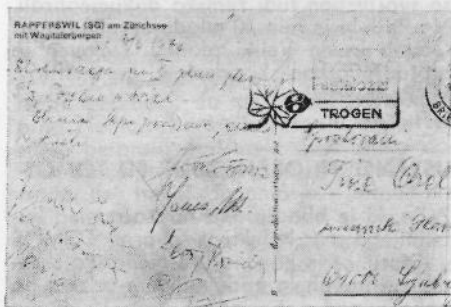
Po pozdravnih govorih je dal predsednik delovnega predsedstva na glasovanje sklep o ustanovitvi PD TOMOS. Sklep je bil soglasno sprejet. Za predsednika je bil soglasno izvoljen tov. Vlado Cvetko. Brez pripomb so bili sprejeti tudi predlogi za člane UO, nadzornega odbora in častnega razsodišča, potrjene so bile tudi smernice za bodoče delovanje društva.

Občni zbor PD TOMOS se je zaključil s predavanjem o Triglavskem pogorju, ki so ga spremljali prekrasni barvni diapozitivi, obogateni z nadvse zanimivim komentarjem. Predavanje je pripravil prof. France Habe iz Postoje.

Zora Koren

SLOVENSKI PLANINSKI PLES V ŠVICI

Slovensko planinsko društvo Triglav v Meilenu (Slowenischer Alpenclub Triglav in der Schweiz) uspešno razvija svoj program, sodeč po zapisnikih sej in drugih poročilih, ki prihajajo na PZS. 3. junija so pripravili prvi slovenski ples v Oerlikonu, potem ko je uspešno za njimi prvi izseljeniški veleslalom, o katerem smo že poročali. Na plesu so sodelovali »Veseli planšarji« iz Ljubljane, sodelovala je revija »Antena«. S plesa nam je poslal pozdrave Jože Košorok, častni član PD Sevnica, povojni planinski delavec v Zasedanju, ki je zdaj na prosvetno-vzgojnem delu v Zvezni republiki Nemčiji.

IZ ZAPISNIKOV UO PZS

Dne 9. 6. 1972 je bil ustanovni občni zbor Planinskega društva Fram, udeležil se ga je tov. prof. Orel.

Planinsko društvo Kranj nam je sporočilo, da bo letos ob 25-letnici obstoja alpinističnega odseka in GRS izvedlo alpinistično odpravo v vzhodno Afriko s ciljem Mawenzi (5300 m) in Kilimandžaro. Namen 15 članske odprave – v kateri bosta tudi 2 pripadnika JLA – je plezanje

v skalnem ostenju Mawenzija in tri ledne smeri v Kilimandžaru.

Povabljeni smo bili na podelitev priznanj mentorjem in mladim družbenim delavcem, ki je bilo v ponedeljek 22. 5. v Dalmatinovi 4 – Republiška konferenca zveze mladine Slovenije. Udeležil se ga je tov. Strojcin. Priznanje sta prejela tov. Škerbinek in Mahovne.

V sredo 17. 5 se je vršil v radiu polurni pogovor »za okroglo mizo« o problematiki visokogorskih postojank. Sodelovali so dr. Potočnik, inž. Banovec, Bučer, Zabel in oskrbnik Poljanec.

Občinska konferenca ZMS Maribor nas je povabila na slovesno akademijo ob praznovanju dneva mladosti Titovega rojstnega dne. Priznanje je prejel tov. Franc Smajs. Udeležil se ga je tov. Bende. PD TAM Maribor nas je povabilo, da se udeležimo planinskega shoda pri Ruški koči dne 4. 6. ob priliki razvitja njihovega društvenega prapora. Udeležil se ga je tov. inž. Banovec.

V imenu planinske organizacije je dne 25. 5. v Beogradu čestital maršalu Titu za 80. rojstni dan in mu izročil spominsko darilo naš mladinec tov. Jurij Boruta iz Ljubljane.

Dne 10. in 11. 6. je komisija za varovalne metode pri UIAA organizirala sestanek v Varesi – Italija, katerega se je udeležil tov. dr. Avčnin.

MO PD Radovljica in MK pri PZS sta 10. 6. in 11. 6. organizirali VII. tradicionalno orientacijsko tekmovanje za »pokal Jelovice 1972«.

Avstrijska gorska reševalna služba v Celovcu nas je povabila na visokogorsko smučanje na neobdelanem snegu oz. ledeniku, ki je bilo 4. 6. na Valentinhörlu. Prireditve se je udeležila 5 članska ekipa postaje GRS Mojstrana.

Dne 24. 5. se je vršil na PZS razgovor s predstavnik PD Križev in Tržič zaradi kriške mladine, včlanjene v PD Tržič. Sestanku je predsedoval tov. dr. Potočnik. Zadeva je bila rešena v zadovoljstvo obeh strani.

Dne 2. 6. se je vršila v kinu Komuna tretja mednarodna projekcija planinskih barvnih diapozitivov, na kateri so s svojimi izbranimi deli sodelovali avtorji iz 9 držav. Projekcijo je organiziral naš foto-klub.

Planinsko društvo Javornik-Koroška Bela je 18. 6. na Javorniškem rovitu proslavilo 25-letnico svojega obstoja, združeno z razvitjem društvenega prapora. Udeležil se je tov. Bučer.

Občinska zveza za telesno kulturo Ravne na Koroškem je ob 30-letnici ustanovitve OF in 25-letnici telesne kulture v novi Jugoslaviji podelila priznanja postaji GRS Prevalje in njenim članom Francu Talcerju, Ernestu Vauhu, Jožetu Perušu, Lojzetu Vidaliču in Erihu Sirku.

Republiški sekretariat za prosveto in kulturo nas je povabil na razgovor o konceptu razvoja gibanja »šport za vsakogar« na Slovenskem, ki je bil 9. 6. v Ljubljani. Udeležil se ga je tov. inž. Škerbinek. Republiški sekretariat za prosveto in kulturo nas je pozval, da imenujemo v delovno skupino, ki naj oblikuje stališča in pripravi ustrezne osnutke gradiv v zvezi z izdelavo zakona o telesnokulturnih skupnostih in njenem financiranju. Za to nalogo smo določili tov. inž. Banovca.

PD PTT Maribor nas je povabil na V. zbor planincev PTT Slovenije, ki je bil 11. 6. t. l. pri Ribniški koči. Zbora se je udeležil tov. Bučer in jim izročil pohvalo.

Skupina za družbene organizacije SZDL nas je povabila na sejo, ki je bila dne 9. 6. ob 11. uri. Obravnavala je osnutek zakona o telesno kulturnih skupnostih ter zakona o financiranju. Udeležil se jo je tov. inž. Škerbinek.

V ponedeljek 12. 6. je fotoodsek v sejni dvorani PZS predvajal film o turnih smukih in vajah GRS na Pohorju.

Dne 9. 6. se je vršil na Mozirski koči posvet predsednikov vseh MDO.

Počitniška zveza Slovenije nas je povabila na otvoritev »Centra za mladinski turizem« 15. 6. na Celovski 49. Otvoritve se je udeležil tov. Lavrič.

Dne 21. 5. se je okrog 6500 planincev povzpelo na 20 raznih vrhov. Akcijo je organizirala Planinska zveza Jugoslavije ob 80-letnici maršala Tita.

Akademsko PD je dne 28. 5. 1972 organiziralo v Tamarju VTK memorial.

Planinska zveza Bosne in Hercegovine je organizirala tematsko konferenco o planinskih objektih dne 23. in 24. 6. v turističnem objektu Bobanovac na planini Vlašič pri Travniku. Konferenca sta se udeležila tov. Bučer in Zabel.

MDO Gorenjske je imel svoj posvet v soboto 17. 6. na Javorniškem rovtu – dom Pristava. Udeležil se ga je tov. Bučer.

V petek 23. 6. je bil posvet Zasavskega MDO na Lisci. Udeležil se ga je tov. Kos. Dne 23. 6. 1972 je bil posvet Savinjskega MDO v Celju.

Dne 24. 6. 1972 se je vršil posvet Koroškega MDO. Oba posveta je sklicala PZS, za PZS sta se udeležila tov. Lavrič in Gašperlin. Na obeh sta bila izvoljena nova predsednika in sicer tov. Hubert Herček iz Mozirja in tov. Jaže Libnik iz Mežice.

Dne 10. in 11. 6. so se vršili v Logarski dolini izpiti za sprejem v članstvo GRS. Sprejetih je 14 reševalcev in 2 zdravnika.

PLANINSKA SKUPINA LOČE (od 29. 6. 1971 do 14. 6. 1972)

Od lani, ko smo imeli 29. junija zaključni sestanek, pa do sedaj smo opravili že veliko dela.

Med počitnicami smo organizirali dva izleta na Triglav. Prvič smo se nanj od-

pravili mlajši člani planinske skupine, nato pa še starejši. Ko se je pričel pouk, nismo pozabili na izlete. Najprej smo dvakrat krenili na Boč. Tokrat najprej starejši in nato pionirji. Pionirji smo bili na Boču ravno na Dan planincev. Nato smo odšli na izlet v neznanu. Takrat smo gostili člane MO PD Poljčane. Bilo jih je 29, nas Ločanov pa 36. Obiskali smo Olimje, Podčetrtek, Knežec nad Rogaško Slatino in Sladko goro. Prav tako ni manjkalo udeležencev na izletu v Prekmurje (Kapela, Radenci, Murska Sobota, Selo, Gomila in Ptuj), saj nas je na pot odšlo 32. 25. marca smo si ogledali svetovno prvenstvo v smučskih poletih na Planici. Bilo nas je 57. Organizirali smo izlet na Valvasorjev dom pod Stolom. Bilo je manj izletnikov, pa zato več tekmovalcev.

Petnajst treningov je pripomoglo k temu, da smo se udeležili štirih orientacijskih tekmovanj. Prvo je bilo lani jeseni in sicer republiško prvenstvo na Sviščakih pod Snežnikom. Takrat so vidno mesto dosegli pionirji, ki so bili tretji (Darko Bezenšek, Oto Reš, Vili Kovačič). Mladinci so bili na šestem oz. sedmem mestu. Maja letos smo se na Boču pomerili s Poljčančani. Pri pionirjih smo se uvrstili na prvo in peto mesto. V zmagovalni ekipi sta bila Gizela Štefanič in Vili Zabukovšek. Mladinci so zasedli tretje, peto, osmo in deveto mesto.

14. maja smo tekmovali na orientacijskem tekmovanju na Kozjaku. Tu so se zopet izkazali pionirji, ki so zasedli 2. in 3.–4. mesto. V drugouvrščeni ekipi so bili Darko Bezenšek, Vili Zabukovšek in Zvonko Goričan. Mladinci so bili tretji in peti, kar je tudi lep uspeh. Na Valvasorjevem domu smo dosegli enega največjih uspehov. Na pokalu Jelovce so pionirji zmagali in osvojili prehodni pokal. Mladinci so bili tretji in peti.

V tem obdobju smo imeli dva množična planinska sestanka, štiri sestanke odbora skupine, dvakrat pa so se naši člani udeležili sestanka odbora MO PD Poljčane. Udeležili smo se tudi občnega zbora MO PD in PD Poljčane. Naš predstavnik je redno sodeloval na sestankih UO PD Poljčane.

Za delo v tem obdobju bi rad pohvalil predvsem tiste tekmovalce izven šole, ki še vedno najdejo čas za planinstvo. Za odlične uvrstitve pa zaslužijo pohvalo Darko Bezenšek, Vili Kovačič, Oto Reš, Gizela Štefanič, Vili Zabukovšek, Bogdan Gošnjak, Mirko Košir in Zvonko Goričan. Pohvaliti moram tudi nekatere člane odbora za prizadevno delo.

Finančno stanje skupine je zaskrbljujoče. Spada k društvu Poljčane, dela pa v občinah Slov. Konjice. Skrbi nas, čigavi smo pravzaprav. Zahvaliti pa se moram osnovni šoli, zlasti pa ravnateljju Filipu Beškovniku, ki nam je vedno priskočil na pomoč. Za pomoč se zahvaljujem tudi šolskemu športnemu društvu in novinar-

skemu krožku, ki sta nam odstopila del svojih sredstev.

Trenutno imamo včlanjenih 14 članov, 15 mladincev in 105 pionirjev.

Vili Kovačič

JOŽE PRAPROTNIK – ŠESTDESETLETNIK

Rodil se je 1. 6. 1912 v Ljubnem na Go-ranjskem. Šolal se je v Ljubljani in v Kranju, kjer je tudi maturiral, vendar pa zaradi pomanjkanja sredstev v številni družini ni mogel uresničiti svoje želje, da bi doštudiral pravo. Po nekaj mesecih službe na občini v Radovljici je sprejel zaposlitev na pošti Rakek. PTT je ostal zvest vse do danes. Zdaj je vodja od-delka za ptt eksploatacijo.

Ime Jožeta Praprotnika ni znano samo med njegovimi sodelavci v PTT podjetju Kranj. S svojim dolgoletnim delom, iz-redno strokovno sposobnostjo in delovno prizadetostjo si je zagotovil mesto med najspodobnejšimi ptt eksploataciji v Združenem PTT podjetju Ljubljana.

S tem pa njegova izredna življenjska sila še ni bila povsem angažirana. Vidimo ga že dolga leta v vrstah voditeljev in organizatorjev planinske organizacije v Planinskem društvu PTT Ljubljana in v vrsti drugih organizacij. Njegove organi-zacijske sposobnosti so bile že nešte-tokrat preizkušene. Nikoli ni odpovedal ali se ustrašil naloge, vedno jo je odlično izpeljal in tako žel veliko uspehov. Planinski Vestnik ga že več let šteje med svoje sotrudnike.

Na mnoga leta!

Po »PTT novicah«

ALPINISTIČNE NOVICE

ALPINIZEM V SR SLOVENIJI

Planinska zveza Slovenije ima v sklopu planinskih društev 24 alpinističnih od-sekov in sekcij. Do 24. 4. 1972 je bilo re-gistriranih 377 članov. Poročila o dejav-nosti smo dobili iz 14 alpinističnih od-sekov, ki so v lanskem letu opravili 3001 plezalni vzpon, pretežno nižjih težav-nostnih stopenj. Zelo verjetno je, da je vzponov nekaj več, saj 10 alpinističnih odsekov svojih poročil ni poslalo.

Akcije

Komisija za alpinizem organizira letno poprečno po tri alpinistične tabore: let-nega, jesenskega in zimskega. Kraj ta-bora iz leta v leto menjavamo, da bi alpi-niste usmerjali tudi v manj obiskane pre-dele naših gora. Izjema je zadnja leta jesenski tabor, ki ga prirejamo v Zahod-nih Julijcih. Tabele vodijo izkušeni in razgledani alpinisti.

Komisija za alpinizem daje vsako leto prispevek v dnevnicah za naveze, ki opravi-jo kvalitetne vzpone v Zahodnih Alpah in drugih evropskih gorstvih. Komisija za alpinizem tudi sodeluje pri izboru kan-didatov za alpinistične odprave v tuja gorstva.

Vzgoja

Osnovna alpinistična vzgoja je prepu-ščena posameznim alpinističnim odsekom, ker smo pred približno 10 leti opustili re-publiške začetniške alpinistične tečaje. Glavni razlog za opustitev: pomanjkanje finančnih sredstev in pomanjkanje inštruk-torskega kadra. Danes se zopet pojav-

ljajo mnenja, da bi organizirali ponovno takšne tečaje. V takšni obliki, kot so bili, jih ne bomo opravljali, ker kratkomala ne zmoremo takega finančnega bremena. Odločili pa smo se, da organiziramo takšen tečaj za manjše število začetnikov npr. 25, ker potrebujemo na dva tečajnika vsaj enega inštruktorja. Je že razpisan in je bil v Vratih od 30. 7.—6. 8. 1972. Lani je podoben tečaj odpadel zaradi slabega odziva tečajnikov in še posebej inštruk-torjev.

Da bi izšolali nove inštruktorje, smo v marcu 1970 organizirali s koordinacijsko komisijo za alpinizem seminar za inštruk-torje alpinizma. Udeležilo se ga je 29 alpinistov iz vse Jugoslavije. Za to pri-ložnost smo izdali tudi skripta za inštruk-torje alpinizma, ki smo jih poslali vsem alpinističnim odsekom za pomoč v alpi-nističnih šolah.

Jeseni nameravamo pripraviti dvo ali tridnevni seminar za inštruktorje in pri-tegniti tudi nove. Seminarska naloga, ki smo jo razpisali po seminarju, nam ni uspela. Če bomo dobili človeka, ki bo pri-pravljen delati predvsem v vzgojnih ak-cijah komisije, bomo kmalu uspeli dobiti inštruktorski kader.

Inštruktorjev, sposobnih voditi plezalne šole ter druge akcije komisije za alpi-nizem, ni mnogo, a še ti so v glavnem reševalci in vodniki. Delo v GRS je pri-znano kot javna služba, akcije ter vaje so za člane obvezne in urejena so fi-nančna nadomestila za izgubljeni zaslu-žek. Tudi vodništvo postaja vse bolj zani-mivo, saj se je zadnje čase zelo raz-mahnilo in vodništvo je dokaj dobro stimulirano. Po vsem tem pa ostaja pri

alpinistih-inštruktorjih kaj malo zanimanja za vzgojo in dejavnost v sklopu naše komisije. Upravni odbor Planinske zveze Slovenije bo moral sprejeti enotna merila za stimulacijo vodij tečajev ter inštruktorjev za tečaje in akcije, ki jih organizirajo posamezne komisije.

Nesreče

Letno se v naših gorah smrtno ponesreči pri plezanju tudi po 10 ljudi. Ta številka je glede na število alpinistov in število opravljenih vzponov mnogo previsoka, tudi če upoštevamo, da spada plezanje v najvišji razred tveganja. Ugibanj in mnenj o vzrokih nesreč je več. Doslej je edino resno analizo napravil član Akademskega planinskega društva tov. dr. Stane Jurca. Komisija se strinja z njegovimi zaključki. Naše mnenje je, da gre v večini primerov za zanemarjanje osnovnih pravil varnega plezanja ter pravilnega varovanja. Nov alpinistični pravilnik posebno poudarja izpite iz varovanja (dinamično), samoreševanja in reševanja drugega v navezi.

Dejavnost v Zapadnih Alpah

Vse do leta 1970 je kvaliteta vzponov in njih številčnost rasla in dosegla nivo evropskega alpinizma. Od tega leta dalje pa opažamo, da upada število vzponov. Vzrok temu bi lahko iskali v tem, da se generacija, ki je to veliko delo opravila, umika, nova pa še ni kos problemom.

Odrave

Skorajda ne mine leto brez večje ali pa več manjših odprav v tuja gorstva. Menimo, da so odprave vzpodbuda za alpinistično dejavnost ter mnogo prispevajo k popularizaciji našega alpinizma in planinstva. Želeli bi le, da ostanejo »ekspedicionisti«[»] tudi po povratku dobri planinski delavci in alpinistični vzgojitelji.

Oprema

Komisija ne nabavlja večjih količin plezalne opreme, ker meni, da so za to dejavnost specializirane trgovske organizacije. Na pobudo tov. Kunaverja je uvozilo podjetje Slovenijašport nekaj alpinistične opreme in jo je moč kupiti v njeni poslovalnici, le cene so visoke.

Kadri komisije za alpinizem

Že nekaj časa si prizadevamo vključiti v komisijo ljudi, ki bi lahko posvetili več časa delu v naši organizaciji, predvsem pa na najbolj kritičnem področju vzgoje. Koliko nam bo to uspelo, se bo videlo že pri letošnjih akcijah. Prav tako iščemo novega vodjo komisije, ker dosedanji iz zdravstvenih razlogov ne bo več opravljal tega dela.

Lojze Golob,
načelnik komisije za alpinizem

PRVI SOLIST V NORDENDU

V Nordendu je nastala Ranzonijeva smer l. 1948. Vse do l. 1971 je ni ponovil nihče. Jeseni tega leta je vstopil Adriano Gardin in jo sam zmoget v 10 urah. Ranzonijeva smer teče med Restellijevu in Brioschijevu. Dostopna je iz Marinellijeve. Nordend je v Waliskih Alpah. – V Berner Oberlandu pa stoji manj znani Grosshorn. Tu sta poleti 1971 Avstrijca Kolbmüller in Lackner speljala prvenstveno smer po severni steni in to po kopnem, vrhnjem delu. Za vso steno sta rabila 15 ur, za prvenstveni del od tega 8 ur. Še isti mesec so jo ponovili Avstrijci Haberl, Preszl, Kolbmüller in Nemeč Gisycki.

REKORD V LA MEIJE

Ne sliši se lepo, a tako poročajo: Septembra 1971 sta M. Brissot in J. M. Leroux v 10 urah preplezala centralno steno La Meije v varianti iz julija 1971. Začela sta v Dibonini smeri, po bivaku pri prvi veliki poči te smeri in tako uspela preplezati kot prva celotno južno steno la Troisième Dent. Izjavila sta, da je težja od direttissime Allain-Leininger v Grand Pic.

V Meije Orientale je 6. julija 1971 kljub alpinistični zagati prišlo do prvenstvenega vzpona: J. Biju-Duval, G. Sourice in J. M. Traynard so prvi preplezali severno steno. Lepa, 3200 m visoka ledna smer, v kateri so si morali pomagati tudi z modernimi tehničnimi pripomočki.

NESREČE V HIMALAJI IN HINDUKUŠU

G. O. Dyhrenfurth zbira tudi podatke o smrtnih nesrečah na Strehu sveta. Tudi število nesreč kaže, tako pravi himalajski papež, da se odpira himalajizmu nova doba, doba množičnosti z vsemi pomanjkljivostmi in nevarnostmi.

V letih 1969–70 je zabeležil naslednje himalajske smrti: v Bhutanu sta na Čomolhari (7315 m) prišla do 150 m pod vrhom indijski oficir Kang in Dharam Pal. Tu so jih nazadnje videli, nato jih je zagrnil vihar in od 24. aprila 1970 ju pogrešajo. Polkovnik N. Kumar sodi, da sta zgrmela prek 2000 m visoke severne stene na tibetsko stran. V Khumbu Himalu je pri japonski izvidniški odpravi na južni strani Everesta 1969 padel v globoko razpoko šerpa Phu Dorji. Dva druga sta se rešila, vendar sta se težko poškodovala. Sloviti Khumbu, ledeniški slap, postaja iz leta v leto nevarnejši. Pred monsumom 1970 je tu zadel težka nesreča japonsko odpravo. Serak se je tu zrušil in ubil 6 šerp, sedmi pa je umrl izčrpan do kroja. Tudi japonska velika ekspedicija 1970 je izgubila dve šerpi K. Narita in Kyak Tsering.

V Gurkha Himalu so 19. oktobra 1970 Japonci dosegli Peak 29 (7835 m). Pri plezanju sta 700 m globoko zgrmela H. Vatanabe in Hlakpa Tsering in se ustavila mrtva pri 6900 m. Vatanabe je bil velik japonski alpinist, o njem smo že pisali. Japonci so imeli nesrečo tudi na Baudha Čuli (6672 m), Jasuo Itaja je umrl na ledeniku Culing, Iso in Inue pa sta bila težko ranjena.

Poročali smo že o nesreči v Annapurni Himalu. Angleži so l. 1970 zmogli težko in nevarno južno steno Annapurne I (8091 m). Uspeh je s smrtjo plačal Ian Clough, v višini 5300 m ga je zmel serak in vrgel senco na eno največjih dejanj v Himalaji.

L. 1969 so se v Dhaulagiri Himalu Amerikanci z jugovzhodne strani lotili JV strani Dhaulagirija I (8167 m). Ekspedicijo je pahnil v smrt ledni plaz na spodnjem vzhodnem ledeniku, 5000 m, torej že pri vstopu na JV greben. V gori so ostali vodja B. N. Everett, Gerhard, Hoeman, dr. Ross, Seidman, šerpe Pemba Phutar in nek Tensing.

Avstrijci so doživeli težko nesrečo novembra 1969, o čemer smo obširno poročali. Bilo je na Dhaul Himalu IV (7661 m). Izginili so vodja R. Hoyer, Ring, Lavička, Nemeč, Reha in šerpa Tensing Ninda. Ledni plaz jih je pobral v višini 6900 m, med taborom 5 in vrhom ni bilo več pravih težav. Je bila na delu opast? Morda jih je odpihnil z grebena razbesneli vihar? Bili so sami, za njimi niso z zraka ugledali nobene sledi.

Pred monsumom 1970 so Japonci drugič ali tretjič ponavljali Tukče Peak (6920 m). Pri sestopu je ostal v neki ledni razpoki H. Kikuči, njegova dva sonaveznika pa so naslednji dan težko ranjena iztrgali smrti iz rok.

V Vzhodnem Garhvalu so Indijci l. 1970 poskušali priti na Bethartoli (6352 m). Pri sestopu je plaz pobral tri moše. Sedem jih je bilo navezanih na 50 m vrvi. To seveda ni bilo prav.

Dva Indijca sta našla smrt tudi na ledeniku Pindari D. C. Arora in R. S. Prabhu. Pet mož je bilo težko ranjenih.

Indijske alpinistke so l. 1970 dosegle šesttisočak Lalano (6136 m) v Kulu-Lahulu. Vodila jih je Sujaja Guha. Pri sestopu sta v narasli ledeniški sodi utonili Guha in Saha, ki sta hoteli priti čez hudournik brez pomoči nosačev. Nesrečo so imele tudi Japonke. Bile so junija 1970 na Bharanzaru (6575 m). Pri vzponu se jim je bila ubila njihova vodnica Kei Ohara.

V Kašmiru je na Malubitingu (7453 m) v plazu umrl dr. Bernd Melzer, član Münchenske ekspedicije v Karakorumu 1970. Plaz je odnesel tabor 2 v višini 6450 m. Horst Caha se je le po naključju težko ranjen rešil zadnje ure v samotah te zanimive gore. In končno Günther Messner na diamirski strani Nanga Parbatu (8125 m) — o tem smo precej pisali. Seznan nesreč ni popoln, pravi Dyhrenfurth.

EKSTREMNO SMUČANJE

Zadnja leta se v Alpah poleg smučarskega industrijskega turizma razvija drug ekstrem, ki ga zmorejo le posamezniki in najbrž ne more postati množičen. L. 1971 se je poleg Saudana, Lapucha in drugih pojavil še Serge Cachat-Rosset, 19-letni rojak iz znanega montblanškega naselja Houches. Presmučal je Spencerjev in Contaminov ozebnik v Blaitière, severovzhodno steno les Courtes in severni ozebnik col Copt, po težavnosti navzdol ekstremen, zdaj bi že lahko rekli ekstremističen. Njegova tehnika je samosvoja, uspehi kažejo, da je uspešna.

Poročali smo že, da je med smučarske ekspremiste zašel tudi Heini Holzer, izredno uspešni tirolski plezalec. S smučmi se je spustil med drugim po Schückovem žlebu v Ortlerju in to 20. aprila 1971, po severovzhodni steni z Grand Zebru (ali Königspitze) 20. maja 1971, 10. julija 1971 pa po severni steni Trafoier Eiswand. V l. 1970 in 1971 pa je presmučal tudi severno steno Marmolade, severni ozebnik v Cima Tosa in severni ozebnik v Innerkoflerjevem stolpu v Monte Cristallo.

Salzburška smučarja Oberegger in Thausing sta 10. julija 1971 z normalnimi smučmi presmučala Pallavicinijev ozebnik in to v skrajno težkih razmerah. Začela sta nezavarovana, po 40 m pa sta se navezala, v spodnjem delu ozebnika pa sta morala navezati celo dereze. Oberegger je bil Lapuchov tovariš v Velikem Wiesbachhornu iz l. 1969. Takrat sta presmučala severozahodno steno te gore. Že l. 1968 sta s smučmi zdrknila čez severno steno Sonnblicka in ta smuk ponovila junija 1971.

SOLIST V EIGERJU

Angleški alpinist Gordon Hibberd se je pojavil v Alpah l. 1968 in bil eden prvenstvene naveze v la Forteresse v skupini Paine. Poleg tega je takrat ponovil najtežje smeri v ledu. L. 1970 je sam vstopil v severovzhodno steno Eigerja in v glavnem sledil Lauperjevo smer. Izstopil je na grebenu Mittellegi.

NOVA SMER V BRENVU

Dr. P. Mazeaud in R. Sorgato sta 16. in 17. avgusta 1971 našla novo, zelo težko in objektivno nevarno smer v Brenvi v boku stebra Major. V spodnjem delu preči velik ozebnik in po kopni skali (V, V+) teče do drugega grebena smeri Major (bivak). Nato gre po tej smeri do zadnjega skalnega skoka, preči v levo in prek skoka (V+, IV) po požledu v ledeno steno. Mazeaud je to smer »nosil« s seboj leta in leta in v njej večkrat obr-

nil. Ni »logična«, gora je ne vsiljuje in ne sugerira.

Iskanje novih smeri v Mt. Blancu je odraz plezalske stiske. 16. in 17. sept. 1971 sta vodnika Walter Cecchinell in Georges Nominé zabeležila novo smer v severni steni Grand Pilier d'Angle. Teče med dvema slovinita smerema, ki sta obe povezani z Bonattijem, »možem, ki se vselej vrne«: med smerjo Bonatti-Gobbi (1957) v severovzhodni in Bonatti-Zapelli (1962) v severni steni. Nova smer teče večji del po izredno strmem ledu. Nominé trdi, da je to najtežja ledna smer v Mt. Blancu. Imela sta s seboj nov tip kladiva na cepin in nov tip derez. Kronist Devies pravi, da pomeni ta smer ločnico v ledni plezariji. Poleg tega sta imela plezalca hud mraz, plezala sta izredno hitro, izstopila ponoči, bivakirala v Frêneyu in dosegla vrh Mt. Blanca šele naslednji dan opoldne.

Isti Nominé je 7. in 8. sept. 1971 sam preplezal centralni steber Frêneya. Deset metrov pod streho, ki se boči nad raztežaji A (umetnimi), je zdrsnil, izpulil se mu je ledni klin in pet samovarovalnih vrvic, ujel se je 25 m niže in ponovno »opremil« težko mesto. Zato je moral bivakirati na izstopu iz la Chandelle.

Frêneyski steber je 8. in 9. sept. 1971 kot prva preplezala Simone Badier, v njeni družbi je bil L. Selig. Bivakirala sta na začetku la Chandelle.

SLOVAKI NA NANGA PARBATU

L. 1971 so Slovaki organizirali 2. ekspedico na Nanga Parbat. 11. julija 1971 sta stala na vrhu te slovite in proslule gore Ivan Fiala in Michel Orodin. Vodja ekspedicije je bil Ivan Galfy, člana sta bila tudi Ivan Urbanović in Arno Puškaš. Po vrnitvi je ekspedico sprejel v avdienco predsednik ČSSR Ludvik Svoboda (Křasy slov. 1971/11).

POPRAVEK V MT. MAC KINLEY

Cassinov stolp v Mount Mac Kinley na Alaski so ponovili 23. julija 1971 Francozi – zakonski par Germain, Berquet, Morin in brata Bernard. Pravijo, da je to najelegantnejša smer od vseh, ki držé na najvišji vrh Severne Amerike. Francozi so zadnjo četrtino smeri izboljšali v direktno, Cassin se je namreč umaknil z rebra v ozebnik levo od njega. Stena je visoka 2800 m, po stilu podobna Sentinelle Rouge v Mt. Blancu. Tabore so postavili v višini 4200 m in 5200 m.

DRAGOCENOST URALA

Tako imenujejo ledeniško jamo Kungur v SZ. Letno jo obiše 180 000 turistov. Da bi ta promet uredili, so sklenili iz jame »Vyška 1« prebiti 100 m dolg predor kot poseben izhod iz ledenega pekla. Naročilo za gradnjo predora je prevzel nek premogovni kombinat. 1972/1).

ČEŠKOSLOVAŠKA EKSPEDICIJA V ANDE

Ekspedicija češkoslovaške Zveze za zaščito narave in pokrajine se je junija meseca odpravila v osrednji masiv ekvadorskih And, in sicer v območje najvišjega še delujočega ognjenika na svetu Cotopaxi. Odprava ima petorico članov geologov-plezalcev, z njimi so etnograf, psiholog, fotoreporter, filmar in gorski vodnik. Ima zares zahtevno nalogo – vulkanološko raziskavo ter geološko in geomorfološko dokumentacijo kraterja Cotopaxi, oz. še drugih ognjenikov, Sangay in Tungurahua. Najnevarnejši bo brez dvoma sestop v 400 m globoki krater Cotopaxi, ki ga doslej še ni nihče opravil. Raziskava te ekspedicije je zahtevala tudi izredne finančne stroške; pomoč je odpravi ponudilo skoraj petdeset čeških proizvajalnih podjetij.

Dr. Fr. Benhart, Praga

STANE BELAK IN MITJA KOŠIR, ČLANA HG BERGLANDA

Marca 1972 je alpinistična skupina Bergland« dunajske sekcije avstrijskega alpenvereina (Hochtouristische Gruppe Bergland der Sektion Wien d. ÖAV) sprejela med svoje člane dva naša zelo vidna alpinista, Staneta Belaka in Mitjo Koširja. Formalnost je bila dokumentirana s pismom predsednika Berglanda ing. N. Bielyja Stanetu Belaku. Pismo govori, da je Stane Belak sprejet v Bergland kot enakopraven član. Predsednik mu čestita in se veseli, da je na priporočilo ing. N. Fajdigove in H. Lotterberga prišel v sekcijo. Prepričan je, da so z Belakom pridobili sposobnega člana, in upa, da se bo v Berglandu dobro počutil. – V znamenju »evropske naveze« sledi urednikov pozdrav.

Skupina Bergland nima ekskluzivnega značaja na tak način kakor dunajski ÖAV ali francoska GHM ali CAAL, vendar spada kot alpinistična grupa ene največjih planinskih organizacij na svetu med vidne organizacijske predstavnike alpinizma na svetu. V informacijo bralcem navajamo seznam najvažnejših vzponov obeh alpinistov:

Stane Belak ima za seboj ca. 200 plezalnih vzponov po svetu in doma:

Dolomiti 1962: Comici-Dimai, Rumeni raz, Dibonov raz, Preussova poč

Rila 1964: Veždi VI, Zli zob

Chamonix 1965: III. ponovitev Mazeau-dove smeri VI A₃, prečenje G. Jorasses, Lenange VI/L'M

Chamonix 1967: Prečenje Rochefort, Bonattijev steber v Druju

Chamonix 1969: La Poire v Brenvi, steber Fréney, Harlinova smer, 1. ponovitev, Les Droites s. s., direktna Aixtova varianta

Hindukuš 1968: Lunho i Hawar 6895 m, 1. pristop, Koh e Miani 5850 m, Koh e Dašin 5905 m, 1. pristop, Demavend 5620 m, Koh e Nadir Šah 7125 m (6814 m), Koh e Kismikhan 7175 m (6785 m), prečenje Kismikhan-Naser Chosrau Čuka

Zimski vzponi: 31. I.-8. II. 1968: Čopov steber-Triglav (-VI), 6. III.-9. III. 1969: Rdeča zajeda v Rakovi špici (V+), 11. II.-14. II. 1971: Krušičeva v sev. steni Špika (V-VI), sev. stena Wiesbahorna, 60°, ledna.

17. II.-18. II. 1966: Hudičev žleb in steber

Letni težji vzponi: Dolga nemška-Triglav (IV), 4 ure, Gorenjska, Skalaška, Čop, 5 ur, Prusik-Szalay Peternelova (-VI), Peternelova + Čopov steber (VI), 1 dan

Triglav: Sandi Wisiakova (-V), Jugov steber (-V), Bavarska (IV)

Špik: Dibona (-IV), Direktna (V+), Skalaška (V+), Krušičeva (V-VI)

Šinkova v Frdamanih (V+), Rdeča zajeda v Rakovi špici, 2. ponovitev (V+), II. vzpon direktna v Zadnjem Prisojniku (V+, VI), Hudičev steber-Prisojnik (V), Kunaver-Dular v Debeli peči (-VI), 1. ponovitev, Aschenbrennerjeva smer-Travnik

(VI), Varianta v Travniku (-VI), Zajeda v Travniku (-VI), Zajeda v Šitah (VI), Direktna v Štajerski Rinki (-VI), Raz Jalovca (V+), Raz Dedca (VI+), 1. ponovitev Juvan-Golob, Velika Mojstrovka (V-VI), Raz Rogljice (IV+, V) itd.

Mitja Košir je opravil naslednje težje vzpone:

Prvenstvene v domačih gorah: Črni graben (Triglav), Smer JLA (Šite), Grapa med Frdamanimi policami in Rogljico. Sev. stena Frdamanih (V, VI), Leva zajeda v Rakovi špici (V, VI), Desna zajeda v Rakovi špici (V), Sev. stena Razorja, Bele plati (-V, VI), Topleš sev. stena Triglava (V+), Zah. stena Goličice (IV+).

Prvenstvene v tujih gorah: Slovenski steber v Ullu-Auz (Kavkaz)

Zimski vzponi: Tschadova smer (Travnik), Grapa med Travnikom in Šitami - smer Šara-Meglič-Mimik, Torellijeva smer (Kotova špica), Rdeča zajeda (Rakova špica), Krušičeva smer (Špik), Aschenbrenner (Travnik), D. Varianta (Travnik), Zajeda Šit, Mojstrovka »direttissima« (Stenar), Češka smer po Cizljem razu (Špik), Ljubljanska smer v Triglavu, Peternelova smer v Triglavu, Čopov steber, Skalaška smer, Direktna smer v Špiku

Na tujem: Pallavicinijev žleb, Pillevinov steber (Mižirgi - Kavkaz), Vzhodna stena Grépona - direktna smer, Voie Major (Brenva - Mont Blanc), Fréney, Couzyev steber v Les Droites, Allainova smer v severni steni Druja, Naser Chosrau Čuka, 6350 m, vzhodni greben Koh e Kismikhan, 6745 m, jugovzhodni steber, prečenje Naser Chosrau Čuka, 6350 - Koh e Kismikhan 6745 m, vse v Hindukušu I. 1970

VARSTVO NARAVE

ISKANJA

Naše življenje je v primeru z nesmrtno naravo ničeva, naša dejanja pa nas lahko povzdignejo visoko k njej, takrat nas nabogateje obdari in nam pokaže pot do bajno lepih prestolov bogov na njenih vrhovih. Ali slišiš dragi popotnik, kako bije gori srce? Če slišiš, si eden izmed redkih izbrancev, ki jim gore poklanjajo vse najlepše. Tam gori, med skalnimi vrhovi, ko je nad teboj samo modro nebo, pod tabo pa globoke, zelene doline, si pravi človek, vreden tega imena. Daleč za teboj so enakomerni kalupi vsakdanjega življenja, ki v svoji dirki za mate-

rialnimi dobrinami nima časa za duševne potrebe človeka. Toda človeka ni narava ustvarila za robota, ni mu bila namenjena marionetna vloga, vendar je danes samo še poslušno orodje, moderni suženj v rokah vse razvitejše civilizacije. Kaj torej iščeš v naravi, dragi popotnik? Duševnega miru, počitka, želiš za nekaj uric pozabiti na betonsko in jekleno džunglo? Prav imaš, le tu, v naravi, iz katere izhajaš, boš zaživel svojo renesanso kot živo bitje, kot človek. Če si tam ena izmed neštetihi človeških ničel, ujeta v nezlomljive spone modernega tempa življenja, si tu v gorah, v gozdu, ob reki osebnost, veš, da si nekdo, veselíš se življenja, sre-

Iz dneva v dan je več takihle odpadkov. (Posneto 8. nov. 1971 ob Ljubljani pri Zg. Kašlju.)

Foto Vlastja Simončič

čen si ob pogledu na tolikšne lepote in ko pomisliš, da bo morda nekoč tudi sem segla roka civilizacije in konformizma, te zazebe pri srcu. Kako prav imaš, da se bojiš za ta zadnja svetišča miru in tišine, neomadeževana, taka kot jih je ustvaril največji umetnik – narava. In ne samo ti, vsi ljudje, ki mislijo vsaj nekaj let naprej in se zavedajo, da morajo tudi bodoče generacije živeti, si naj prizadevajo, da se mora spoštovati to naše največje bogastvo – narava. Ona je naš prijatelj, ne pa sovražnik, ki ga je treba na vse načine uničevati. Dokler se bo na vse gledalo samo skozi ekonomsko računico, toliko časa bodo padala drevesa na veliko v naših gozdovih, zastrupljevale in zajezevale se bodo reke v čudovitih gorskih dolinah in kopanje v morju bo kmalu zdravju škodljivo, ljudje po mestih pa bodo noč in dan vdihavali zastrupljeni zrak in se počasi, a vztrajno uničevali. Kje so tu koristi? Če ne sebi, pa bodočim rodovom omogočimo dostojno življenje na zemlji. Nimamo pravice, da jim čisto zastrupimo zrak in vodo, uničimo prirodne lepote, jih pahnemo v betonski babilon in se trkamo po prsih, da smo jim dali vse, kar smo največ mogli.

Najlepše darilo jim bo prav gotovo zdravo okolje, v katerem bodo živeli, to pa prav gotovo ni vsakdanje pehanje za čim boljši položaj, za prioriteto vlogo na svetu, dajmo jim vsaj konček tiste pameti, ki jo današnji generaciji tako primanjkuje.

In ti to že veš, dragi popotnik, iskalec lepote po vseh skritih kotičkih zemlje. Kako lepo bi bilo, ko bi vsi ljudje mislili tako kot ti. Ne verjameš v bogove, a se vseeno oziraš po gorskih vrhovih za njimi, na tihih livadah, sredi temnih gozdov, tvoje oko išče dobre vile, čeprav veš, da so doma samo v pravljicah. In kadar buči preko gora nevihta, se spomniš na trentarskega Zlatoroga, ki je s svojimi roglji razdejal dolino pod Triglavom, čeprav poznaš naravne pojave in veš, da so nastale gore v silnih krčih zemlje pred mnogimi tisočletji. Vse to ti že veš, a ker ljubiš to deželo, ker imaš rad vso zemljo in vse ljudi, iščeš bogove in dobre vile, ki bi prinesli med ljudi veselje in radost. Veliko časa že iščeš, in še boš iskal, dolga bo še tvoja pot, dokler jih ne boš zagledal visoko gori na oltarjih spoznanja, ljubezni in resnice.

Mitja Košir

RÉNÉ DESMAISON, V GORE Z GOLIMI ROKAMI

V založbi Flammarion v Parizu je izšla knjiga, ki jo bo verjetno hotel v tem ali onem jeziku brati vsak alpinist. Avtorjevo ime se razlega po svetu že svojih petnajst let in to vedno v zvezi z velikimi dejanji, nazadnje pa še v zvezi s senzacijo v Grandes Jorasses, ki je odprla vrsto vprašanj. Luc Cenize poroča o tej alpinistični avtobiografiji v La Mont. et Alp. 1971/10 in se vprašuje: »Ali je avtor uspel, da izrazi svojo osebnost v vsej njeni izviranosti?« Da bi povedal kaj na nov način, Cenize ne upa. Z vprašanjem je pripravil odgovor: Delu se pozna komercialna naglica, s katero je Desmaison skušal ujeti najboljši trenutek za izid knjige.

Knjigo je avtor razdelil na dva dela: Prvi del obsega vzpone do l. 1958, to je do smrti Jeana Couzyja, drugi deloma po smrti tega velikega alpinista. Cenize pravi, da se Desmaison tudi tu ni mogel zdržati poveličevanja, čeprav poje veliko slavo Couzyja, kakor da bi samohvala zlezla v prvi del po nekaki kapilarnosti. V drugem delu popisuje velike vzpone, o katerih sta sanjala s Couzyjem. Tu se odkriva samo še kot velik plezalec in kot velik pisatelj, ki ima na razpolago enostavne besede samo zato, da bi bile močnejše, učinkovitejše. »Vselej prideta na vrh kljub ledu, snegu, mrazu... Ko zaprete knjigo, veste: »Naj bo kakor koli, René je naj... najmočnejši.«

Trda beseda spričo vsega, kar se je okoli Desmaisona nabralo v l. 1971.

HERBERT TICHY: HIMALAJA

Izdala Državna založba Slovenije
Prevod – Tine Oreš

Slikovna oprema – podobe so iz različnih arhivov fotografav in ustanov (nemški, avstrijski, angleški, italijanski alp. klubi)

Cena – 180 N din

Herbert Tichy je Himalajo doživljal kot vztrajen popotnik, počasi, v stikih z vsemogočnimi ljudmi, v različnih obdobjih svojega življenja. Osnovni ton njegovih spominov je čustvena navezanost na pokrajino in ljudi. Himalaja zanj ni samo tisto najvišje, to je vse, kar je pod njim. Ko opisuje naslovno sliko, s sedanjikom – nedovršnikom, raztegne dogajanje v vasi na preteklost, sedanost in prihodnost. Vsa ta časovna obdobja se prepletajo v vsem, kar je hotel povedati o Himalaji.

1. Hotel je prikazati njeno lepoto. Začutil jo je v kontrastih – mrtva, siva pokrajina po dežju, privid njenega nastajanja in dviganja iz morja, doživetje na vrhu in berač kot zadnja stopnja pretresljivosti. Že nekatera imena gora kažejo, kako so gore začutili prebivalci. Kančindžanga – šest zakladov večnega snega, Čomolungma – Božja mati dežele, Sagarmatha – Nebeški vrh, vendar pa so tu močnejši od besed posnetki. Mislim na bogate barve rododendronov, sončnih vzhodov in zahodov, barva zemlje, neba in oblakov, čudovita perspektiva mostov, razkošje boga, zamaknjenost

II. REPUBLIŠKA RAZSTAVA NARAVOSLOVNE FOTOGRAFIJE NF 72

Propozicije:

1. Prirodoslovno društvo, Prirodoslovni muzej in Foto-kino zveza Slovenije organizirajo pozimi 1972 II. republiško razstavo naravoslovne fotografije NF 72.
2. Razstave se lahko udeležijo vsi fotoamaterji SR Slovenije.
3. Dela naj prikazujejo naravo v najširšem pomenu besede.
4. Razstava ima dve sekciji:
A: črno-bele fotografije – sprejme se največ 10 slik,
B: barvni diapozitivni – sprejme se največ 10 diapozitivov.
5. Format naj bo za:
A: 30 × 40 cm z običajnimi izvedenkami,
B: 24 × 36 mm (leica) v okvirčkih 5 × 5 cm; okvirčki morajo biti s stekelci.
6. Dela naj bodo opremljena:
A: vsaka nekaštrana slika mora imeti na zadnji strani čitljivo izpisano ime in avtorjev naslov, zaporedno številko (zlasti pri morebitnih fotoesejih) in naslov posnetka,
B: na vsakem okvirčku mora biti izpisano avtorjevo ime in naslov posnetka ter vidno označeno (levo spodaj) za pravilno projekcijo.
7. Slike, sprejete na NF 71, se ne upoštevajo.
8. Dela bo ocenjevala žirija, ki bo izbrana kasneje.
9. Dela bomo vrnil v istem ovitku takoj po razstavi.
10. Z deli bomo skrbno ravnali, vendar ne jamčimo za izgubo ali poškodbe pri transportu.
11. Vsak udeleženeec dobi obvestilo o izidu ocenjevanja, katalog in nalepke za sprejeta dela.
12. Nagrade, za vsako sekcijo posebej, so naslednje:
za kolekcije po 1 zlata,
za posamezna dela 1 zlata, 2 srebrni, 3 bronaste.
Žirija lahko podeli tudi več pahal. Posebna nagrada je namenjena za najboljšo delo na temo »Ogroženost človekovega okolja«.
13. V eni sekciji lahko dobi posamezen avtor le po eno nagrado.
14. Dela pošljite na naslov: Prirodoslovno društvo Slovenije, 61000 Ljubljana, Novi trg 4/IV.
15. Zadnji rok je vključno 15. oktober 1972.

starcev pod mogočnimi belimi oblikami. 2. Opisuje njene posebnosti. Ogromno jih je. Geografsko je njeno področje pas vseh zemeljskih pasov.

Zgodovina jo je odkrila precej pozno. Znanje o njej so omogočila verska iskanja Kitajcev. Romarji so prvi preskočili visoka sedla in poročali o njih. Potem je postala to domovina bogov, zaradi svoje odmaknenosti, rek, ki so polne v sušnem času. Že v starih hindujskih spisih so hvalnice Himalaji. To je tudi dežela svetnikov, Tichy sam je spoznal nekaj teh mož, in o njih spoštljivo pripoveduje.

Obdobje Angležev, ko so domačini postali ogleduhi in so marsikaj odkrili. Njihova odkritja so pomembna tudi v zgodovini raziskovanj. V stikih z domačini pripoveduje o kafirskem praznovanju, o shakespearsko dramatičnih borbah za prestol v Nepal, o najboljših vojakih na svetu, o velikih gorskih vodnikih, odkriva njihove življenjske navade. Opozori še na nepoznano Himalajo, kjer goste džungle zavirajo prodiranje civilizacije.

Poudari pomembnost današnje Himalaje v političnem smislu, nasprotja v sistemih in ideologiji.

Posnetki kažejo ljudsko ustvarjalnost, domove in naselja, molilne mlane, ples lam, riževa polja, romanje, otroke...

3. Kaj je Himalaja pomenila ljudem in kaj jim pomeni?

Iz knjige spoznamo, da pisatelju pomeni zelo mnogo. Prvi, ki so prekoračili visoke prelaze, so bili srečni, če so ostali živi. V gorah so videli strahove. Pozneje so na nekatere vrhove postavili bogove in zdaj romajo tja z veliko vero v smisel svoje poti. Ne samo to. Pisatelj opozarja tudi na »Hrepenenje po Šangri-La«. To je hotenje, ki se pojavi v ljudeh iz vseh celin in jih sili, da poskusijo osvojiti kak vrh v Himalaji. Pri tem največkrat propadejo ali pa ostanejo v kakšnem samostanu. Iščejo »kraj brez želja«. Predstavi nekaj teh ljudi in odkrije paradoks časa. Medtem ko je angleški stotnik Maurice Wilson sam dosegel višino 6400 m in tako dokazal božje poslanstvo, so Kitajci na vrhu Everesta izpričevali dialektični materializem in Mao Tse-tungove misli. Čas ekspedicij: že na začetku pove, da alpinistom ni namenil veliko prostora, »saj je že pred skoro 2000 leti indijski pesnik Kalidasa opeval Himalajo z lepšimi besedami, kakor jih danes najdemo v poročilih odprav«.

Tudi svojo pot na Čo-Oju omeni samo nekajkrat. To so osvajači Himalaje, ki iščejo v njej potrditev svojih sposobnosti. Tichy prizna, da je tu meja med porazom in uspehom jasno začrtana. To zadnje poglavje je ilustrirano z dobrimi posnetki vrhov in ljudi, ki so se jim približali: Buhl po vrnitvi z Nanga Parbata, zma-

goviti Kitajci s svojo zastavo, Maurice Herzog na nosaču, avtor po vrnitvi s Čo-Oja. Tudi tu mu je uspelo, da se je rešil vseh podrobnih, utrujajočih podatkov in je pokazal samo zanimivosti z vsake odprave.

4. Način pisanja je zelo neposreden in stvaren. Pripoveduje, včasih bolj osebno, drugič kot razlagalec nekega zgodovinskega dogodka, geografske posebnosti. Ne pripoveduje enolično, ker zna vedno duhovito potrditi resničnost s konkretnimi dogodki.

Kako pripoveduje o jaku in jetiju! Že prvi stavek nas pritegne. »Jak in jeti spadata k šerpi, kakor iglu k Eskimu«. Pojavijo se zakaji, ki pa jih avtor razbije z dvomom: »V resnici pa mnogi Eskimi niso nikoli stopili v iglu in noben šerpa ne more prepričljivo dokazati, da je videl jetija... V pripoved o ljudeh vpleta tudi njihove legende, ki s svojo fantastiko osvetljujejo svet domišljijsko razgibanih predstav.

Njihovo filozofijo ujame dogodek. Vera prepoveduje ubijanje živali. Šerpa je s kamni pobijal belke (snežne golobe). »Belke in kamni so iste barve in doma na isti gori, so si torej bratje in sestre in si drug drugemu ne bi mogli kaj začalega storiti... Seveda, takoj opazimo protislovje v tej razlagi, toda protislovja so njihova vsakdanjost.

»Življenjska doba Nepalcev znaša komaj 26 let, ker je premalo zdravnikov in preveč mostov«.

Knjiga ima 129 barvnih in črno-belih posnetkov, precej starodavnih risb, za datek pa pojasnila tujih imen in nekaterih pojmov. Količina povednosti je velika. »Himalaja« je strnjena, živo doživeta podoba zanimivega področja. Tako jo je spoznal Tichy. Himalaja ima pač veliko obrazov. Nobeden ni absoluten.

Meta Rotovnik

DVE NAPAKI V ALPINISTIČNI LITERaturi

V »La Montagne« 1971/10 popravilja Devies najprej Desmaisona, ki je v svoji knjigi »Montagnes à mains nues« prisodil pokojnemu Couzyju in sebi prvenstvo v severni steni Pointe Margherite. Prva plezalca sta v tej steni bila že 3. in 4. avg. 1946 in sicer sta bila Italijana Gazzana in Guidobono. 200 m pod vrhom stene ju je ustavil in pregnal vihar. Mazeaud v svoji knjigi »Montagne pour un homme nu« trdi, da so po Haringerjevi smrti pri poskusu l. 1934 v Grandes Jorasses tovariši rade volje odstopili mesto Petersu. Različni »kompetenti« za veliki vzpon v Grandes Jorasses so poskušali biti prvi čez steno, posrečilo pa se je Petersu. Vrsta zapisov govori o tem, navajanje je odveč, tako zavrača Mazeaudovo trditev Devies.

RAZGLED PO SVETU

BERARDINIJEV FILM O MAKALUJU 1971

Na XX. trentskem festivalu je dobil prvo nagrado in to soglasno. V žiriji so bili Nemec, Belgijec, Francoz (Durkheim), Italijan, Rus, dva Švicarja! Izmed 32 filmov – najboljši brez vsake diskusije! Robert Paragot je v Trentu izjavil: »Mi nismo šli v Makalu filmat, šli smo, da zmagamo v zahodnem stebru Makaluja.« Berardini pa je iskal z aparatom samo najbistvenejše, samo najtežje, trezno in premišljeno, vse do višine 8000 m. Seigneura, žal, ni na traku, Berardini takrat ni mogel filmati, ponarejati pa ni hotel. Vse, kar je v filmu, je avtentično, in je film tudi zaradi tega nekaj enkratnega.

ACC (ALPINE CLUB CORÉEN)

je planinska organizacija Južne Koreje. V l. 1972 jo je zabeležil ves svet zaradi težke nesreče, ki jo je doživela v Himalaji. ACC je l. 1971 poslal v ENSA osem svojih članov, med katerimi je bilo nekaj onih, ki so se pripravljali za Himalajo. Prav zato je ACC izbral za to osmerico zimski tečaj.

VISOKO ODLIKOVANJE ZA MAKALU 1971

Francoska vlada je vse člane francoske ekspedicije na Makalu 1971 odlikovala z državnim redom za zasluge z viteškim naslovom. Paragot je bil že prej imenovan za viteza legije. Odlikovanja je podelil v svojem kabinetu državni sekretar za mladino, šport in razvedrilo Comiti. Comiti je novembra 1971 pismeno čestital predsedniku FFM (francoski planinski zvezi) Lucienu Deviesu k uspehom francoskega alpinizma v l. 1971, ki ga imenujejo »francosko leto«.

»Srečen sem,« pravi Comiti, »da vam s tem pismom pritrčno čestitam k izjemnim zmagam, ki jih izkazuje francoski alpinizem v alpinizmu 1971. Poudarjam, da so naši alpinisti dosegli uspehe posebnega značaja v francoskih Alpah, v severni Ameriki in v Aziji.«

JEAN FRANCO

Jean Franco se je decembra 1971 smrtno ponesrečil v avtomobilski nesreči. Francoski alpinizem je z njim izgubil eno svojih zelo pomembnih osebnosti. Vodil je dve ekspediciji na Makalu in prvo na Jannu, povezan je torej z največjimi dosežki francoskega himalaizma. 14 let mu je bilo zaupano vodstvo ENSA, svetovno znane in priznane alpinistične in smučarske šole, po tej funkciji pa je bil generalni inšpektor za mladino in šport. Pokopali so ga v Chamonixu.

ALPINIZEM NA NOVI ZELANDIJI

Mont Cook je gora na Novi Zelandiji. Ima slovito severno steno Carolina, ki je doživela več brezuspešnih obiskov. Novembra 1970 sta jo zmogla Angleža P. Glasgow in P. Gough. Nekaj dni nato sta smer ponovila G. Dingle in G. Harris. Smer spada med velike ledste ture.

NAS HINDUKUS V FRANCOSKIH OČEH

Istor-o-Nal 1971 je jugoslovanski uspeh v Hindukušu, je zabeležil v svoji kroniki tudi Lucien Devies (La Montagne et Alpinisme dec. 1971) Označuje ga kot novo smer v južni strani glavnega vrha (7398 m). V isti sapi omenja tudi avstrijski vzpon na Malubiting (7459 m), naši ekspediciji neusojeni cilj, ki so ga 23. avg. 1971 dosegli Avstrijci pod Schindlbacherjevimi vodstvom. Malubiting je brez uspeha naskakovalo ledstero odprav, ki so prišle iz Anglije, Nemčije, Poljske in Japonske.

AGENCIJA CAF

Gore naše zemlje je geslo, s katerim CAF (Club Alpin Français) vabi svoje člane na ekspedicije v vse predele sveta in obenem ponuja svoje informacije, organizacijo in vodstvo. Udeleženci teh potovanj morajo biti člani CAF. Cilji: Laponska, Maroko, Centralna Afrika, Islandija, Afganistan, Groenlandija, Baffin, Peru, ZDA. Imena informatorjev in organizatorjev jamčijo za uspeh, za njimi stojijo CAF z vsem svojim ugledom.

JETI – REZERVA ZA SENZACIJE?

Daniel Kooperman, holandski znanstvenik, je sredi preteklega stoletja baje nabral mnogo gradiva o jetiju – snežnem človeku. Reiner Zimnik je to gradivo kritično obravnaval (»Alpinismus 1972/2). Profesor Kooperman in inženir Ondijk sta l. 1852 potovala iz Kalkute po Gangesu, po Brahmputri, ob ugodnem vetru prekržarila Assamsko nižino in v nekaj tednih dosegla vzhodno stran Himalaje. Ob reki sta nato na kamelah v nekaj mesecih dosegla Lhaso in tu počakala na pomlad. Iz Lhase sta se odpravljala na ekspedicijo z dvema vodnikoma, petimi nosači in dvema jakoma. Na prvi sta izgubila tri ljudi, v višini 5500 m sta se morala odreči jakoma. Več mesecev sta se zadrževala v gorah v višini 6000 m in iskala jetija, pa nista našla najmanjše sledi. Naslednje leto sta, bogatejša z izkušnjami, spremenila svojo taktiko pri iskanju. 17. junija ju je z razburjenim klicem poklical vodnik – s puškami sta stopila za njim in ugotovila množico

sledov neznanega bitja. Poročilo pravi, da sta se od veselja objela in da se jima je storilo inako.

Naslednji dan je šel Kooperman za sledovi, se z jetijem spoprijateljil in to s tem, da jim je zapel, šli so za njim, dali so mu jesti, skratka fantastično. V naslednjih dneh je spoznal, kako žive v parihi, kako se sporazumevajo, kako se ohranjujejo in množe, kako umirajo, skratka vse, o čemer 20. stoletje doslej ni imelo pojma, celo o primitivnih kulturnih obredih, ki so v zvezi s smrtjo in parjenjem. Vse do l. 1877 je Kooperman ostal pri jetijih. Njihove hrane se ni mogel povsem navaditi, pozimi je živel večji del od mleka – samice, ki so mu jo dodelili kot skrbnico.

Da bi odkritje Kooperman–Zimnik vendarle ne bilo preveč debelo, je k članku pridejana še fotografija, jetijeve sledi iz leta 1970. Posnel jo je Dietrich v. Dobeneck. Pripoveduje, da je bil v Himalaji l. 1970, ko so za jetijem stikali japonski znanstveniki.

Pet mesecev so bili v vznožju Everesta, pa niso naleteli na nobeno tako sled. On, Dobeneck, pa je zašel v dolino, kamor še ni stopil Evropejec, v Zahodnem Nepal, med Manaslujem in Annapurno, blizu tibetske meje. Lama iz Purnagaona mu je dal vodnika iz plemena Gurung in z njim je prekrižaril tisti predel čez hrib in dol. Decembra 1970 je na izsušenem kalu zagledal čudne sledi. Ko jih je pokazal vodniku, je ta sklenil roke in spoštljivo dejal: »Jeti«. – Vse kaže, da z jetijem ne bo nič, če bi tudi Kooperman vstal od mrtvih. Najbrž pa bo še vedno prišel prav avanturistom in publicistom.

EIGER, GORA Z MNOGIMI OBRAZI

Gora z mnogimi obrazy, tako pravi Eigerju in njegovim severni steni Yannick Seigneur, ki ga že nekaj let spremljamo kot enega od vodilnih francoskih alpinistov. S prijateljem Michelom Marchalom sta se podala v steno jeseni, ker sta pričakovala, da bo stena v tem času še najbolj mirovala. L. 1970 je bilo vreme tako, da že mesec dni ni imela obiskovalca. V 20 urah sta jo preplezala brez težav, tako da sta oba sklenila ponoviti vzpon z enim od prijateljev, ki so sanjarili o obisku slovite stene. Seigneur je izbral Rogera Dietza, in na drugem snežišču še našel svoje sledove z vzpona v navezi z Marchalom. Drugo snežišče! Štirinajst raztežajev po 40 metrov zato, da se dvigneš – 50 m! Prečnica, ki je daljša in težja od najtežje v Brenvi. Pri izstopu iz drugega snežišča se je držal nasvetov v. Allmena, hotelirja s Kleine Scheidegg, ki trdi, da Harrerjev tehnični opis ni najboljši. Ob polštirih popoldne sta prišla do »bivaka smrti«, pod seboj sta imela 1200 m stene, do vrha je od tu še 600 m, za Seigneura še lepših in zanimivejših. Ko sta bila v »prečnici bo-

gov«, ju je prišel s helikopterjem pozdravit hotelir Allmen. »Ta gora je očarljiva. V šestih dneh sem jo dvakrat preplezal. Rekord! Toda rekordi nič ne pomenijo. Važen je način vzdušja, s katerim si bil gori kos. Plezanje v tej steni nama je bilo v veselje. Težko zdaj izrazim občutke, kajti telesni in duševni napor naju je navduševal in obenem pomirjal.«

Naslednje dni pa je gora pokazala drug obraz in to prav v trenutku, ko sta že mislila, da sta porušila njen mit. Ko sta zapuščala »bivak smrti«, nista vedela, da ie v vznožju stene francoska naveza, trije možje in eno žensko bitje, Jeanine Bocquentin-Bernard, René Desmaison, Jean Raphoz in Daniel Stolzenberg. V nekaj urah so prišli 600 m visoko. Bivakirali so na vrhu drugega snežišča, sredi velike prečnice. Računali so, da bodo popoldne 29. sept. izstopili. Pa ni bilo tako. Bivakirali so drugič na »rampi«, 30. sept. popoldne pa jih je zajela v izstopnih pečeh huda nevihta. Tu so jih dohiteli še štirje Francozi, vsi znani, preizkušeni alpinisti. Morali so bivakirati še enkrat na grebenu in še enkrat pred sestopom. Veter je divjal s 150 km/h. Tri ure so rabili za nekaj sto metrov po grebenu Mittelleggi, ki drži proti vrhu, v lepem vremenu komaj za četrte ure lahke hoje. Sestop je bil prava kalvarija. Seigneur in Roger sta pri sestopu uživala, veliki sen se jima je izpolnil, polna sta bila evforije, srečna, da bolj nista mogla biti. 29. sept. zvečer sta bila že v Chamunixu. Ko sta 30. sept. zvedela za vremenski preobrat v Eigerju, ju je zaskrbelo za Jeanine in za one tri. 2. oktobra sta z drugimi reševalci že bila na potu v Eiger, ker sta vedela, da jih utegne čakati najhujše. V dobrem tednu je bil Seigneur tretjič v gosteh v Eigerju, to pot sovražnem. Šele 3. oktobra so se zbrali vsi reševalci in alpinisti v Grindelwaldu. Manjkala je le Jeanine, ki so jo odpeljali takoj v bolnišnico v Interlakenu. Eiger je Seigneuru pokazal oba obraza, v njem je doživel čudovito plezanje, polno harmonije in zadoščenja, elegance in veselja, doživel pa tudi grozoto kalvarije, tveganja in stiske.

SEVERNA STENA MATTERHORNA

Matterhorn se je l. 1971 spominjal 40-letnice, ker sta Monakovčana Franz in Toni Schmid preplezala severno steno, nepoznana v Zahodnih Alpah, med nemškimi alpinisti tistega časa pa vodilna. Njuna smer v Matterhornu je zadnja leta postala že »klasična«, če sodimo po oceni v »Guide des Alpes Valaisannes«, v katerem ta smer »kotira« z D (difficile, težko). Kljub temu smer še vedno štejejo za veliko turo, ki terja tipični slog pol kopne pol zasežene severne stene, brez karakterističnih ključnih mest, pa tudi brez pravih počivališč, saj je vsa stena neusmiljeno »enolična«.

VREME NA KREDARICI V MAJU IN JUNIJU 1972

Letošnji maj je bil po vsej Sloveniji razmeroma hladen in namočen. Srednje mesečne temperature zraka so bile povsod pod dolgoletnimi poprečki, medtem ko so bile mesečne višine padavin nad normalno vrednostjo. Na Kredarici pa so vremenske razmere od te splošne slike nekoliko odstopale.

Temperatura zraka je bila blizu dolgoletnega poprečka, medtem ko je mesečna množina padavin bila znatno pod njim.

Srednja mesečna temperatura zraka je znašala na Kredarici $-0,9^{\circ}$, bila je za $0,1^{\circ}$ pod poprečkom obdobja 1955–1967. Ekstremne temperature so bile: maksimum $7,6^{\circ}$ dne 27. maja, minimum $-7,4^{\circ}$ dne 12. maja. Razlika med obema ekstremoma (amplituda) je znašala komaj 15° , medtem ko znaša amplituda med majskimi absolutnimi ekstremi v obdobju 1955–1967 (maksimum $14,0^{\circ}$ dne 29. maja 1967; minimum $-15,8^{\circ}$ dne 7. maja 1957) $29,8^{\circ}$.

V maju je bilo na Kredarici zabeleženih 19 dni s padavinami. Padavine so padale deloma kot dež, v pretežni množini pa kot sneg. V skupno 19 padavinskih dneh je padlo 134 mm padavin, kar je 88% od normalne vrednosti. Snežna odeja je ležala ves mesec (31 dni), njena največja debelina pa je merila 411 cm. Potemtakem je bila samo za 4 cm tanjša od dosedaj najdebelejše majske snežne odeje, ki je znašala 415 cm (dne 1. maja 1960).

Srednja mesečna oblačnost (7,3) se napram prejšnjemu mesecu ni bistveno znižala. Heliograf na Kredarici je registriral v mesecu maju 101 uro s sončnim sijem, kar je komaj 22% od maksimalnega možnega trajanja sončnega sija. Iz navedenih podatkov zaključimo: planincem (pa tudi drugim) vreme v minulem maju ni bilo naklonjeno.

Letošnji junij je bil na Kredarici – po poprečnih vrednostih – nekoliko hladnejši in razmeroma suh.

Srednja mesečna temperatura zraka je znašala $3,3^{\circ}$, bila je za $0,3^{\circ}$ pod poprečkom obdobja 1956–67. Najvišja dnevna temperatura je znašala $11,0^{\circ}$, izmerjena je bila dne 27. jun., najnižja temperatura v mesecu pa je bila zabeležena dne 3. jun., in sicer $-3,6^{\circ}$. Kot iz te navedbe ekstremnih temperatur vidimo, so bile tudi letošnje junijske ekstremne temperature v mejah doslej znanih absolutnih ekstremov Kredarice, ki znašata: maksimum $16,3^{\circ}$ (dne 26. jun. 1965) in minimum $-9,6^{\circ}$ (dne 5. jun. 1962).

Mesečna višina padavin je znašala 189 mm, kar je 82% normalne junijske vrednosti. Skupno je bilo na Kredarici 13 dni s padavinami, od tega šest dni s sneženjem. Snežna odeja je ležala ves

mesec. Njena maksimalna debelina je merila 339 cm (dne 3. jun. 1972), kar je za 51 cm več, kot znaša dosedanji junijski rekord, ki je bil zabeležen dne 2. jun. 1965. Takrat je bila snežna odeja 288 cm visoka.

Srednja mesečna oblačnost (6,0) se je napram prejšnjemu mesecu znatno znižala, zato je bilo število ur s sončnim sijem, ki jih je registriral tamkajšnji heliograf, razmeroma visoko: 230 ur s sončnim sijem ali 49% maksimalnega možnega trajanja sončnega sija.

dr. F. Bernot

NEKAJ ALPINISTIČNEGA HUMORJA

Boro v temi podnevi

Skupno ležišče v Tamarju, jutro po praznovanju Miminega rojstnega dne.

Boro: »Premišljeval sem, kako morejo ljudje kaj videti, ko je še tema. Potem pa sem videl, da imam oči še zaprte.«

Ne velja za vse

Vrata. Gričar in Kalan sta splezala Peternelovo.

Kalan: »Martin, si že kdaj imel občutek, da bi bilo dobro prenehati s plezanjem?«
Martin: »Ah, jaz ne, drugi, ki z mano lezejo, pa!«

Kritika deformacij

Nekdo: »Samo popivat hodite v Tamar, kakšen pa je to alpinizem!«
Boro: »Horizontalen!«

Oskrbnica

To zimo spet razglablja kako bo zapustila Tamar.

Mitja: »Mima, v Tamarju ostani, ali ni lušno tu!«

Mima: »Ah, kje pa!«

Mitja: »Če ne tebi, je pa nam, če si ti tu.«

Protislovja

Leta 1963 sta v Štajerski Rinki bivakirala Golobov Janez – komunist in Ferdo Polanič – duhovnik. Prijatelji na Okrešlju so ugibali, kaj bo, ko se vrneta. Ali bo Ferdo zaklel: »Hudiča, naju je zeblo!« Ali bo Janez rekel: »Hvala bogu, da sva le nazaj!«

P. S. Ferdo je čez par let zapustil duhovniški stan.

ing. Marička Horvat

SLIKA NA PRVI STRANI: HRBET TOŠCA NAD VELIM POLJEM –
FOTO ING. ALBERT SUŠNIK

SLIKA NA DRUGI STRANI: ŠIROKA PEČ –
FOTO CIRIL PRAČEK

SLIKA NA TRETJI STRANI: JESEN POD TRIGLAVOM –
FOTO VLASTJA SIMONČIČ

SLIKA NA ČETRTI STRANI ZGORAJ LEVO: TABORIŠČE ZA AKOM –
FOTO CIRIL PRAČEK

SLIKA NA ČETRTI STRANI ZGORAJ DESNO: SNEŽIŠČE ZA AKOM –
FOTO CIRIL PRAČEK

SLIKA NA ČETRTI STRANI SPODAJ: HAUTE ROUTE –
FOTO JOCO BALANT

